

מאיר ה"שפ"ט זולק א'

164	רבים שהעידו, ונמצא אחד מהם קרוב או פסול	לו
169	הפסולים מחמת הנאה	לז
183	קצת דיני הזמה	לח
	הלכות הלואה	
185	כותבין שטר ללוה בלא מלוה, ועל איזה הודאה כותבין	לט
199	דין המחייב עצמו לחבירו	מ
202	דין מי שנמחק או אבד שטר חובו	מא
207	שכותבין השטר בכל לשון, ודין אם אין המטבע מפורש בו	מב
217	שצריך לכתוב זמן בשטר, וכל דיני האיחור והקדימה בפרטות	מג
227	דין חזרת השטר בשטה אחרונה, וכיצד מקיימים המחק והתלוי	מד
231	שהעדים צריכים לקרות מקודם השטר, ודין שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק	מה
	העדים שאמרו: קמנים או פסולים היינו, או שטר אמנה היה, וכל דין קיום שמרות	מו

באר הגולה מסי' ב

עד סי' מד ס"ט עשיתי ס"ק

באיר הַבְּשִׁיעַ זֹלְקָא

אבל באיסורין, אפילו במקום דצריך שני עדים, מכל מקום לא צריך הגדה בבית דין, כמו שכתבתי לעיל בסימן כ"ח סק"?, ובדבר שאין צריך עדות בבית דין, לא חידשה התורה דין דכאשר זמם (נתה"מ).

(ט) שם - עד המעיד לחייב שבועה ולא היה יכול לישבע משום שהיה חשוד או שטען איני יודע בענין דנתחייב לשלם משום דין מתוך שאינו יכול לישבע משלם והוזם, יש משמעות ששייך בזה כאשר זמם, אלא שלבי מהסס, דקרא כי כתיב כאשר זמם בשני עדים הוא דכתיב, מיהו דיני דגרמי שייך גם בעד אחד, כגון שהלך בע"ד ואי אפשר למיהדר או שהוא בעצמו הודה ששקר העיד אין לחלק בזה בין עד אחד לשנים. אמנם נראה גבי חשוד כיון דאין התובע נוטל עד שישבע לא הוי גורם דמי יימר דמשתבע, ועיין בש"ע סימן ר"צ סעיף כ', וגם בהשיב איני יודע אין ההיזק בא לו ע"י העד ובשעת מעשה לא ברי היזקא דהא מצי טעין ברי, ואפילו כבר אמר איני יודע מצי הדר אמר נזכרתי כדאיתא בשו"ע (סי' עה ס"ט), ועיין מ"ש שם (סק"ז? - ח?) (קצה"ח), וכן עיקר דכל מה שכבר הפסיד צריך לשלם מדינא דגרמי (נתה"מ).

הלכות הלואה

סימן לט - כותבין שטר ללוה בלא מלוה, ועל איזה הודאה כותבין, ובו י"ז סעיפים.
(א) המלוה את חבירו בעדים, או שהודה בפני עדים שהוא חייב לו(א), נקרא מלוה על פה, ואינו גובה מהמשועבדים(ב). והמלוה את חבירו בשטר, (גובה מן המשועבדים(ג)(ד)) אפילו לא כתב אחריות, ¹⁵⁹דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא(ה). ¹⁶⁰ואם יש עדים שקנו מידו, אפילו לא נכתב, גובה ממשעבדי. הגדה: ועיין לקמן סימן ס"א סעיף ז' וסעיף י' איזה מקרי שטר, ועיין לקמן כיס סימן ככ"ה(ו) מדין אחריות טעות סופר.

(א) או שהודה בפני עדים כו' - הא דמהני קנין בהודאה, היינו שקנו מידו שיתן לו חובו עד זמן פלוני, אבל אם אמר סתם הנני מודה לך בקנין בפני עדים שאני חייב לך, לא חייב שלא הקנה לו עתה שום דבר. ועיין לקמן (סי' מ סמ"ע סק"א) (סמ"ע), וי"א דמועיל הקנין אף בכה"ג, וצ"ע לדינא. ועיין בספר גדולי תרומה שער מ"ב ח"ה [ס"ג] דף [ק]פ"ב ע"ג⁴⁸⁶. מיהו כל זה לענין שיהא טורף ממשעבדי, אבל לגבי עצמו פשיטא דמהני הודאה אף בלא קנין כשאמר אני מודה שאני חייב לך (ש"ך), אף דמסיק הש"ך בסקי"ד? דאפילו לא התנה אמרינן אחריות טעות סופר הוא, מ"מ אם בא הלוה והודה בקנין שחייב לו מכבר מלוה על פה, נראה דלא אמרינן ביה אחריות טעות סופר, דהא עיקר הטעם דאמרינן אחריות טעות סופר, הוא משום דלא שדי אינש זוזי בכדי, (עי' סמ"ע סק"ד? וש"ך סקי"ד?), וזה שייך בשעת הלואה כשלא רצה המלוה להלוות עד שיכתוב לו שטר או עד שיקנה בקנין סודר, אמרינן אף דלא התנה המלוה באחריות, כיון דהתנה על קנין סודר או שטר, ודאי דטעה במה שלא התנה באחריות, וכונתו היתה גם כן על אחריות, דלא שדי זוזי בכדי. אבל כשבא הלוה ומודה בקנין סודר על מלוה בעל פה שחייב לו מכבר זמן רב ולא התנה על אחריות, היאך שייך לומר שהלוה טעה ושכח להתנות אחריות, דהא על הלוה לא שייך סברא דלא שדי זוזי בכדי, והמלוה אין לו כח להתנות באחריות, לומר עליו שטעה במה שלא התנה. ואף שהסמ"ע בסק"ב? כתב טעם אחר, משום כיון דהקנה לו בעין יפה, ודאי אין מקפיד בקלא, ואמרינן דמסתמא הוציאו העדים הקול, מ"מ נראה דמוכרח הוא לטעם דלא שדי זוזי בכדי ג"כ, וללא סברא דלא שדי זוזי בכדי לא אמרינן דטעה, וכיון דלא התנה באחריות הוי כפירש שלא באחריות, רק מחמת סברא דלא שדי זוזי בכדי אמרינן דטעה, וא"כ בהודאה דלא שייך סברא זו, לא שייך לומר אחריות טעות סופר. ולכן מובן שבקנין סודר שיתן לו חובו עד זמן פלוני לא טריף ממשעבדי כשלא התנה [דלא כסמ"ע סק"ט? וש"ך סקי"ד?], ומה שמובא בסמ"ע לעיל, הוא רק לענין אם יכולין לכתוב בלא אמר "כתבו", שאין ממש בקנין זה, דכשאנו מקנה לו שום דבר הוי כקנין דברים דלא מהני אף לענין כתיבה, משא"כ במקנה ליתן חובו עד זמן פלוני דלא הוי קנין דברים וכותבין, ומיירי כגון שמתחילת הלואה היה על זמן ארוך, ונתרצה בשעת הודאה לשלם בזמן קרוב. אי נמי מיירי להיפך, שמתחילת הלואה היה על זמן קרוב, ונתרצה המלוה להמתין לו על זמן ארוך, ושיקנה לו בקנין

486 לא עשיתי.

באיר הַבְּשִׁעָה זֹלְקָא

סודר בשעת הודאה, דזה דמי למכירה ושייך סברא דלא שדי אינש זוזי בכדי, אמרינן ביה אחריות טעות סופר (נתה"מ).

(ב) ואינו גובה מהמשועבדים - משועבדים נקראים נכסים שמכר הלוח או נתן במתנה לאחרים אחר שלוח מהמלוה. וה"ט דאינו גובה מהם, משום דאינהו לא ידעו בהלואה, דעדים בלא שטר לית ליה קול, דכיון דמסתמא לא ניחא ליה ללוה דליפוק עליה קול דהוא חייב, העדים אינם מוציאים הקול ויפסיד הלוקח, וה"ה המקבל מתנה, דבענינים הללו נתנו למקבל מתנה דין לוקח, דאילו לא שקיבל הנאה ממנו לא היה נותן לו, אבל כשקנה בקנין סודר לפני עדים, אמרינן כיון דהקנה לו בעין יפה כ"כ ודאי אינו מקפיד בקול, ואמרינן דמסתמא הוציאו העדים הקול, ומשום הכי מסיק המחבר וכתב דבקנין לחוד אפילו לא נכתב השטר גובה ממשועבדים, וכזה דוקא כשהעדים לפנינו וזוכרין זמן הקנין, דאל"כ אעפ"י שהלוח מודה לו שקנה מידו מזמן זה, וגם יש עדים אחרים שראו הקנין, מ"מ הן לא מוציאים הקול אלא העדי קנין עצמן, ויש לחוש שמא העדים עצמן שכחווהו, ואינו גובה ממשועבדים מזמן הקנין אא"כ יש שטר ביד המלוה ונזכר בו זמן הקנין, דאז גובה מאותו זמן (סמ"ע), מ"ש הסמ"ע לחלק בין כשהעדים לפנינו או לא, וכ"כ עוד לקמן (סי' מג סק"ל?), ולא נהירא, כמ"ש לקמן (שם סק"ל"ה?) (ש"ך), מ"ש הסמ"ע, היינו דוקא כשאין העדים לפנינו, דזה בלא הכי אין גובים ממשעבדי דהא יכול לטעון פרעתי אפילו תוך זמנו כמבואר לקמן (ס"ה). רק שטעם הסמ"ע צריך באם העדים לפנינו ואין זוכרים זמן הקנין, ויש עדים אחרים שזוכרים הזמן, שאין מצטרפים לגבות מזמן הקנין מטעם שכתב הסמ"ע, והיינו דחיישינן כיון שרואין שאין העדים זוכרים הזמן אמרינן מסתמא שכחו ביום הקנין להפקיע הקול, דאם היו מפקיעין הקול ביום הקנין, היו בודאי זוכרים זמנו. אמנם נראה דאם העדים לפנינו ואין זוכרים אם היה הקנין בראש חודש ניסן או בראש חודש אייר, דגובה עכ"פ מראש חודש אייר, דביום שזוכרין שאז ודאי כבר היה הקנין, בודאי הפקיעו הקול באותו יום. וכן מנהג העולם, שאם העדים מסופקים באיזה יום היה הקנין, שכותבין בשטר היום שברור להם שאז היה כבר הקנין. רק דעת הסמ"ע שאין מצרפים עדות אחרים שזוכרים הזמן, לכתוב מאותו זמן שזוכרין העדים האחרים (נתה"מ).

(ג) גובה מן המשועבדים כו' - י"א הטעם דשעבודא דאורייתא, אלא דמלוה ע"פ לית ליה קלא תיקנו רבנן דלא ליטרוף משום פסידא דלקוחות. אמנם העיקר שהיא מח' ראשונים. ואפילו למ"ד שעבודא לאו דאורייתא בין בניזקין בין בחוב, מזה שבע"ח דינייה בבנינונית ומיתמי בזבורית, ה"ה נמי שט"ח היוצא על היתומים שהתנה בפירוש על העידית אינו גובה אלא מן הזבורית, דהכי השתא, בע"ח דיניה מדאורייתא בזבורית כדעולא, וגבי יתמי אוקמא רבנן אדאורייתא, אבל הכא כיון דמדאורייתא גבי מיניה דידיה גופיה בעידית, א"כ ביתמי נמי דלא גבי אלא מדרבנן, סוף סוף כיון דגבי, אוקמא אדאורייתא כמו גבי דידיה גופיה (ש"ך), בין למ"ד שעבודא לאו דאורייתא בין למד"א שעבודא דאורייתא אין חילוק בין מטלטלין למקרקע, אלא מדרבנן, ולענין זה עבדים בכלל מטלטלים, ולמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא אפילו שעבדן בפירוש לא מהני ואפילו מאן דאמר שעבודא דאורייתא ג"כ סבירא ליה דאין אדם יכול לשעבד נכסיו ומשום דאין הקנאה לחצאין, והא דנכסיו משועבדים לאו מחמת הלוח הוא לפי שאין שעבוד הלוח מועיל כלל, אלא כיון דשעבודא דאורייתא ממילא נכסיו משועבדים, דהא אפילו בנזקין ופדיון הבן דהוא בלי מתחייב כלל ואפילו הכי התורה שעבדם, ובזה לא שייך אין קנין לחצאין כיון דלאו מחמת הלוח הוא. וכיון דדין דבע"ח מן התורה בזיבורית וזה ששעבד לו בפירוש מוסיף על התורה והוא שעבוד שבת, לא מהני ולא מידי כיון דאין שום שעבוד מועיל רק מה שמשועבד ממילא מדין תורה. ועי' לקמן (סי' קח סכ"א) גבי נזקין דגובה מיתומים גדולים מעידית ולקטנים הוא דעשו תקנה דלא ליגבי אלא מזיבורית, וגבי בע"ח אפילו פירש לו את השבח אינו גובה את השבח אפילו מיתומים גדולים, דפירש לו את השבח מן התורה לא מהני משום דאין הקנאה לחצאין ואינו אלא מדרבנן, אבל נזקין דינו בעידית ושעבודו ממילא בעידית ולכן לא הפקיעו דינו אלא מקטנים ולא מגדולים, ואף על גב דודאי אדם יכול לחייב עצמו אעפ"י שאינו חייב, היינו לחייב עצמו ואז נמי נכסיו ממילא משועבדין מדאורייתא וכדינן, אבל אדם אין יכול לשעבד לפי שאין הקנאה לחצאין. אמנם למ"ד שעבודא לאו דאורייתא משמע דאפילו מיניה דידיה ליכא שעבוד נכסים מדאורייתא (קצה"ח), עיין ש"ך שהאריך לפלפל אי שעבודא דאורייתא אי לאו דאורייתא, והואיל ואינו נוגע כל כך לדינא לא הארכתי בו. והנה בפירושא דשעבודא דאורייתא, י"א שעבודא דאורייתא הוא דשעבוד הוי כקנין ואינו יכול למכור ולהוריש, ולמאן דס"ל לאו דאורייתא, האמת דמיניה גובין מדאורייתא, רק דס"ל דמכאן ולהבא גובה ולא אלים בשעת שעבוד כקנין, וכשמכר והוריש קודם הגביה שוב אינו יכול

Commented [YL110]:
ריך לבדוק הסוגיא הזו בפנים הן לשיטת הש"ך והן לשיטת הקצה"ח.

באיר הַמִּשְׁפָּט זֹלֶקָא

לגבות מהן. ויש אומרים דאפילו מיניה לא שייך גוביינא ושעבוד כלל בנכסים, רק הא דנחתנין לנכסים הוא מטעם כיון דפריעת בעל חוב מצוה וכופין ומכין אותו עד שתצא נפשו, והא דנחתנין לנכסים הוא ג"כ מתורת כפיה. נפקא מינה באם נשתטה אחר הלואה, דהנה מדרבנן ודאי נשתעבדו הנכסים ונחתנין לנכסים דלא גרע מיורש, רק הנפקא מינה מדאורייתא, דלמאן דס"ל דמיניה נשתעבדו נכסים מדאורייתא, גובין ממנו מדאורייתא, משא"כ למאן דס"ל דהוא מצד כופין אותו לקיים המצוה, וכמו שמכין אותו עדיף טפי למיחת לנכסים מלהכותו (נתה"מ), העיקר כדעת הסוברים שעבודא דאורייתא (פ"ת).

(ד) גובה מן המשעובדים - גורסים את המוסגר (סמ"ע).

(ה) אחריות טעות סופר - משום דחזקה דלא שדי אינש זוזי בכדי. ועיין לקמן (רמ"א סי' מט ס"ב) דגם בשאר טעות אמרינן טעות סופר (סמ"ע).

(ו) ועיין לקמן ריש סימן רכ"ה - כצ"ל. דשם כתב הרמ"א מקור דין אחריות טעות סופר שהוא בין במקרקעי בין במטלטלי, וחילק שם (סעיף ב' - ג') בין יצא מידו באונס או לא. ומיהו אותן החילוקים אינם שייכים כאן במלוה, דאף דאירע לו אונס, הלא כל לווה שנעשה לו טובה בהלואה חייב באונסים ולהחזיר להמלוה מעותיו שהלוה לו, ואם אין לו טורף ממשעבדי, ודוקא בלוקח שלא הלוה מעות להמוכר אלא שקנה ממנו קרקע, והרי המוכר עשה את שלו שמסר לידו הקרקע, תו אינו חייב במה שיצא מידו באונס (סמ"ע).

(ז) ¹⁶¹המלוה את חבירו בעדים, אין כותבין עדותן ונותנין למלוה, שלא יחזירו למלוה על פה מלוה בשטר, עד שיאמר להם הלוה: כתבו שטר וחתמו ותנו לו. ואף על פי שאמר להם כן, ¹⁶²צריכים להמלך בו אחר שחתמו בשטר(ז), ואחר כך נותנים השטר ביד המלוה. ¹⁶³ויש אומרים שאינם צריכים להמלך בו(ח).

(ז) צריכים להמלך בו - מכאן הוא דעת יחיד (ש"ך), היינו דווקא כשעשה שתי שליחויות על הכתיבה ועל הנתינה ולא קנו מידו, ואיכא רגלים לדבר, שאם היו קונים מידו לא היה צריך לשתי השליחויות, ולכך צריכין להמלך אחר קיום שליחות הכתיבה קודם שליחות הנתינה (נתה"מ).

(ח) וי"א שאינם צריכים להמלך בו - אבל בכתובה ושטר מתנה לכו"ע צריכים להמלך בו, ולקמן (סי' פא ס"ו) כתבתי דה"ה אם אמר המלוה כתובו ושתק לווה הוי שתיקה כהודאה וכותבין (ש"ך).

(ג) במה דברים אמורים, בשלא קנו מידו. אבל אם קנו מידו(ט) שהוא חייב לו מנה, הרי אלו כותבים ונותנים אף על פי שלא אמר להם: כתבו, שסתם קנין לכתיבה עומד. ואפילו נשתהא זמן מרובה ואחר כך בא המלוה ותבעם שיכתבו לו, הרי אלו יכתבו ויתנו, ואין צריכים לחוש(י) שמא פרע, וכותבים זמן הקנין, או יכתבו: שטרא דנן איחרנוהו וכתבנוהו(יא). ואפילו מת הלוה קודם כתיבת השטר, אפילו קבע לו זמן ועבר הזמן, יכולים לכתבו אחר מותו. וכן אם מת המלוה(יב), ובאו יורשיו לעדים שיכתבו להם השטר, כותבים להם. ויש חולקים ואומרים דאי משך מילתא טפי משלשים יום, אין כותבין, ואם קבע לו זמן לפרעון(יג), אין כותבין אחר אותו זמן, דחיישינן שמא פרע. הגה: וכל שלא אמר: כתבו וחתמו אף על פי שכתבו בשטר, אינו אלא כפנקס צעלמא(יד). מיהו י"א דאם נתקיים, דנין על פיו(טו). וע"ל סימן מ"ו סעיף י'. והא דנענין לרכיך לומר: כתבו וחתמו, היינו כשמתחייב עצמו, אבל כשמוחל דבר לחציו(טז), או פטרו, אין לרכיך. וע"ל סימן פ"א סעיף כ"ט(יז).

(ט) אבל אם קנו מידו - ואם קנה קמיה חד סהדא או בפני הבעל דבר בלי עדים כלל, ומודה שקיבל בקנין אלא שאינו רוצה לקיים ורוצה לחזור בו, אם הקנין מהני, הואיל ולא נעשה בפני ב' עדים, עיין בש"ך (סי' פא סק"ב?) שהאריך בזה, עכ"ל. וקי"ל כמותו שקנין בפני עצמו ג"כ מהני (פ"ת).

(י) ואין צריכים לחוש כו' - משמע דאינו יכול לטעון פרעתי נגד עדי קנין, ואפילו לסברא האחרונה דאין כותבין, היינו מטעם דחיישינן שמא פרע, כלומר דילמא אי הוי קמן הוה מברר בעדים שפרע, או המלוה היה מודה לו, ועיקר הטעם, דקנין יש לו דין שטר לכל דבר, הן לטרוף ממשעבדי הן לענין שאינו נאמן לומר פרעתי, ועמ"ש לקמן סק"ד?, ועמ"ש לקמן (סי' ע סק"ד?). [עיין בתשובת מבי"ט (ח"ב) [ח"א] סי' קס"ז וסי' רנ"א⁴⁸⁷] (ש"ך), וי"א אפילו אמר הלוה לעדים אחר הקנין אל תכתבו שטר, והמלוה מבקש שיחזיר לו מעותיו, ונמשך הדבר עד אחר זמן פרעונו, וטען הלוה פרעתי בזמן פרעון, אינו נאמן, דאילו פרע היה אומר לעדי קנין, אף על פי שאינו מתירא

Commented [YL111]: ואז, ע"י ציון המשפט

באיר הַבְּשֵׁפֶט זולק א'

משטר, מ"מ היה לו לחוש לקנין שיהיה לו דין שטר, לכן בעת הפרעון הוה ליה להודיע לעדים כו', מ"מ קשה לנו להוציא ממון בדמיחה עפ"י סברא זו דהיה מודיע, אחר דבטוח, משא"כ בדמיחה, עיין מה שכתבתי בזה לקמן (סי' קיב ס"א סק"ב?) (פ"ת).

(יא) או יכתבו שטרא דנא איחרנוהו כו' - דחיישינן שלוה בניסן וקנה קרקע באייר, ואיחרו וכתב זמן ההלואה מסיון, ואח"כ מכר הקרקע שקנה באייר, ואז המלוה טורף מהלוקח שלא כדין, דאילו היה נכתב הזמן מניסן היה ניכר שקנה אחר זמן ההלואה ולא היה יכול לטרוף מהלוקח, דקי"ל ליה ואח"כ קנה ומכר אין המלוה טורף מהלוקח, והשתא דכתב זמנו מסיון אינו ניכר שקדמה ההלואה להקנין ואתי למיטרף שלא כדין. ועי' לקמן (סי' מג ס"ב) דמהאי טעמא אם כתב לו דאקני אין צריך לכתוב בהשטר דאיחרוהו וכתבוהו. ואפילו למ"ד דאקני טעות סופר הוא כמ"ש לקמן (סי' קיב ס"א), א"כ אף בדלא כתב דאקני א"צ לכתוב איחרנוהו. י"ל דמיירי שכתב בו מקצת אחריות, דאז לא אמרינן דאקני טעות סופר וכמו שכתב הרמ"א (לקמן סי' קיב ס"א) (סמ"ע).
(יב) ואפילו מת הלוח כו' וכן אם מת המלוה כו' - ה"ה אם מתו שניהן המלוה והלוה, וגם צד כל שכן הוא במתו שניהן (סמ"ע).

(יג) ואם קבע לו זמן לפרעון - עיין בתשובת הרדב"ז (ח"ב) [ח"א] סי' רנ"ה⁴⁸⁸ (פ"ת).

(יד) אינו אלא כפנקס כו'. עיין מש"כ בד"מ [סעיף ד'] בזה (סמ"ע).

(טו) דנין על פיו - היינו להוציא אבל לא לגבות ממשעבדי, ועיין לקמן (סי' מו ס"י ברמ"א) (סמ"ע), עי' עוד רמ"א לקמן (סי' סא ס"ב), ועיקר דכל שלא אמר כתבו וחתמו הוי כאילו לא כתבו כלל, וצריכים להגיד בפה דוקא וכמו שאבאר, וטעם הרמ"א דשטר שאינו כתיקון חכמים אף על פי דשטר לא הוי מ"מ העדאת עדים איכא, ועיקר דכל שלא אמר כתבו וחתמו אינו אלא כפנקס בעלמא ומיקרי מפי כתבם ואינו לא שטר ולא עדות, וכל מקום דאינו כתוב מדעת שניהם פסול מטעם דהוי מפייהם ולא מפי כתבם. ולכן הוה סתירה בדברי הרמ"א, ועי' דברי לקמן (סי' סא ס"ב סק"ב), ולקמן סק"ד?, ועיין לקמן סימן ס"ט ס"ק ז', (ש"ך). שיטת הרמ"א היא שאף לדעת ר"ת דמכשיר מפי כתבם במי שאינו אילם, מ"מ אין עדותן נגמרת עד שבא הכתב לפני ב"ד, דבשעת כתיבה שכותבין חוץ לב"ד לא עדיף ההגדה מפי כתבם מהגדה בפיהם, דכשמגידים חוץ לב"ד אין בו ממש, ועיין מה שכתבתי לעיל (סי' כח סק"ו?). ולזה בעינן שיהיו העדים זוכרין העדות בשעה שבא הכתב לב"ד, דכיון דאז הוי כהגדה בב"ד, וקודם שבא לב"ד הוי כהגדה חוץ לב"ד, ובעינן שיהיה ראוי להגיד בפה בשעה שנחשב הגדה בבית דין, דכשאינו זוכר ואינו ראוי להגיד הוי כאילם דפסול גביה מפי כתבם, ולזה כשנתקיים בב"ד ואמרינן דבשעה שנתקיים דאז בא השטר לב"ד, ודאי היו זוכרין, כמבואר לעיל (סי' מו ס"י), והיו ראויין להגיד ונחשב הכתב כהגדה בב"ד, אבל אם עדיין לא בא השטר לב"ד להתקיים, רק עתה הוא פעם ראשונה שבא השטר לב"ד, ואין זוכרין העדות, פסול, דהא אין ראויין להגיד, משא"כ בשטר גמור שנכתב כתיקון חכמים, הוי כנחקרה העדות בשעת חתימה, וכשר אפילו אינן זוכרין עתה (נתה"מ).

(טז) אבל כשמוחל דבר לחברו כו' - עיין מה שכתבתי לקמן (סי' פא סכ"ט סקע"ד וע"ה) (ש"ך).

עיין מה שכתבנו בזה (סי' פא סכ"ט סקכ"ז וכ"ח) (קצה"ח).

(יז) ועי' סימן פ"א - כצ"ל, סעיף כ"ט (סמ"ע).

(ד) אם הלוח מוחה בעדים שלא יכתבו לו שטר(ניח),¹⁶⁴ ויש אומרים שאין כותבים, ואפילו קנו מידו שלא יוכל למחות בהם מלכתוב,¹⁶⁵ אינו מועיל. (ועיין לקמן סי' רמ"ג סעיף ז' (יט)) ואם יאמר המלוה(כ): כיון שאינך רוצה שיכתבו לי שטר תחזיר לי מעותי, שומעין לו. ואם עידיו רוצים לילך למדינת הים,¹⁶⁶ יש מי שאומר שהולך לפני ב"ד וכותב לו, אבל העדים אין רשאים לכתוב(כא).¹⁶⁷ ויש אומרים שאפילו עומד וצווח: אל תכתבו לו שטר, כותבים לו על כרחו(כב), אף על פי שאין עידיו רוצים לילך למדינת הים.¹⁶⁸ יש מי שאומר דלא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד, אלא כשקנו ממנו בפני המלוה(כג), אבל אם קנו ממנו שלא בפני המלוה, אין כותבים.¹⁶⁹ (וי"ט מולקין ז' (כד)(כה)(כו)).

(יח) אם הלוח מוחה שלא יכתבו כו' - ועיין לקמן (סי' רמג ס"ז) אם כתבו השטר ומוחה מלינתו לו, ועיין עוד שם ברמ"א מדין שנים שקיבלו קנין לישא זה את זה⁴⁸⁹ (סמ"ע).

⁴⁸⁸ לא עשיתי.

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

(יט) ועיין לקמן סימן רמ"ג - סעיף י' [אפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב את השטר ולא אוכל למחות, קנין דברים הוא ויכול לחזור בו], ובאבן העזר (סי' נ ס"ו ברמ"א) [ויש אומרים דכל קנסות שעושים בשדוכין אין בהם משום אסמכתא, וכן המנהג פשוט לגבות קנסות שעושים בשדוכין, וכמו שיתבאר בחו"מ סימן ר"ז. ודוקא אם כבר נכתבו שטרי הקנסות, אבל קבלו קנין על מנת לכתוב השטרות, וקודם שנכתבו חזר אחד בהם ומיחה בעדים שלא לכתוב השטרות, הרשות בידו למחות בשטר]. [עיי' בתשובת מבי"ט (ח"ב) [ח"א] סי' רנ"א], ועיין בשלטי גבורים פרק חזקת הבתים דף ק"פ ע"א [ב"ב כ' ע"ב מדפי הרי"ף אות ב'] (ש"ך)⁴⁹⁰.

(כ) ואם יאמר המלוה כו' - לפי המנהג שנתפשט בינינו שכותבין שטר אחר כל קניני קנין סודר, גם הלוה יכול לחזור אפילו מעיקר הלוואה כו' (פ"ת).

(כא) אבל העדים אין רשאים לכתוב - משמע אפילו לזכרון דברים, אבל י"א דזכרון דברים יכולים לכתוב, ואם הלוה אינו מכחיש כתיבתו רק שאומר שלא צוה לכתוב, אז יכולים לשלוח את זה בפני ב"ד, אבל אם מכחיש כתיבתו פשיטא דאינו מועיל כתיבתו עד שיבואו ויגידו בפה, כיון שנכתב שלא מדעת מלוה, מטעמא דמפיהם ולא מפי כתבם, וכמ"ש לעיל סק"ט (ש"ך).

(כב) כותבים על כרחו - דוקא בלוה ומוכר, אבל בנותן מתנה יכול למחות (סמ"ע), וי"א אפילו במתנה אינו יכול לחזור בו כשקנו מידו, ועיין בשלטי גבורים פרק חזקת הבתים דף ק"פ ע"א [כו' ע"ב מדפי הרי"ף אות ב']⁴⁹¹ (ש"ך).

(כג) אלא כשקנו ממנו בפני המלוה - עיין מה שכתבתי בסמוך בסמ"ע סק"ו? [ול"ז?] (סמ"ע).

(כד) ויש חולקים בזה - אף על גב דסתם קנין לכתובה עומד, אינו עומד לכתוב שטר לערב עם אחריות ושאר יפויין, והא דאמרינן אחריות ט"ס הוא, היינו כשהתנה, אבל בלוה ומוכר דקיבלו הנאה, אמרינן בהו דקיבלו בכל ענין, ועיין לקמן סימן ס"א סעיף ה' (סמ"ע), במקור דברי הסמ"ע לא משמע כן לומר דקאי אערב. ומ"מ לענין דינא בכל ענין אמרינן אחריות ט"ס הוא (ש"ך).

(כה) שם - דהא דאמרינן "הודאה בפני שנים", לאו דוקא שניהם ביחד אלא אפילו זה אחר זה, היינו כשאמר לכל א' מהן "כתבו", שיכולים לעשות שטר מזמן הודאה השניה, או כשקנו ממנו, וטורף מזמן הודאה שניה. ועוד מקבלי עדות שקיבלו עדות מעדים שהעידו שזה לוח בפניהם, אם בלא קנין ולא אמר כתובו, אין לב"ד לכתוב עדות בשטר, שלא לעשות ממלוה ע"פ מלוה בשטר, וזה דוקא מקבלי עדות ולא עשו פסק דין על העדות, אבל אם דנו וחייבו ע"פ העדות הו"ל מעשה ב"ד ויכולים לעשותו כשטר גמור, וכמ"ש לקמן ס"ק"ח? (ש"ך), עיין ש"ך, ויבואר זה אי"ה לקמן סעיף ד' ח' ט' ? (נתה"מ).

(כו) שם - עיין לקמן סעיף י"ג ברמ"א ומה שכתבתי שם ס"ק?, ועיין לקמן (סי' רלח ס"א [כותבין שטר למוכר, שמכר שדהו לפלוני, אע"פ שאין אותו פלוני לפנינו. והוא שמיד הקנה לו השדה בקנין, או שהעיד על עצמו שכבר קנה באחד מדרכי הקנייה] וש"ך שם [דאל"כ איכא למיחש שמא כתב ליתנו לו בניסן ולא נתנו לו עד תשרי ואזל וזבנה לאחרני ביני ביני ואזל האי ומפיק לשטרא שזמנו בניסן וטריף שלא כדין מאידך דזבנה בתר ניסן, אבל אם הקנה לו השדה מיד בקנין תו כדין טריף, דהא הוא קנה מתחילה מהשתא]). [עיי' בתשובת מהרשד"ם חו"מ סי' י"ח]⁴⁹² (ש"ך).

(ה) ¹⁷⁰העדים אינם צריכים להיות מזומנים, אבל מכל מקום אין יכולים לכתוב לו שטר כשהזמין אחרים בקנינו (כו), דכי אמרינן סתם קנין לכתובה עומד, הני מילי דמיחדי ועשאן שלוחים, אבל

⁴⁸⁹ ז"ל: אמר להם זכו לו בשדה זו על מנת שתכתבו לו את השטר או על מנת שתתנו לו ק"ק זו, אע"פ שהחזיקו בשדה יכול לחזור בו שלא יכתבו לו שטר או שלא יתנו לו ק"ק זו ותתבטל גם המתנה, ואפילו כתבו לו השטר כל זמן שלא מסרוהו בידו אם מיחה בהם מלמסרו לו בטלה המתנה. הגה: והוא הדין בשנים שעשו קנין שישארו זה את זה ואמרו על מנת שיכתבו השטרות ואחר כך חזר האחד קודם כתיבת השטרות ומוחה בכתיבת השטר, נתבטל הקנין הואיל ואמרו על מנת שיכתבו השטרות (ע"ל ריש סימן כט סעיף ז).

⁴⁹⁰ לא עשיתי

⁴⁹¹ לא עשיתי

⁴⁹² לא עשיתי

באיר הַבְּשִׁפָּט זֹלְקָא

אם העידו בעל פה, עדותם עדות אם כפר זה בעיקר הדבר. אבל באומר: פרעתי, נאמן(כה), ואפילו תוך זמנו(כט), משום דריע טענתו של מלוה כשלא הוציא שטר. אבל אם לא היה קנין ולא שטר, והעידו שהוא תוך זמן, גובה על פיהם (וע"ל ר"ט סימן ע').

(כז) אין יכולין לכתוב לו שטר כשהזמין אחרים כו' - דאל"כ אם היו שם הרבה בני אדם, כל שנים יכתבו לו שטר וגובה וחוזר וגובה כו' (סמ"ע), מי שנטל קנין לחבירו בממון והזמין לו עדים מאחורי הגדר מהני, דלא איברו סהדי אלא לשקרי, ומעידים לו בב"ד, אבל אין כותבים לו שלא ברשותו, שלא אמרו סתם קנין לכתובה עומד אלא בשקנו ממנו בפני העדים שהזמין לעדות, דאלת"ה זמנין דמטמין ליה עדים מאחורי הגדר הרבה, ולא ידעי הני בהני ועושים לו כל כת וכת שטר בפני עצמו, ואפילו בשקנה חבירו מידו בפני עשרה, אם הזמנים כולם לעדות כותבים לו שטר וחותמים בו, אבל אם לא הזמנים לעדות אין להם לכתוב ולתת שטר לזה שלא מדעתו (ש"ך), הא שכתב "כשהזמין אחרים בקנינו", הוא לענין שיהיה נאמן אם טען פרעתי תוך זמנו, דאז בעינן דוקא שהזמין אחרים בקנינו, דאיתרע כשלא הוציא שטר, משום הכי נאמן לטעון פרעתי תוך זמנו. אבל כשלא הזמין כלל, שאין להם לכתוב שטר כלל, אין נאמן לטעון פרעתי תוך זמנו דלא איתרע טענתו כלל (נתה"מ).

(כח) אבל באומר פרעתי נאמן - אף על גב דקנין חשוב כשטר, שאני הכא כיון שלא הזמנים לקנין. ולענין תוך זמנו עיין מה שכתבתי לקמן סוף סימן מ"א ס"ק י"ט באריכות (ש"ך).

(כט) תוך זמנו - עיין מה שכתבנו בזה בסימן מ"א סעיף ד' (סק"א?) ובסימן קנ"ז סעיף ד' (קצה"ח).

(ו) ¹⁷¹ כל שכתבו וחתמו(ל) במקום שלא היה להם לכתוב ולחתום, אין לו דין מלוה בשטר.

(ל) כל שכתבו וחתמו כו' - עיין לעיל סעיף ג' בהג"ה ומה שכתבתי שם בס"ק(טו) (ש"ך).

(ז) ¹⁷² כל שלא קנו מידו, אפילו הודה בפני בית דין של שלשה, אם לא היו קבועים ולא שלחו לו(לא)(לב), אפילו קב"ץ אותם והושיבם והודה בפניהם, ואמר להם: הוו עלי דיינים, אם בא אחר כך התובע ואמר: כתבו לי הודאתו, אין כותבין, שמא יתן לו ונמצא זה תובע אותו בשטר(לג). אבל אם היו בית דין של שלשה יושבים מעצמם במקום הקבוע להם, ובא התובע וקבל לפניהם, ושלחו שליח אצל הנתבע ובא והודה בפניהם, הרי אלו כותבים הודאתו ונותנים לבעל דינו ¹⁷³(אפילו לא אמר חסד עדיס(לד)), ¹⁷⁴ והוא שיהיו בית דין מכירים את שניהם(לה), כדי שלא יערימו שניהם לחייב איש אחר.

(לא) לא היו קבועים ולא שלחו - ר"ל שלא היו קבועים או לא שלחו לו כו' (סמ"ע), טעם הדבר משום דבמודה מעצמו איירי בלא תביעת בעל דבר, הלכך אין שם דיינים עליהם, אבל במודה ע"י תביעה בפני ג' ואומר הוו עלי דיינים הרי זה ב"ד גמור, ויכולים לחייבו, וכל שהם יכולים לחייבו כותבים לו שטר, והרמ"א חולק ואף על גב דתבע ליה אפ"ה לא מיקרי הודאה בב"ד עד שקבעו מקום וישלחו אחריו. ועיקר דלא כרמ"א. אבל במודה ע"י תביעה בפני ג', כלומר שתובעו בפני ג' לדין ואינו רוצה ליתן להתובע מעצמו אלא שמודה ע"י תביעה, דהיינו שנתחייב בהודאתו מכח תביעתו, כגון שהכירו הב"ד שמכח טענותיהם הוא חייב לו, הרי זה ב"ד גמור כיון שקבלום עליהם להיות דיינים ויכולים לחייבו ע"פ פסק דינם, וכל שיכולים לחייבו ופוסקים ביניהם כותבים לו שטר, ולא צריכים "שלחו לו" (ש"ך), כלומר דבעינן שיהיו קבועים ושלחו לו, אפילו כנפינהו הלוה וקבעי דוכתא והודה בפניהם כו' לא מהני, אבל פשיטא דבלא שלחו לו לא מהני כשהם קבועים מעצמם, והכל תלוי אם עושים כדרך הדיינים (ש"ך), ועי' לקמן (סי' עט סי"ב): ועדות בב"ד על כרחך הב"ד חייבוהו, ואפילו הכי כתבו דבעינן "שלחו", וקשה דברי הש"ך ועי' לקמן סק"ל(ג) פירוש דבריו (נתה"מ), עיין ש"ך ס"ק י"ח. עיין בתשובת משכנות יעקב [חו"מ] סימן ⁴⁹³(י"ז) [כ"ב] מ"ש בזה (פ"ת).

(לב) ולא שלחו לו - וכונתו משום דבעינן תרוייהו שיהיו קבועים וגם שלחו לו, אז כותבין, וכמ"ש הש"ך ס"ק(לא), ולכן אם חסר חדא מהנך תרתי לא מהני, עד דאיכא תרוייהו (פ"ת).

(לג) שמא יתן לו ונמצא כו' - והיינו דוקא בכה"ג מפני שאינו מעלה על דעתו שאלו השלשה כתבו וחתמו הודאתו ונתנו ביד זה שהודה לו, אבל כשתבעו ושלחו אחריו, הוא יודע שיתנו לו הודאתו כתוב וחתום, ותו לא יפרע לו א"כ ידרוש אחר שטר הודאה אם כתבו, ויקחנו מידו, ומשום הכי

Commented [YL112]:
בדוק נקודה אחרונה

⁴⁹³ לא עשיתי.

באיר הַבְּשִׁיפָּה זֹלְקָא

אינו נאמן לומר אח"כ שפרעו, ועיין מה שכתבתי מזה עוד לקמן (ס"ט סק"מ) וסק"מב)) (סמ"ע), כל דברי הסמ"ע הם לפי המחבר וכמ"ש לקמן (ס"ט סק"מ) וסק"מב)) וסימן ע"ט סק"ט?, אבל לרוב הפוסקים גם בתבעו ושלחו אחריו ובכל מעשה ב"ד, היינו דוקא כששואל המלוה לכתוב בפני הלוה, וכמ"ש לקמן (סימן ע"ט סק"ט), משא"כ בלא שלחו אחריו אין יכולים לכתוב אם לא כשמצוה הלוה לכתוב, כיון דלא הוי מעשה ב"ד (ש"ך), עי' ס"ט שהוא אותו דבר של סעיף זו, אלא כאן בא להשמיענו הדין אם כותבין לו, דאחר שנכתב ודאי דיש לו דין מלוה בשטר, ומיירי כאן כשבא לכתוב בעת שעדיין ודאי לא פרע לו, ובזה כתב המחבר בסעיף זה דאסור להן לכתוב לו מחשש דשמא יתן, ומיירי כשאין מודיעין להלוה, דאסור להן לכתוב מטעם שכתב הסמ"ע. ובסעיף ט' בא להשמיענו דהודאה בב"ד הוי כמלוה בשטר אף שעדיין לא כתב, דסעיף ט' קאי על מה דהודאה בב"ד הוי כמלוה בשטר כמו שכתב הסמ"ע סק"מ), והיינו דהוי כמלוה בשטר אף שלא נכתב עדיין, ועל זה קאמר בסעיף ט', במה דברים אמורים דהוי כמלוה בשטר קודם שנכתב, כשלא קיבל את הדין וכו', והיינו קבעו ושלחו, ומסיים דאבל שנים שבאו לדין וכו', והיינו בלא קבעו ושלחו, נאמן לטעון פרעתי. ומה שמסיים דאין כותבין, מיירי אפילו כשרוצים להודיע ללוה שנותנין פס"ד דאז לא שייך החשש דשמא יתן, מ"מ אין כותבין מחשש דשמא פרעו כבר. ודעת הש"ך נתבאר בסמוך (סק"לג)). ועיין ש"ך סק"מ) שחולק על הסמ"ע סק"מא), וס"ל דכשיכול לטעון פרעתי אינו טורף מלקוחות (ויתבאר זה אי"ה בסימן ע"ט?). ובספר קצוה"ח (סק"מ) חדש דלקוחות שקנו תיכף אחר פס"ד באופן דליכא חשש שמא פרע קודם שלקחו, דגובה מהן, וקשה שהרי הבע"ח אין להן על הלוקח כלום, רק על הנכסים תובע שנשתעבדו לו, והן תמיד בגדר אחד כמו ערב, דהנכסים ודאי נשתעבדו לו וספק אם יצאו משעבודן. והעיקר נראה דלא דמי כלל לערב, דבשלמא בערב כיון שנתערב בעד מלוה על פה, ודאי על דעת כך נתערב דכשיתחייב הלוה בב"ד באיזה אופן שיתחייב ולא יהיה ללוה לשלם, אזי יתחייב הערב מצד ערבות, דאם לא היתה כונתו להיות ערב רק שיהיה ערב באם שהלוה הוא חייב על פי האמת, ואם הלוה יהיה יכול לפטור עצמו מן הדין רק שיתחייב על פי דיבורו לא יהיה עליו דין ערב, א"כ לעולם לא יתחייב הערב לשלם כיון דמלוה על פה הוא, ולעולם יכול הוא לטעון פרעתי. ועי' עוד בקצה"ח סק"מב) מסתפק בהא דעמד בדין גובה ממשעבדי, אי גובה מלקוחות שקנו באותו היום אחר שעמד בדין, וגם אי גובה מהיורשין כשמת בו ביום. ועיקר דודאי מלקוחות לא גבי, דהא כתובה כמעשה ב"ד דמי, דיש קול לנשואין, ואפילו הכי אינו גובה מלקוחות שבאותו היום, דטריפת לקוחות משום נעילת דלת הוא רק בהלואה, ובשאר עניני ממון הוא משום תקנה, ולכך הושוו מדותיהם. ומעשה בב"ד אין לו רק דין שטר, ולכך כמו ששטר אינו גובה רק מיום המחרת כמו כן מעשה בב"ד וכתובה. אבל מירושין גובה, דהא כתובה לא גבי מלקוחות רק ממחרת יום הכתיבה וכן שטר⁴⁹⁴, וכשמת ביום הכתיבה ודאי דגובה מירושין. והטעם להא דאינו גובה מלקוחות רק מיום המחרת, משום דאינו מוכח מתוכו, וי"א דדוקא נגד הלוקח השני שלקח אחריו אינו מוכח כיון שיש לומר שקנה קודם, אבל המוכר גופיה אינו יכול לחזור בו, דנגד המוכר מוכח הוא, דכשהשטר בידו הוא ראה שהחזרה היא אחר מסירה. ולפי זה גבי היורשין ג"כ מוכח, כיון דעל כרחק מסירת השטר היתה בחייו. [מהדורא קמא] ועוד יש לתרץ ספיקו של הקצה"ח, כיון שהמנהג הוא שאין כותבים שעות, וא"כ אפילו בקנין או בעמד בדין אף שידוע באיזו שעה היה הקנין, מכל מקום כיון שבשטר מכירה לא יהיה נכתב שעות והלוקח יכול לומר לעולם שקנינו היה קודם באותו יום, ודאי דלא סמכה דעתיה של המלוה על הנכסים שימכרו באותו יום וממילא לא נשתעבדו לו הנכסים מאותו יום, כמו במטלטלין דלא נשתעבדו כיון דלא סמכה דעתיה, אבל ביורשין כיון שלעולם יהיה ידוע אם המיתה היתה אחר השעה של קנין או ההעמדה בדין או קודם (נתה"מ).

(לד) אפילו לא אמר אתם עדים - לרבותא כתב כן, דאפילו אתם עדים לא קאמר, וכל שכן שאין צריך שיאמר "אתם דיינים", ולפני זה כתב לרבותא דאפילו אמר "הווי עלי דיינים" לא מהני (סמ"ע). (לה) והוא שיהיו ב"ד מכירים את שניהם כו' - שמא המלוה חייב לאיש אחר ומשנה שמו כדי לאפוקי חוב זה מיד מי שנתחייב לו, ועוד, כי לא ניחא ליה לאיש שיצא עליו קול שפלוגי חייב לו כשאינו חייב לו, והיינו דוקא כשבאו שניהם לפני הב"ד או להעדים ואומר האחד אני מודה שאני חייב לפלוגי, שאז כותבים ההודאה בלשון נוכח, איך שהודה זה לזה בפנינו, משא"כ כשהלוה לבדו בא ואומר כתבו עלי שאני חייב לפלוגי, שאז ליכא למיחש שלוח ישנה שם המלוה כדי

Commented [YL113]:
ראה לשים את
הנתה"מ אצל
הקצה"ח??

494 עי' לקמן סק"מב).

באיר הַבְּשִׁפָּט זֹלְקָא

לאפוקי חובו, דאין אדם חוטא ולא לו, וגם אז אין כותבין בלשון נוכח, אלא איך שהלוח הודה, ומוסרים כתב ההודאה ליד הלוח, ובהודאה כזו אינו יוצא הקול שיש לפלוני המלוה ממון כך וכך, כיון שההודאה לא נעשתה בפניו, אמרינן דילמא שלא להשביע הודה ואמר, משום הכי כותבין לו הודאה זו אף על פי שאין מכירין המלוה, כדלקמן סי"ג, אבל להלוח עכ"פ צריכין להכירו, דיש לחוש לקנוניא ולומר שלא לזה זה מזה כלום וכדי לחייב לאיש אחר מעלה שמו בשם אחר ואומר שחייב לו, כדי שיבוא זה שהודה לו להוציא דמי הודאתו מיד אותו האחר, ועי' לקמן סי' מט סק"ג? עוד בענין (סמ"ע) עי' לקמן סי' מט ס"ב שדברי המחבר סותרים זה את זה, ועי' סמ"ע שם סק"א?, אבל העיקר, דלמ"ד עדין בחתומיו זכין לו א"צ להכיר את המלוה בכל ענין, וכל זה בהודאה בעדים, וא"כ כאן גבי ב"ד בכל ענין אין צריך להכיר שם המלוה, דהודאה בב"ד מיד ככתובה בשטר דמי (ש"ך).

(ח) במה דברים אמורים שאין כותבים ההודאות, כשלא קנו מידו שהודה לו במטלטלים, אפילו הם בעיניו(לו),¹⁷⁵ ואפילו הם של פקדון(לו). אבל אם הודה בקרקעות(לח), אפילו בפני ב', אף על פי שלא קנו מידו ולא אמר להם: כתבו ותנו, הרי אלו כותבים ונותנים, שאין כאן לחוש שמא יתן לו ונמצא תובעו פעם שנייה.

(לו) אפילו הם בעין - פירוש, לא מיבעיא בהודה לו במעות דלהוצאה ניתנו, או במטלטלים דנשאלו לו ונאבדו מידו והודה, שחייב לשלמן לו, דלא ניחא ליה דנכתב עליו שטרא, דבלא שטרא יכול להשמט ולומר איני חייב לו עד שיהיו לו מעות, אלא אפילו הן עדיין בעין. ואח"כ כתב דלא מיבעיא במטלטלים דשאלה, דאף שהן בעין, כל זמן שצריך להן בתשמישן לא ניחא ליה דיכתבו עליו שטר, כדי שיוכל להשמט עד שלא יצטרך אליהן עוד, אלא אפילו מטלטלים דפקדון והן בעין דלא שייך האי טעמא דאישתמוטי כלל, אפילו הכי לא יכתבו שטר על הודאתו, דשמא יחזיר לו המטלטלין ובעל השטר יחזור ויתבע אותן מידו בהשטר, משא"כ בהודה בקרקע (סמ"ע).
(לז) ואפילו הם של פקדון - וכל שכן מטלטלין דשאלה שחייב באחריותם או הלואה וכה"ג דאין כותבים, וכן משמעות כל הפוסקים (ש"ך).

(לח) הודה בקרקעות - כיון שאין שום הקפדה בדבר ואין שום נזק למי שעשה ההודאה אם העדים יכתבו השטר, אנן אמדינן ליה לדעתיה דמודה זה דליכתבי שטרא ניחא ליה, ומן הסתם כותבין כאילו היה מדעת המקנה וצוה לעשות שטר, אמנם היכא הוא מוחה בפירוש שלא לכותבו להודאתו אין כותבין כיון דלא ניחא ליה (קצה"ח).

(ט) בד"א(לט) שכשהודה בבית דין הוא כמלוה הכתובה בשטר ולפיכך כותבין ונותנים לבעל דינו, כשלא קבל עליו את הדין עד ששלחו והביאוהו, כמו שנתבאר, אבל שנים שבאו לדין(מ), ותבע אחד מהם את חברו ואמר ליה: מנה לי בידך, ואמר ליה הנתבע: הן,¹⁷⁸ בין שאמרו הדיינים: חייב אתה ליתן לו(מא), בין שאמרו: צא תן לו, ויצא, ואמר: פרעתי, נאמן(מב), וישבע היסת שפרעו. לפיכך אם חזר התובע לדיינים ואמר: כתבו לי הודאתו, אין כותבין לו, [שמא פרעו(מג)].
(י) ואפילו למאן דלאמנן שנתאמן לומר: פרעתי, נגד פסק דין, כמו שנתבאר בסמוך, אפילו הכי אין נותנין לו, שמא פרעו.

Commented [YL114]:
???: noi

(לט) במה דברים אמורים - זה המשך של ס"ז "אם לא היו קבועים ולא שלחו לו" (סמ"ע), כשלא קיבל הדין עד ששלחו אחריו, אפילו יצא מב"ד ולא כתבו לו, שוב אינו נאמן לומר פרעתי, דכל מעשה ב"ד כמאן דנכתב דמי, וכשנתחייב על פי ב"ד הוי כהודאה ששלחו אחריו, אבל כל זה לשיטת המחבר, אמנם עי' לקמן (סי' עט סי"ב סק"ט?) דעיקר לא כמחבר אלא כל מעשה ב"ד לא אמרינן כנכתב דמי, וכשיצא ולא כתבו לו, נאמן לומר פרעתי, אם לא כששאל המלוה בפני הלוח שיכתבו לו, דאז כנכתב דמי (ש"ך).

(מ) אבל שנים שבאו לדין כו' - ר"ל, אף על גב דגם זה שהודה בב"ד מחשב כמלוה בשטר לענין למיטרף לקוחות, משום דמעשה ב"ד יש לו קול, ומיהו הני מילי כשידוע שלא פרע לו, או שהלוח מודה לו שלא פרעו, אבל כשטוען פרעתי, נאמן, בין שאמרו לו הדיינים חייב אתה ליתן לו בין אמר צא תן לו, ועיין מה שכתבתי לקמן (סי' עט סי"ב סק"א?) (סמ"ע), נראה מדברי הסמ"ע, דאף במקום שיכול לטעון פרעתי ואין כותבים לו, טורף מלקוחות, ועי' דבריו לקמן (סי' נא סק"ב?, וסי' עט סק"ט?, וסי' עט סק"א?). ואין דבריו נכונים עי' דברי לקמן (סי' עט סק"ל?) אלא זה רק כמלוה בשטר, או בשלחו אחריו שהזכיר מקודם (סעיף ז), או בנתחייב על פי ב"ד, בענין שהב"ד כותבים לו ואינו נאמן לומר פרעתי, ואז דוקא אמרינן מעשה בית דין יש לו קול (ש"ך).

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

(מא) בין שאמרו הדיינים חייב אתה ליתן לו כו' - פירוש, אף דלשון זה אינו מורה שפשוט היה לדיינים שחייב לו, אלא כאילו אמרו נראה לנו שתתחייב ליתן לו, ושיעיינו תחילה עוד בדיניה, והוא אמינא שלא יהא נאמן לומר שפרעו, וכמ"ש לעיל (סי' כבס ק"ח?) ולקמן (סי' עט סקל"ב?) (סמ"ע).

(מב) ואמר פרעתי נאמן - אפילו אם בא לכתוב לו בעת שעדיין ודאי לא פרע לו, אפ"ה לא יכתבו לו, משום דנאמן לומר פרעתי כל שהודה בלי שליחות הב"ד אחריו, וכשיהיה כתב הודאה בידו לא יהיה נאמן, אבל מדברי הרמ"א נראה דמשהו כתב הודאה לפסק דין (סמ"ע), מש"כ בסמ"ע אפילו אם בא וכו' זה כתוב במחבר לעיל ס"ז, ועיקר אף על גב דאמרינן דעדות בב"ד או הודאה בב"ד כמלוה הכתובה בשטר דמי, הני מילי היכא דלא ציית דינא עד ששלחו אחריו והביאוהו לדין, או אם ציית לדינא ונתברר דלא פרע, אבל היכא דציית לדינא כגון הכא שבאו מעצמם לדין ונפק מבי דינא אדעתיה דקבליה עליה לדינא ובא ואמר פרעתי נאמן, שכן צריכים ב' תנאים, דצאית דינא מתחלה ולא שלחו אחריו, וגם נפיק מבי דינא אחר כך וקבל הפסק ולא סירב. ועיין מה שכתבתי לקמן (סי' עט סק"ב ט"ז?), במקום שהנתבע לא רצה ליתן לו מתחילה עד שנתחייב על פי ב"ד שהגידו פסק דינם בזה, או שנתחייב על פי פסק דינם מכח טענתו, ככה"ג לא בעינן שלחו אחריו כנ"ל (ס"ז סק"ח?). ובמקום שלא פסקו הב"ד כלום, אלא שהנתבע מודה לו מיד מעצמו ליתן לו, לא כותבים לו, שזה רק קנין אודיתא (עי' לעיל סק"ח?) (ש"ך), אבל ממשעבדי גבי מכי עמד בדין, וצ"ע מאימתי גבי, האם זה תיכף מכי עמד בדין הו"ל קלא והו"ל ללקוחות לזוהר שלא לקנות שעה אחר זה, או נימא דאינו גובה אלא מיום מחרתו כמו בשטר⁴⁹⁵. כיון דגבי שטר היכא דכותבין שעות גובה משעות אלא היכא דאין כותבין שעות רק יום אינו גובה אלא ממחרתו, וכאן גבי עמד בדין הולכים אחרי זמן העמדה בדין כמו בשטר במקום שכותבין שעות. אבל למ"ד דהא דהעמדה בדין הוי כשטר היינו דוקא כשואל המלוה לכתוב דאז סתם קנין לכתובה עומד והוי כאילו נכתב, אבל אם אינו שואל לכתוב לא הוי סתמו לכתובה, ועיין ש"ך לקמן (סי' עט סק"ט?), וא"כ כיון דהטעם משום כתיבה וכיון דאין כותבין שעות אינו גובה משעות, ואף שנראה כצד האשון, אכתי צ"ע (קצה"ח), לפי שיטת הסמ"ע פס"ד גרע מכתב הודאה, דבכתב הודאה כשהוא תחת יד המלוה, אפילו לא קבעו ושלחו אינו נאמן לומר פרעתי, משא"כ בפס"ד אפילו הוא תחת ידו, מחלוקת הפוסקים אי נאמן לומר פרעתי בלא קבעו ושלחו. ולשיטת הרמ"א כתב הודאה שוה בכל אופן לפס"ד. אבל בקבעו ושלחו אף לשיטת הסמ"ע אפילו לא כתבו עדיין הפס"ד אינו נאמן לומר פרעתי דלא גרע מהודאה, כן מבואר להדיא להמעין בסמ"ע (סק"ט?). אבל הש"ך (סק"ה?) אפילו בציינת דינא, דהיינו לא שלחו אחריו, רק שנתברר שלא פרע כותבין, ועל זה תמה הסמ"ע, דהא מוכח מדברי המחבר (סעיף ז) דאפילו בא בעת שעדיין ודאי לא פרע אין כותבין. ותירץ הש"ך (סק"ה?), שיש ב' מקרים, יש מקרה א' מיירי בהודאה ולכך אין כותבין בלא קבעו ושלחו אפילו בנתברר שלא פרע, ועוד מקרה הא דעמד בדין הוי כמלוה בשטר הני מילי היכא דלא צאית דינא ונתברר דלא פרע וכו'. ופירש "לא צאית דינא" היינו ששלחו אחריו ומיירי בהודאה, דלא הוי מלוה בשטר רק בקבעו ושלחו, ומה שכתב "אי נמי ציית דינא" דהיינו אפילו לא שלחו ונתברר דלא פרע, מיירי בפס"ד שהדיינים מחייבים אותו מתוך טענותיהן, דזה הוי כקבעו ושלחו כמ"ש הש"ך (סק"ח?), לכן כותבין אפילו בלא שלחו כשנתברר דלא פרע. אלא נראה עומק כוונת הש"ך, דהא דאם חייבו אותו הב"ד מתוך טענותיהן הוא כקבעו ושלחו, הוא רק לענין זה, אבל בלא קבעו ושלחו לכולי עלמא אין יכולין לכתוב כלל אפילו כשמודיעין ללוה, מטעם דלאו שם דיינים עליהם רק שם עדים, ואסורין לכתוב כשלא אמר להן כתבו, ודלא כסמ"ע (סק"ט), דס"ל דאפילו בלא קבעו ושלחו כותבין כשנתברר דלא פרע ומודיעין ללוה כמו שכתבתי לעיל (סק"י?), והש"ך ס"ל דאין כותבין אפילו כשמודיעין ללוה, דחיישינן שמא יפרע לו ולא יחוש ליקח השטר מידו ונמצא זה תובע אותו בשטר וכו'. ובאמת לפי דברי הש"ך אין לו דין שטר כיון שלא אמר כתבו, ולענין זה כתב הש"ך דדוקא בהודאה בלא קבעו ושלחו אין להם רק שם עדים ואסורין לכתוב בלא כתבו, אבל במקום שבאו התובע והנתבע לדון לפנייהם והדיינים מחייבין אותו מתוך טענותיהם, ודאי שם דיינים עליהם לכתוב בלא ציווי המתחייב. וברור דנאמן לומר פרעתי בפס"ד כל זמן שלא נכתב. דפס"ד גרע מהודאה כשלא הודיעו ללוה. דבשלמא בהודאה לא בא לפני הדיינים לגבות המעות רק שיהיה לו ראייה שלא יהיה יכול לכפור, וההודאה ניתנה לכתוב להיות לראיה, משום

Commented [YL115]:
תוספת של "לא
כותבים לו" הוא שלי,
שרק כתוב בש"ך זה
קנין אודיתא

⁴⁹⁵ עי' לעיל (סק"ג).

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָא

הכי הוי ההודאה כשטר ראייה כיון שעומד לכתובה לראיה כמו קנין, משא"כ כשבאין לדון לפני ב"ד כדי לגבות תיכף המעות ולא שיתנו לו ראייה, וכיון דקיבל עליו הדין נאמן לטעון שפרע ואפילו בקבעו ושלחו, דבפס"ד אין הפרש כלל בין שלחו ללא שלחו, שם דיינים עליהם, רק כשניתן לו הפס"ד בדיעת הבע"ד אז אינו נאמן לומר פרעתי משום חזקה דהיה לו ליקח הפס"ד מידו. ומה שכתב הש"ך (בסקכ"ג?) דאפילו לא נכתב אינו נאמן לטעון פרעתי, היינו כשהודיעו ללוה שיכתבו לו. ואתי שפיר דברי הש"ך, דבפס"ד כשנתברר דלא פרע כותבין אפילו בלא קבעו ושלחו כשמודיעין ללוה, משא"כ באודיאת כשלא קבעו ושלחו אין כותבין אפילו כשמודיעין ללוה, משום דשם עדים עליהם ולא מהני כתיבתן בלא ציווי הלוה. אמנם להסמ"ע אפילו בפס"ד בקבעו ושלחו אפילו לא נכתב אינו נאמן לומר פרעתי, כמו בהודאה ממש. משא"כ להש"ך גרע פס"ד דאפילו בקבעו ושלחו נאמן כשלא נכתב. ועיקר נראה להורות כדברי הש"ך, דלא מצינו בשום מקום בפס"ד לחלק בין קבעו ושלחו ללא קבעו ושלחו (נתה"מ).

(מג) שמא כבר פרעו - דמיחזי כשיקרא, ולפי האי טעמא כשבא לפני ב"ד כשעדיין ודאי לא פרע לו, משמע דס"ל דכותבין לו פסק דין, אפ"ה לא כותבין לו, שמא יפרע לו ולאחר זמן יתבע אותו, וזה יטעון להד"ם, והוא יוציא הפס"ד ויהיה מוחזק כפרן (סמ"ע), וי"א הטעם שלא כותבים דהוי זילותא לבית דין לכתוב דבר שאין בו צורך (ש"ך).

(י) ¹⁸⁰אם יש בידו פסק דין, אין הלוה נאמן לומר: פרעתי(מד). הגה: ¹⁸¹ואם זה איחד כמה ימים הפסק דין זיוו, ולא תבעו, סברא שפרעו, מדשחק כולי האי(מה). והדיינים יש להם לומר לנתבע שנתנו הפסק דין לתובע, ואם לא אמרו לו(מו), נאמן לומר: פרעתי. ואם שכתו אס אמרו לו או לא, חזקה [שכתיב] [שכתיב] עשו ואמרו לו. ¹⁸²ויש חולקין(מו) ואומרים דכל ענין נאמן(מה) הנתבע לומר: פרעתי, נגד פסק דין.

(מד) אין הלה נאמן לומר פרעתי - כיון דאפילו בהודאה אם כתבו לו, שוב אינו נאמן לומר פרעתי, כל שכן בפס"ד (ש"ך).

(מה) מדשחק כולי האי וכו' - דוקא בפס"ד בלא שטר אמרינן סברא זו, אבל אם יש ג"כ שטר חוב בידו עם הפס"ד, לא אמרינן סברא זו לאורועי כח השטר שבידו (נתה"מ).

(מו) ואם לא אמרו לו כו' - ואם אמרו הדיינים שלא אמרו לו, נאמן לומר פרעתי, ואפילו כשכתב יד הדיינים מתקיים בלא פיהם. שונה מעדים (עי' לקמן סי' מו סל"ז) דדוקא בעדים שייך לומר כן, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אבל בית דין נאמנים, ובפרט בכאן דאין חוזרים ומגידים לגמרי (ש"ך).

(מז) ויש חולקים כו' - עיקר כסברא הראשונה, שכתב סברא הראשונה בסתם, וגם כתב כמה דינים בסברא הראשונה. ועוד דלקמן (סי' נ ס"ו) כתב המ"א בסתם דפסק דין שכתוב בו פלוני נתחייב לכנגדו, חייב לשלם למי שמוציאו ועיי"ש בסמ"ע (סק"ב?) (ש"ך).

(מח) דבכל ענין נאמן כו' - הטעם, דפס"ד לא נכתב לגבות בו אלא כדי לזכור מה שפסקו הדיינים, לפיכך י"ל לכשפרע לא חשש ליטלו מידו (סמ"ע), עיין בתשובת עבודת הגרשוני סוף סי' נ"א מה שכתב בזה⁴⁹⁶. מי שיש לו פסק כתוב על חבירו שיש לו רשות לברור אחד משני חדרים של הנתבע, ועכשיו נפל אחד מהשני חדרים, והנתבע אומר כבר ביררת את זה שנפל קודם שנפל, ונסתתפה שדך, והלה מכחישו ואומר שעדיין לא בירר שום אחד מהחדרים, הדין עם התובע, ולא מיבעיא למ"ד דבפסק דין כתוב אין שכנגדו נאמן לומר פרעתי, בנידון דידן נמי אין הלה נאמן לומר כבר ביררת. ואף למ"ד דנאמן לומר פרעתי, הני מילי בתביעת מטלטלין ומעות דלאו בני שטרא נינהו, אבל בתביעת קרקע דבת שטרא היא, כל מעשיה אין נעשין ונגמרינן אלא בשטר כו', וכל זמן שלא עשו שטר מברירה זו אינו נאמן. ועוד, מאן לימא לן דבדיבור בעלמא קנה הלה את החדר, ודילמא אף אם אמר בפירוש אני בורר חדר זה לעצמי, עדיין אינו כלום ולא קנה את החדר עד שיברור ויחזיק בו בדרך אחד מדרכי הקנאות שבקרקע, וכל זמן שלא החזיק יכול לחזור בו ולברור האחר, ומדברי הנתבע נראה פשוט שלא עשה שום קנין וחזקה אלא בדיבור בעלמא כו' (פ"ת).

(יא) ¹⁸³שטר הודאה שיצא(מט) ולא היה כתוב בו "אמר לנו, כתבו וחתמו ותנו לו", הרי זה כשר, שאילו לא אמר להם, כתבו וחתמו ותנו לו, לא היו נותנים. ¹⁸⁴ויש אומרים שהסופרים שבזמן הזה(נ) חוששים לענין טריפת לקוחות(נא), שמא לא אמר להם.

Commented [YL116]:
בדוק בנתה"מ שלא
חזרתי על עצמי

באיר הַבְּשִׁיטָה זִלְקָה א'

(מט) שטר הודאה שיצא כו' - כל שהיה כתוב בלשון שמוכח שלא היו ב"ד כגון זכרון עדות כו', לא היו כותבין ההודאה אם לא שאמר להם כתבו כו', אבל אם כתוב בלשון ב"ד, אז לא צריכים "אמר לנו כתבו כו'". ומ"ש כאן "שטר הודאה כו'", מייירי ג"כ דלא חתמו בו אלא שנים, אבל בסעיף י"ב כתב דאם היה כתוב בלשון ב"ד ולא היו חתומין עליו אלא שנים, כיון דאיכא ריעותא לפנינו חיישינן דטעו וסברי בשנים יש לו דין ב"ד (כנ"ל סי' ג ס"ב), ומשו"ה אף אם שלחו אחריו לבוא והודה לפניהם, אין להן דין ב"ד לכתוב הודאתו אם לא שצויה להן לכתוב, משו"ה אין דנין בו דין שטר. וכלל הדברים הוא דכל שטר הודאה הבא לפני ב"ד מוקמינן ליה מדינא אחזקתו אם לא במקום דאיכא ריעותא בשטר (סמ"ע). וה"ה שטר הלואה, דהא בהלואה ג"כ אין יכולים לכתוב עד שיאמר להם כתבו וחתמו, כדלעיל סעיף ב' (ש"ך).

(נ) שבסופרים שבזמן הזה כו' - היינו טעמא משום דלא בקיאינן סופרים שלנו בדינים (סמ"ע). (נא) חוששין לענין טריפת לקוחות - אבל למיגבי מיניה דהמודה עצמו גבינן, דלא חשדינן להו דמשקרי בעיקר הענין (סמ"ע), פירוש, אפילו היכא דליכא למיחש שפרע, כגון שנתן למלוה נאמנות בפני העדים וכה"ג, מ"מ חוששין לענין טריפת לקוחות (ש"ך), ואין חסרון "מפי כתבם", דלענין שלא יהיה "מפי כתבם", לא בעינן רק שיאמר להם כתבו וחתמו, אף שלא אמר תנו. וכן מוכח לעיל (רמ"א ס"ג), וכל שלא אמר כתבו וחתמו הוי כפנקס בעלמא. משמע דכשאמר כתבו וחתמו אף שלא אמר תנו לא הוי שוב מפי כתבם, (נתה"מ), בגליון שו"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל נ"ב, ואם העדים מעידים בעל פה שאמר להם כתבו וחתמו הוי מלוה בשטר. ואם הלוה מודה שאמר להם כתבו וחתמו, אם העדים מתו נאמן לומר פרעתי במיגו שהיה אומר שלא אמר לעדים כתבו וחתמו, אבל אם העדים חיים אינו נאמן. מהרח"ש סי' א', עכ"ל (פ"ת).

(יב) ¹⁸⁵היה כתוב בשטר "הודה בפנינו בבית דין" (נב), ואין חתומים בו אלא שנים, אם אין כתוב דברים שמשמע מתוכן שהיו שלשה (נג), חוששין שמא שנים היו וטעו (נד) (לומר) שהודאה בפני שנים [הוי] הודאה בבית דין, ולפיכך אין דנין בו דין שטר.

(נב) הודה בפנינו ב"ד כו' - בדבר שא"צ רק ב' עדים, אף שכתב ב"ד, כשר (סמ"ע).

(נג) שמשמע מתוכן שהיו שלשה - כגון שכתבו "וחד ליתוהי", או שכתב בו "ואמר לנו פלוני", דמשמע שהיה עמהם גם אותו פלוני (סמ"ע), או שכתב בו שנעשה בפני מומחה, שאותו מומחה לא היה טועה לומר שב"ד בשנים (סמ"ע וש"ך), ונראה דגם האידנא יש מומחה לענין זה (ש"ך). (נד) חוששין שמא שנים היו וטעו כו' - דוקא בכה"ג כיון דלא חתימי אלא שנים, חיישינן שטעו, אבל היכא דאיכא ודאי בית דין, קי"ל דלביית דין טועין לא חיישינן. והכי אמרינן לקמן (סי' מו סכ"ט, וסי' רנה ס"א), ועיין בתשובת מהר"י ז' לב ספר א' כלל כ' סי' ק"ו (ש"ך) ⁴⁹⁷.

(יג) ¹⁸⁶כותבין שטר ללוה (נה), אף על פי שאין המלוה עמו. ¹⁸⁷מיהו אם המלוה מוחה שלא לכתוב השטר ללוה, אין כותבין צעל כרחו (נו). ואין כותבין שטר למלוה, עד שיהא לוח עמו. ¹⁸⁸ואפילו אומר המלוה לעדים: כתבו השטר (נז) וחתמוהו (נח), ויהיה בידכם, ואם [יבא הלוה להקנות (נט)] [יצא הלוה לתקנו] ממנו תתנוהו לי, ואם לאו, תקרעוהו, אין שומעין לו. ¹⁸⁹במה דברים אמורים, בשטר שיש בו קנין (ס), שהרי משעה שקנו מידו נשתעבדו נכסיו לו ¹⁹⁰או שכתב צטטר צהדיא (סא) שהנכסים יהיו משועבדים לו מעכשיו, ¹⁹¹אבל שטר שאין בו קנין, ¹⁹²אפילו מסר מעות ללוה בפנינו, אין כותבין אפילו ללוה (סב), עד שיהיה מלוה עמו ויתן השטר ביד המלוה בפנינו (סג), שמא יכתוב (סד) עתה ללות ממנו בניסן, ולא ילוה ממנו עד תשרי, או ילוה אבל [סה] לא ימסור לו השטר, ונמצא המלוה טורף בשטר זה מניסן, שלא כדון, שלא הגיע לידו עד תשרי. הגה: ¹⁹³אמח: קנו ממני שאני חייב לפלוני כך וכך וכתבו לו (סו) (סז), הרי אלו כותבין ונותנין לו (סח), ואין נותנין אותו ליד הלוה. אבל אם אמר: כתבו ותנו אותו בידי, לא יתנו למלוה, ולא יזכה המלוה עד שיצא מתחת יד הלוה (סט).

(נה) כותבין שטר ללוה כו' - עי' לעיל סק"לה) דכותבין כשמכירין הלוה לחוד אעפ"י שאין מכירים להמלוה, כיון שאינן כותבין בלשון נוכח, ואין אדם חוטא ולא לו (סמ"ע), עיין לעיל סעיף ז' סק"לה), ועיין לקמן (סי' רלח ס"א) ומה שכתבתי שם סק"ז? (ש"ך), אבל שטר משכונא אין כותבין אא"כ מלוה עמו, עי' לקמן (סי' סה סוף ס"א), אמנם לפמ"ש שם סק"ב, כותבים גם שטר משכונא ללוה בלא מלוה (פ"ת).

באיר הַבְּשִׁיבָה זִכְרֵי א'

(נו) אין כותבין בעל כרחו - דלא ניחא ליה להשביע נפשו, בפרט בדבר שאינו שלו (סמ"ע).
(נז) ואפילו אומר המלוה לעדים כתבו כו' - ואפילו בא הלוה לפני עדים בלא המלוה, וקנו מידו שחייב לפלוני כך וכך, אפילו הכי אין שומעין להמלוה שבא אחרי כן ואומר לעדים כתבו לי שטר על פלוני הלוה שקנה לפניכם והודה שחייב לי כך וכך, כיון שהקנין היה שלא בפני המלוה, דקנין כזה לא ניתן מסתמא להכתב, עי' לעיל סקט"ו? (סמ"ע), לפי שבשעת כתיבה הוא שקר ואולי מערים הוא. ועיין לקמן (סי' מו סכ"ד סקנ"ח? ונ"ט?) (ש"ך).

(נח) כתבו השטר וחתמוהו - בכתיבה לחדו אין קפידא כל זמן שלא חתמוהו (סמ"ע).

(נט) ואם יבא הלוה להקנות כו' - פירוש אם יבוא היום, דאל"כ יהיה מוקדם (סמ"ע).

(ס) בד"א בשטר שיש בו קנין - זה מתייחס למה שכתב בריש הסעיף, וללמד שאפילו ללוה אין כותבין שטר אלא א"כ קנו מידו כו', ויש חולקים, וס"ל דעדין בחתומיו זכין להמלוה משעת החתימה אפילו לא בא השטר לידו עד לאחר זמן, ויש דעה ג' המחלק בין דבר שאינו בידו כגון שטר הלוה, לא אמרינן עדין בחתומיו זכין לו עד דמטא לידיה, ובין דבר שהוא תחת ידו דזכה משעת החתימה, ועיין לקמן (רמ"א סי' סה ס"ג), וקשה על הרמ"א שלא הזכיר ב' שיטות אלה, ואפשר שהרמ"א פסק למסקנה כדעה הראשונה, ועיין לקמן (סי' מג סט"ו סקכ"ו?), וסי' מט ס"ז סקי"ג?, וסי' סה ס"ג סקמ"א? (סמ"ע), וי"א דאין דעה שלישיית, אלא דעה ב' והג' הם זהים כמש"כ בדעה ב', עיין מה שכתבתי לקמן (סי' סה ס"ד סקל"ז), והמוחזק יכול לומר קים לי כגון הני רבוותא, כגון בשובר אם האשה מודה, פשיטא דמצי הבעל לומר קים לי כו"ר וסיעתו, ואף על גב דזבינתא לכתובתה בטובת הנאה לאחרים קודם שמסרה השובר לידו, זכה הבעל בשדה המיוחד לכתובתה, ולא מפקינן מיניה, וקשה עלה רמ"א שלא הזכיר דעת. הבעל שהוא מוחזק, מצי למימר קים לי ככל הנך רבוותא דפסקו כאב"י, אבל אם לא הגיע השובר לידו אח"כ, כגון שנאבד אחר שנמצא וכה"ג, נראה דצריך ליתן שדה המיוחד לכתובתה, לאותן שלקחו כתובתה בטובת הנאה, דבכה"ג לכו"ע מודה דלא אמרינן עדין בחתומיו זכין לו, עיין בתשובות מהר"ש כהן ספר ג' סי' ט'⁴⁹⁸ (ש"ך), זה שעדין בחתומיו זכין לו לא בעינן מטא לידיה, הוא דוקא בשטר מתנה ושחרור שגובה בשטר לבד, אבל בשטר הלוה ודאי דעל דעת ללוות הוא כותב ועל תנאי הלוה, וודאי דבעינן הלוה לבסוף, רק דלא בעינן דלימטי שטרא לידיה לבסוף, ואפילו נאבד השטר גובה למפרע משעת חתימה כשהלוה לבסוף. משום הכי בשובר אף שזוכה מיד בו למאן דס"ל עדין בחתומיו זכין לו ולא בעינן מטא לידיה, מ"מ פרעון ודאי בעינן, דעל תנאי פרעון נכתב, ולכן כשהאשה מודה חשיב כפרעון, דדמי לאומר הריני כאילו התקבלתי, וזכה למפרע דדמי לתנאי דמעכשיו. מה שאין כן בשאר שטר דבעינן מטא לידיה, ולא יגמר הקנין של עדין בחתומיו זכין לו עד דמטא לידיה, מחמת שהקנין של עדין בחתומיו זכין לו הוא רק מדרבנן והם אמרו דבעינן מטא לידיה לגוף הקנין, מובן דכשמכר בינתיים לא מהני מה שמטא לידיה אחר כך. ולענין גוף הדין שכתב דדעת הרבה פוסקים דבעינן בשטר הקנאה מטא לידיה. קשה, דהא בקנין לבד אפילו לא כתבו כלל גובה ממשעבדי ואין יכול לטעון פרעתי כמבואר לעיל (סעיף ג' ובש"ך סק"ו?), ודוחק לומר דכשאמר כתבו ותנו גרע. וצריך לומר, דמיירי דוקא בקנו מידו שלא בפני המלוה, ובזה בעינן ג"כ דוקא מטא לידיה, אפילו צוה הלוה בשעת קנין לכתוב ליתן (נתה"מ). ועיין בתשובת ושב הכהן סימן ז' ח' מ"ש בענין זה באריכות. ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' (סקי"א) [תקי"א]⁴⁹⁹ (פ"ת).

(סא) או שכתב בשטר בהדיא כו' - במקור דברי הרמ"א נראה דמש"כ "אפילו אין מלוה עמו", אין כוונתו שאינו מוסר לו השטר מיד, אלא ר"ל אפילו אין המלוה עמו שילוה לו המעות מיד, אבל מ"מ בעינן שימסור לו השטר מיד באותו יום, וצ"ע בדברי הרמ"א (ש"ך), עיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' ג' מ"ש בזה (פ"ת).

(סב) אין כותבין אפילו ללוה - היינו דוקא כשיתנו השטר ללוה, או שיהא זמן מה תחת יד העדים, אבל אם נתנו מיד לעדים שיזכו העדים למלוה, ושיעמוד השטר בידם, מאותה שעה ואילך בשביל המלוה, כותבין, דבכה"ג הרי מלוה עמו, דזכין לאדם שלא בפניו (סמ"ע [ש"ך]).

Commented [YL117]:
ש"ך והנתה"מ חלשים,
וצריכים שיפור

Commented [YL118]:
א הבאתי את דברי
הקצה"ח מאחר וזה רק
תירץ דברי הש"ך,
אמנם בסוף לגבי
שובר, האם יש הלכה
ממנו?

Commented [YL119]:
בדוק שאין הסמ"ע
במקום אחר??

⁴⁹⁸ לא עשיתי

⁴⁹⁹ לא עשיתי.

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָא

(סג) ויתן השטר ליד המלוה בפנינו - וי"א דאליבא דכו"ע אם המלוה עמו לפני העדים תו לא חיישינן, דודאי ימסרנו לידו מיד (סמ"ע), וי"א שאין צד כ"א זו (ש"ך).

(סד) שמא יכתוב כו' - ר"ל, כשלא מסר המעות ללוה בפנינו חיישינן שמא יכתוב כו', ועל כשמסר המעות כתב הטעם, או לא ימסור כו' (סמ"ע).

(סה) ילוה אבל - גורסים את המוסגר (סמ"ע).

(סו) אמר קנו כו' וכתבו כו' - מכאן מוכח דקנין שלא בפני המלוה לא ניתן מסתמא לכתוב, ומשום הכי בעינן שיאמר לעדים כתבו (כנ"ל סוף ס"ד, ועי' סמ"ע סקמ"ד?) (ש"ך).

(סז) וכתבו לו כו' - דקנין שקנה הלוה שלא בפני המלוה לא ניתן מסתמא להכתב, ומשום הכי כתב דבעינן שיאמר להעדים וכתבו (סמ"ע), וכתבו לו, או אפילו כתבו סתם, ועי' דברי לקמן סי' נו ס"י סקכ"ז? (ש"ך), מש"כ הש"ך בסי' נו היא שלא חיישינן במצא שטר הקנאה דילמא אמר תנו בידי.

וקשה, שכן בסימן פ"א סקע"ד? כתב גבי שובר דחיישינן לשמא אמר תנו בידי. ואפשר דהיינו טעמא, דבשטר הקנאה דאפילו בכתבו סתם יכולין ליתן למלוה, משום הכי לא חיישינן לשמא אמר תנו בידי, משא"כ בשובר או בשטר דלאו הקנאה דבעינן דוקא שיאמר תנו לו. דדוקא כשמוחל או פוטר בפניהם, אפילו כתבו אין צריך לומר (כנ"ל ס"ג), אבל כשאומר סתם "כתבו שובר", יש לחוש לשמא הכינו ואסורין ליתן עד שיאמר "תנו". אבל בסתם כתבו צריכין להימלך בו, לכך חיישינן דילמא אמר סתם כתבו דאו הוי כ"תנו בידי". ודע דאף דלא בעינן בשטר הקנאה מטא לידיה, מ"מ אם מוחה קודם הנתינה שלא ליתן לידו אינו גובה ממשעבדי, (עי' לעיל ס"ד ולקמן סי' רמג ס"ח ברמ"א, וסמ"ע סקט"ז? וי"ז?), ועי' סמ"ע (?) סק"ט) דאפילו מוחה מליתנו אחר הכתיבה, (וכן הוא בסמ"ע סי' לט סקי"ג), שמדמה שטר הלוואה לשטר מכירה, ועיין לקמן (סי' סה סקי"ב?) מה שכתבתי בזה (נתה"מ).

(סח) כותבין ונותנין לו - אין קפידא לכתוב בשטר כתבנו ונתננו השטר בידו, אעפ"י שנתנוהו ליד שלוחו, דידו היינו רשותו (סמ"ע).

(סט) עד שיצא מתחת ידי הלוה - ואז זכה בו המלוה משעת הקנין לכולי עלמא, ועיין בבעל התרומות סוף שער נ"ב⁵⁰⁰ (ש"ך).

(יד) ¹⁹⁴חייב עצמו(ע) לשנים בקנין, ואמר לעדים שיכתבו ויתנו בידו, וכן עשו, ומסר החייב השטר לאחר מהם, אף על פי שלא ידע האחר מוזו המסירה, ואפילו מת ולא ידע, זכה בחלקו(עא), ויגבוהו היתומים.

(ע) חייב עצמו כו' - אם מסרו החייב רק ליד אחד מהם, כיון שלא זכה בו המקבל מיד, אין לך אלא מה שעשה החייב, וזה שמסרו לו זכה בו, אבל האחר שלא מסרו לו, מנין יזכה. ואפשר דמיירי דכשמסרו לזה, מסרו באופן שיזכה ג"כ לחבירו בחלקו, והיינו זיכה לו ע"י אחר, ולא אתי אלא לאשמיעינן דאפילו לא ידע האחר ממסירה זו, ואפילו מת זכו היתומים בחלקו, וצ"ע (ש"ך), כל זה רק בשטרי קנין, דמשעת קנין זכו בו, רק משום שאמר תנו בידי השטר, אמרינן דלא כיון בהקנין רק על תנאי, דהיינו שיהיה למפרע משעה שהגיע לידם, וכונתו היתה שכל זמן שיהיה השטר בידי לא יתחיל הקנין, אבל כשמוציאו מתחת ידו לשמתחייב לו, אף שמסרו לאחד מהם, על כרחך כבר נתקיים תנאו שהיה במחשבתו. אבל בשטרי דלאו הקנאה, רק שקונה אותו בשטר כשמטא לידיה, ודאי דבעינן שיגיע ליד שניהם, דשניהם צריכין לעשות קנין, כמו בשטר מתנה לשני אנשים ביחד, דבעינן שיתן לזה ואחר כך לזה שיעשו שניהם הקנין, ובקנין סתם ולא אמר "תנו בידי", לפי מה דקיימא לן דבשטר הקנאה בסתם לא בעינן מטא לידיה, אין צורך להאי דינא כלל (נתה"מ).

(עא) זכה בחלקו כו' - י"א כיון דנתחייב לשניהם בשטר אחד, כשותפים נינהו, וכל אחד יכול לגבות כל החוב כולו, וכדלקמן (רמ"א סי' עז ס"י), ועיקר לא כדבריו ומיירי התם שלא אמר החייב תנו אותו בידי, דנמצא שזכה בו מיד משעת הקנין (ש"ך).

(טו) ¹⁹⁵עדים שראו קמן שקנו מידו, לא יכתבו עליו שטר(עב).

(עב) לא יכתבו עליו שטר - כי הקנין שלו אינו כלום (ש"ך).

(טז) עדים שראו דבר ליכות ראובן, ואין זכותו נגמר עד שיביא עדים שראו עוד דבר אחר, אם כותבין העדים ונותנים מה שראו, בסימן ר"ה.

Commented [YL120]:

ברי הש"ך מסבירים את הספר התרומות, אבל יש משמעות בדבריו שמחבר אחרת, וכן הנתה"מ אבל הוא המקור לדברי המחבר

⁵⁰⁰ לא עשיתי.

באיר הַבְּשֵׁטֶל זולק א'

(יז) ¹⁹⁶לוה שבא לבית דין בשטר חוב שבידו(עג)(עד) לכפות את המלוה להלוותו עד זמן שקבע, אפילו נתברר שמדעת המלוה נכתב, יכול לחזור בו.(עה) ¹⁹⁷אבל אמר להלוות לו על משכונ(עו) והחזיק במשכונ(עז), לא יוכל לחזור בו). ¹⁹⁸הלוה נותן שכר הסופר, ¹⁹⁹אפילו הוא שטר עיסקא(עה). ²⁰⁰ואם המלוה אצל השטר(עט) ולריך לכתוב אחר, הוא נותן השטר.

(עג) לוה שבא לב"ד בשטר חוב שבידו כו' - אמנם צריך להחזיר לו שכר הסופר שנתן, מדיני דגרמי (סמ"ע), דוקא אם אמר המלוה שיעשה שטר⁵⁰¹, עיין בתשובת משכנות יעקב סי' (י"ח) [כ"ג] ובתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' כ' מ"ש בזה, ועיין מה שכתבתי לקמן סימן ק"צ סעיף ב' [סק"ב] בד"ה בכסף (פ"ת)⁵⁰².

(עד) שם - עי' לקמן סי' רלח ס"ג [יש מי שאומר שכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו אפילו לא העידו על עצמו שקיבל המעות] הביא דברי החולקים וסוברים שהמלוה חייב להלוות לו, כל שאמר לו לכתוב את השטר, ועיקר כמו שכתב כאן, וי"א דדין זה הוא ספיקא דינא, וכל שהמלוה מוחזק אין להוציא ממנו, אבל הלוה יכול לומר קים לי כחולקים. ולפי הי"א מי שמכר צמר לחבירו בסך פלוני, וכתב לו שטר על הסך, ומת הלה שלקחו, ותפס בעל חוב של הלוקח הצמר מרשות המוכר, לכו"ע אינו מחויב ליתן לו אותן המטלטלין, רק איזה מטלטלין שירצה, א"כ אותו בע"ח של הלוקח שתפס הצמר, שלא כדין תפס. ואם מת הלוה, יכול המלוה לחזור בו לכו"ע, או שנודע בינתים שיגיע למלוה איזה הפסד מזה, כגון שלא יהיה בטוח במעותיו וכה"ג. דאדעתא דהכי לא נתרצה זה (ש"ך), וי"א שכל זה מדבר רק בשטר הקנאה, ורק בזה יש חולקים וסוברים דחייב להלוות לו, כיון ששטר הקנאה הוא בין ילוה ובין לא ילוה, וההלואה היא רק חוב על פה על המלוה כמו שכתבנו לעיל [סק"ס], וא"כ זכה המלוה בשעבוד הנכסים תיכף על ידי השטר, ואפילו לא מטא לידיה, דבשטר הקנאה לא בעינן מטא לידיה, וכיון שקנה המלוה השעבוד נתחייב בדמי השעבוד, כמו בקנה חפץ שנתחייב הקונה בדמים. ונראה דאף דמיירי כשאמר "תנו בידי", דהא לשון המחבר הוא לוה שבא בשטר חוב שבידו, וכשלא אמר "תנו בידי", מוסרין אותו למלוה ולא ללוה, מ"מ אף שאמר "תנו בידי", הוא קנין למפרע כשיגיע לידו, והוא כזוכה בחפץ על ידי קנין על תנאי, שנתחייב בדמיהן על כרחו כשמקיים הלוה את התנאי, ועכ"ז זה רק חיוב למכור, ויש ביד ב"ד לכפותו, אבל כל שלא מכר, הקונה לא יכול למכרו או לקדש בו אשה, והמוכר יכול. אבל בשטר דלאו הקנאה דבעינן מטא לידו שיהיה בו קנין דאורייתא, דבלא קנין דאורייתא לא תיקנו רבנן שיהיה קנין למפרע, וכיון דליכא קנין כלל, כל זמן שלא מטא לידיה נראה דאין יכול לכפות את המלוה להלוותו לכולי עלמא (נתה"מ).

(עה) יכול לחזור בו - ואפילו בא השטר ליד המלוה, כל זמן שלא נתן לו המעות יכול לחזור בו (ש"ך).

(עו) אבל אם אמר להלוות לו על המשכון - וכל שכן אם התחייב המלוה עצמו בקנין גמור להלוות לו, דאינו יכול לחזור כדמשמע לקמן (סי' קלא ס"א), וצ"ע (פ"ת).

(עז) והחזיק במשכון - ויש חולקים ורק אם זה המלוה ירד למשכונתא וזכה בקרקע לא היה יכול לחזור בו שהרי כבר נתחייב לו במעות עם ירידתו בתוך המשכונתא, אבל כשלא זכה עדיין בקרקע לא נתחייב בכלום, דאי מחמת שטר המשכון, קרקע אינו נקנה בשטר לבדו אלא בכסף ושטר, אבל במשכון מטלטלין או משכון קרקע ואינו לפירות אלא משכון על ההלואה, בזה ודאי לא מהני ליה המשכון כלל, וא"כ לא נתחייב **בדמיון** (קצה"ח), דוקא מה שקנה שעבוד נכסי לא דמי לקונה חפץ, דשעבוד נכסי דבר שאינו ברשותו הוא, דהא מכאן ולהבא הוא גובה, משא"כ בהחזיק במשכון, שיש לו קנין בגוף המשכון לקדש בו אשה ולקנות בו עבדים וקרקעות, דמי לקונה חפץ שנתחייב בדמיו, ולפי"ז אפילו פירש לו שישאיל לו מטלטלין ידועים, נתחייב ליתן לו אותן מטלטלין דוקא. אכן אם מכרם, נפקע חיוב מאותן מטלטלין ונותן לו מטלטלין אחרים בעד חיובו, וכמו שכתבתי בס"ק? (נתה"מ), עיין בתומים [אורים סק"ד], ועיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סי' כ' מ"ש בזה (פ"ת)⁵⁰³.

Commented [YL121]
כון, ועוד הקצה"ח חולק עם השו"ע על פשט ברשב"א, האם יש דרך לכתוב כך.

⁵⁰¹ זכור לי שהקצה"ח (סי' שלג ס"ח) חולק על רע"א זו.

⁵⁰² לא עשיתי.

⁵⁰³ לא עשיתי.

באיר הבעפֿט זולק א'

(עח) אפילו הוא שטר עיסקא - פירוש, לא מיבעיא בשטר הלואה שכל הנאה היא של הלואה, אלא אפילו שטר עיסקא שהחצי הריחוק יתן ליד המלוה, אפ"ה המקבל צריך ליתן כל שכר הכתיבה (סמ"ע).

(עט) ואם המלוה אבד השטר כו' - דין זה אמת מסברא, ולא מהמקור שהשו"ע מביאו. ועיין לקמן (סי' נד סק"ג?) (ש"ך).

סימן מ - דין המחייב עצמו לחבירו, ובו ב' סעיפים.

(א) ²⁰¹המחייב עצמו (א) בממון לאחר בלא תנאי, אף על פי שלא היה חייב לו כלום, ה"ז חייב. כיצד, האומר לעדים, הווי עלי עדים (ב)(ג)(ד) שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר (ה), הריני חייב לך מנה, אף על פי שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים, הריני חייב לך מנה בשטר (ו), אף על פי שלא אמר, אתם עידי, הואיל ואמר, בשטר, הרי זה כמי שאמר, הווי עלי עדים, וחייב לשלם אף על פי ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום, שהרי חייב עצמו כמו שישתעבד הערב (ז). ²⁰²וכ"ס כסותב לאחור, קבלתי ממך כך וכך על החוב שלי שיש צידך, להוי מחילה אף על גב דלדעינן ללא קבל⁵⁰⁴.

(א) המחייב עצמו כו' - היינו שיודע שאינו חייב לו ומחייב עצמו כמו מתנה, אבל מי שמודה לחבירו בחזקת שחייב לו ואח"כ נודע שטעה, ונתברר הדבר בעדים, או שהודה לו מלוה שאינו חייב לו, הרי זה הודאה בטעות ואינה כלום אפילו מסר לו שטר בעדים ועדים חתומים בו, כמ"ש לקמן (סי' קכו סי"ג) (ש"ך).

(ב) האומר לעדים הווי עלי עדים כו' - רבים חולקים על הלכה זו וס"ל דלא מהני לזה שאומר בע"פ כי אם בהודאה שכבר חייב לו, אבל בזה שבא להתחייב לו עתה בדיבור זה, לא מהני כי אם כשכתב לו כן בשטר או באמרו אני חייב לך מנה בשטר, וצ"ע למה המחבר לא הביא דעת

⁵⁰⁴ עי' לקמן רג ס"ט ברע"א י"א שיכול להקנות לו החוב באודיתא, ויש חולקין. יש קנין אודיתא לכסף שיש למקנה בבנק או כל מוסד אם רוצה המקנה להתחייב בשטר חובה להקונה על מנת שלא יפרע אלא שעה א' קודם מותו ומן הכסף ההוא דוקא ולא ממקום אחר הרשות בידו ודבריו קיימים (חכם צבי טז).

הוא בכלל מחייב עצמו. ועי' שער משפט סימן מ סק"א שאם יש לו חובות ואין לו נכסים לפרוע לכולם, שאר בע"ח קודמים לחוב זה שנתחייב במה שלא היה חייב, עיי"ש, ועי' ערך ש"י שם ובנחל יצחק סימן קד, ועי' פרק כב הערה ה בענין מחייב עצמו באונס. בד"ג כלל עז סימן כא הביא בשם שו"ת שבו"י ח"ג סימן קמה שמי שנתערב לחבירו וכתב לו שטר בלשון חיוב, ואח"כ הוברר שהיה לאחר מתן מעות, שאינו מתחייב כערב בלא קנין, וכתב שלכאורה כיון שכתב אני חייב לך, חייב לשלם, אלא שהביא בשם שו"ת רמ"א סימן עב ושו"ת חו"י סימן קלב שכתבו שכל שאנו יודעים שהחיוב אני מודה שאני מתחייב בלשון היותר מועיל כתחז"ל חשיב מתחייב, ועיי"ש באריכות. כתב בשו"ת נוב"ק חו"מ סימן ל אות ה שלא אמרו שאדם יכול להתחייב בדבר שאינו חייב אלא כשמתחייב בהתחייבות ובשו"ת פנים מאירות ח"א סימן לו חמה על הרמ"א דהרא"ש לא איירי אלא כשאינו מעביר מנחלה דאורייתא בלשון זה, שהרי בלא"ה צוה השאר לאחיותיו וליתמי אחותו, וממ"נ יש כאן העברת נחלה, אבל כגדון הרמ"א שנותן לבניו ובלשון יתמי אנו באים לזכות גם לבנות, אפשר דלא מהני, ומטעם זה חולק גם על דין דיוצאי חלציו, עיי"ש, ובשו"ת שבו"י ח"ב סימן קכב דחה דברי הפמ"א והסכים לדברי הרמ"א, עיי"ש, ועי' מנחת פתים, ובדברי משפט הביא בשם הב"י שהרשב"א חולק על הרא"ש, והדב"מ כך וכך, עי' במשפט שלום סימן רט שהביא מדברי כמה פוסקים שנחלקו בזה, ומשמע שם שאם אמר אני מודה שאני מתחייב בלשון היותר מועיל כתחז"ל חשיב מתחייב, ועיי"ש באריכות. כתב בשו"ת נוב"ק חו"מ סימן ל אות ה שלא אמרו שאדם יכול להתחייב בדבר שאינו חייב אלא כשמתחייב בהתחייבות ממון, אבל בחיוב עבודת הגוף, כגדון דידיה שהתחייב להשתדל עבורו, אין זה אלא כפועל שמשכיר עצמו לעבודה, שיכול לחזור בו, ואף בקבלן יכול לחזור אלא שידו על התחונה (עי' דיני שכירות פרק

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

החולקים (סמ"ע), הסמ"ע לא דק, דה"ל לכתוב ד"חולקים וס"ל דאף באמר אני חייב לך מנה בשטר לא מהני, רק כשכתב לו כן בשטר, וע"ל סק"ה (ש"ך), האומר לעדים הווי עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה וכן בחלק הג' שא"ל בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר, אינו גובה אלא מבני חורין, אבל בחלק האמצעי כשכתב לו בשטר אני חייב לך מנה ומסר לו השטר בפני עדים, גובה ממשעבדי למאן דאמר עדי מסירה כרתי, אפילו אינו כתב ידו, וכשלא מסר לו בפני עדים, גובה מבני חורין אם הוא כתב ידו, וכמ"ש לקמן סק"ה?, וה"ה כשכתבו עדים שטר וכתבו בו שהתחייב עצמו וצוה לכתוב שטר (ש"ך), ועיין בתשובת עבודת הגרשוני ס"ס קי"ז שכתב לישב תמיהתו של הסמ"ע, ועיין בספר ברכי יוסף אות ב' מ"ש בזה, עש"ה (פ"ת)⁵⁰⁵.

(ג) הווי עלי עדים כו' - ויש חולקים וס"ל שאין אדם מתחייב בדברים אפילו באתם עדי בלא קנין ובלא שטר כו', ולדעת המחבר, המחייב עצמו בשטר או באתם עדי, מועיל רק במקום שמחייב עצמו מיד בלי תנאי (ש"ך). טעמא דהמחבר משום אודיתא הוי, דאפילו חפץ יוכל להקנות באודיתא וזה הווי קנין בין בריא בין בשכיב מרע, והוא קנין מעליא אף על פי ששניהם יודעין והעדים יודעין שזה החפץ או הקרקע אינו של פלוני קונה הוא אותו באודיתא של הנותן כמו שקונה במשיכה וכסף, וקנין אודיתא מבואר אצלנו לקמן (סי' קצד ס"ג?)⁵⁰⁶, ולהכי נמי בזה שמודה שחייב לפלוני מנה אעפ"י שאינו חייב זכה בו חבירו משום אודיתא כאילו נעשה בקנין ובשטר. אבל אם אמר הווי עלי עדים שזה החפץ של פלוני נקנה הוא לו באודיתא, ואם אמר הווי עלי עדים שאני נותן חפץ זה לפלוני ודאי לא קנה בלא קנין כיון דאין בזה קנין אודיתא. קנין דאודיתא אינו נגמר בלא עדים, ואם הודה לו בינו לבינו או אפילו בפני עדים ולא אמר אתם עדי לא מהני כלום. ואף על גב דבכל הקנינים לא איברי סהדי אלא לשקרי היינו משום דהקנין נגמר בפני עצמו בלא עדים, אבל קנין אודיתא אף הוא אינו נגמר אלא בפני עדים (קצה"ח), מה שמובא בסמ"ע וש"ך שיש חולקים ב"אתם עדי" וב"חייב אני לך מנה" בשטר, וס"ל דלא מצי להתחייב כי אם בשטר גמור, או בכתב ידו. זה דוקא כשגילה בהדיא בלשונו שאינה הודאה שחייב לו מכבר, רק שמחייב עצמו מעכשיו, אבל כשאמר בסתם "אתם עדי שאני חייב לפלוני מנה", לא מיבעיא אם זה טוען שבאמת הוא חייב לו מכבר, לא יכול הלה לחזור בו ולומר לא הייתי חייב לך כלל, רק שרציתי להתחייב לך בלשון זה, ועכשיו אני חוזר בי, לא מהימן, דבסתם אמרינן דהודאה היא, ואפילו מודה המלוה שלא היה חייב לו, או שנתברר בעדים דלא היה חייב לו מקודם, מ"מ חייב כיון דבסתם אמרינן דהודאה היא, ובאודיתא כולי עלמא מודים דיכול להקנות, ומה שכתב הש"ך סק"א) דאם מודה שאינו חייב דפטור, היינו שמודה גם כן שהודאתו בטעות היתה, אבל בסתם אמרינן שרצה לחייב עצמו באודיתא וחייב לכולי עלמא, דבאודיתא לכולי עלמא יכול להקנות וקנין אודיתא מועיל כשמודה בהודאה גמורה אפילו בלא עדים, ובכל מקום דאתם עדי מהני, הודאה גמורה ג"כ מהני דבמקום דחשיב הודאה נגד טענת השטאה חשיב ג"כ קנין (נתה"מ).

(ד) שאני חייב - עיין ש"ך סק"ג) שכתב דכל שנתחייב על תנאי, דמי לערב ולא מהני רק בקנין, אמנם יש חולקים בזה. ואפילו בדעה זו שמובא בש"ך צ"ל שלא היו עדים שקנו מידו, שאם יש עדים, הרי הם מהויים קנין ולא צריך להגיע לערב (נתה"מ).

(ה) או שכתב לו בשטר כו' - י"א דוקא כתב בכתב ידו, אבל אם לא כתב בכתב ידו ולא חתם תחתיו כלל, אף על פי שמסרו לו בפני עדים, אפילו מבני חורין לא גבי דמצי למימר משטה אני בך. וקשה על דבריו, כיון דעדי מסירה כרתי, מה בכך שאינו כתב ידו, כיון שמסרו לו בפני עדים ועדי מסירה מפקי לקלא, גובה אפילו ממשעבדי אף על פי שאינו כתב ידו, ולא שייך משטה אני בך בכה"ג. ואפילו לגירסת הסמ"ע בהמחבר לקמן סעיף ב', "והוא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להזדייף כו'", היינו משום דיוכל לזייף, וכמ"ש בסמ"ע שם סק"ו?, הא לאו הכי גובה אפילו ממשעבדי אף על פי שאינו כתב יד הלוה. דלא מסתבר לחלק כלל בין חייב לו כבר, בין מתחייב עתה לענין זה. ואם כתב לו בכתב ידו ומסרו בינו לבינו גובה מבני חרי אף לדעת אלו הסוברים שאינו יכול להתחייב באתם עדי (ש"ך).

Commented [YL122]:
בדוק שהנתה"מ לא חוזר על דבריו

Commented [YL123]:
כון?

Commented [YL124]:
ה רשב"א ורמב"ן ונ"ל שזה הרמ"א וצ"ע

505 לא עשיתי

⁵⁰⁶ עי"ש שמועיל לענין בכור וחמץ, ועי' עי' בט"ז י"ד סי' קס"ט סק"ד דכתב בפשיטות דאודיתא לא הווי קנין לענין איסורא, רק דהב"ד פוסקין עליו.

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

- (ו) מנה בשטר - עיין מ"ש לקמן (סי' סט ס"ה סק"ו?, וסי' פא סי"ט סק"ח?)⁵⁰⁷ (קצה"ח).
- (ז) כמו שישתעבד הערב - פירוש, כשקודם שחתמו העדים כתב בשטר, פלוני לזה מפלוני, ופלוני ערב, ואח"כ חתמו העדים, דמשתעבד הערב אף כשלא קנו מידו, ואף לאחר שהלוהו כיון דכתב ליה בשטר, וכמ"ש לקמן סי' קכט ס"ד, וה"נ דכוותיה גבי לזה שיכול להתחייב נפשו אף שאינו חייב (סמ"ע), הסמ"ע לא דק, שצריך כן קנין בערב היוצא קודם חיתום שטרות, אלא כוונת המחבר כאן לומר שהרי חייב עצמו אף על פי שאינו חייב, כמו שישתעבד הערב אף על פי שאינו חייב (ש"ך), ועיין בתשובת עבודת הגרשוני סי' קי"ז מ"ש בזה⁵⁰⁸. ראובן תובע לשמעון עם כתב יד שיש בו נאמנות שחייב לו סך כך וכך, ושמעון משיב שמעולם לא לזה הימנו רק שערב לו בעד לוי לאחר מתן מעות, וכיון שלא עשה קנין לא חל הערבות. הנה אם ראובן מודה לו, אע"פ שמשמע מהמחבר שהוא חייב, אמנם י"א דאינו כלום, לכן אין להוציא מידו (פ"ת).
- (ח) וכ"ש כשכותב לאחד כו' - עי' לקמן (סי' עה סי"א), שכתב כעין זה, ועיין לקמן (סי' פא סכ"ט), דה"ה אם הודה בע"פ שקיבל החוב שבשטר או שמחל לו, הוה מחילה (סמ"ע).
- (ב) ²⁰³ לזה שכתב בכתב ידו והעיד בו עדים (ט) ונתנו למלוה, הרי זה שטר כשרי. וכן אם כתב שטר (יא), אף על פי שאין בו עדים, ונתנו למלוה בפני עדים (יב), הרי זה מלוה בשטר, והוא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להזדייף (יג), ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם. ויש מהגאונים שהורו שצריך לומר (יד) לעדים שמסרו בפניהם: חתמו והעידו (טו) שנמסר בפניהם.
- (ט) והעיד בו עדים - היינו שחתומין בו והעידו על כתב ידו, ונתנו למלוה שלא בפני עדים (סמ"ע, ש"ך), כדלקמן (סי' סט ס"ג) (ש"ך), תרתי בעינן כדי שיהיה לו דין שטר מקוים. היה נוהג כשהלוה מעות והלווים רחקו מקבלת קנין וכ"ש נשותיהם, היה כותב הכתב יד בכל אופן המועיל ובנאמנות באי כוחו על באי כוחו לעולם בכל טענה שבעולם, וחתמו עליה האשה תחילה ואח"כ בעלה ואחריהם העדים, בזה"ל, בפנינו נעשתה הלואה הנ"ל ובפנינו חתמו האשה והדר בעלה הנ"ל, ומסרו לפ"פ המלוה ויהיה לכתב יד זה כל תוקף שטר בקנין באשה והדר בעלה יום פלוני נאום פב"פ ופב"פ, ובכח כתב יד זה יכולים לטרוף לקוחות. גם קודמת לגביית כתובת אשה החתומה, מכ"ש לענין טענת פרעתי או טענת מחילה, וזהו דרך נכון ועצה טובה למלוה, כי הרבה ב"ב ונשותיהן מתרחקים מאד מקנינים ואינם מתרחקים מזה. ואם מלוה בא בכתב יד חתום מהלוה ומבקש מעדים שהיו אצל ההלואה וראו שחתמו אשה והדר בעלה שיכתבו זה ויחתמו תחת הכ"י, אין בכוחם לעשות זה כי לא יעשה ממלוה ע"פ מלוה בשטר שלא מדעת הלוה כדלעיל (סי' לט ס"ב)⁵⁰⁹ (פ"ת).
- (י) הרי זה שטר כשר - ר"ל לגבות בו ממשעבדי. וכן מ"ש אחר זה "ה"ז מלוה בשטר", היינו לגבות בו ממשעבדי. ובסעיף שלפני זה לא איירי אלא לענין חיוב לחוד (סמ"ע).
- (יא) אם כתב שטר כו' - מיירי שאין חתומין בו עדים אלא שנתנו בפני עדים. וה"ה אם כתב בלשון חתימת מטה ומסרו בפני עדים דג"כ הוה מלוה בשטר דעדי מסירה כרתי (סמ"ע).
- (יב) ונתנו למלוה בפני עדים כו' - כשר, היינו כמ"ד עדי מסירה כרתי, אבל יש חולקין וכמו שכתבתי לקמן (סי' נא סק"ט?) (ש"ך), ועי' מש"כ שם סק"ג? (קצה"ח).
- (יג) והוא שיהיה כתב ידו שאינו יכול להזדייף - יש שלא גורסים תיבת "ידו", וצ"ל שמדובר או בכתב ידו, או בכתב ידוע שאינו נוח לזייפו ככתיבת יד סופרים אחרים, כמ"ש המחבר לקמן (סי' מד ס"ב, וסי' מה ס"?) ועוד, דהיה לו לאמר והוא שיהיה על דבר שאינו יכול להזדייף, וכמ"ש לקמן (סי' מב ס"?) וכך כוונת המחבר כאן: והוא שיהיה אותו שטר כתוב בכתיבת ידי הלוה דאז אינו יכול לזייף בקל, והיינו בשטר כזה שאין בו עדים אלא שנמסר בעדים, דאילו בשטר שיש בו עדים, מירתת טפי לזייף. ועיין לקמן (סי' מב ס"ג) (סמ"ע), אם עדים חתומים בו, ליכא למיחש,

Commented [YL125]:
י"ש שזה דעת החוות
יאיר לדחות בדעת
הסמ"ע ולא זכיתי
להבין הדחוי והפשט

⁵⁰⁷ לא עשיתי

⁵⁰⁸ לא עשיתי.

⁵⁰⁹ לא עשיתי עי' COMMENT.

באיר הַבְּשִׁפָּט זולק א'

דתו לא מצי למכתב מידי בתר חתימת העדים, ולא כמו שדחק בסמ"ע, משום דבשטר שיש בו עדים מירתת לזייף, אלא כמ"ש, וע"ל (סי' מב ס"ב-ג) (ש"ך).
(יד) שצריך לומר כו' - כדי שיהיה לזה קול שאם לא אמר להם כן, לא היו כותבים ולא היה לו קול (ש"ך).

(טו) חתמו והעידו כו' - אינו ר"ל שיחתמו על השטר כדרך שחותמין בשאר שטרות, אלא היינו לומר שיכתבו בו "שטר זה מסרו בפנינו הלוה למלוה", ויחתמו ע"ז, וה"ק חתמו על עדותכן שנמסר בפניכם שטר זה. ועיין פרישה מ"ש עוד פירוש אחר [510] (סמ"ע), ואין צריך שיחתמו כן על שטר זה אלא ה"ה בכתב אחר. ועיין בב"י ובב"ח [סעיף ה']⁵¹¹ (ש"ך).

סימן מא - דין מי שנמחק או אבד שטר חובו, ובו ד' סעיפים.

(א) ²⁰⁴מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק, מעמיד עליו עדים (א) ובה לבית דין (ב), והם עושים לו קיום. הגה: ²⁰⁵ויש אומרים אפילו נמחק לגמרי (ג), מאלו שהעדים יודעים מה היה כתוב בו. ²⁰⁶ועוד ז' שמעידים (ד) על השטר יכולין להעיד שלא בפני בעל הדבר. אבל עדי השטר עצמם (ה), אין כותבין לו שטר אחר (ו) אף על פי שנמחק בפניהם, אבל באים לבית דין (ז) ובית דין עושים לו קיום. ²⁰⁷כיצד מקיימים שטר זה, כותבים שטר אחר, ואומרים (ח): אנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר נמחק לפנינו, וזמנו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדיו (ט), ואם כתבו: והזקקנו לעדותם של עדים (י) ונמצאת מכוונת, גובה בשטר זה שכתבו לו, ואין צריך קיום אחר. ואם לא כתבו כן, צריך להביא ראיה (יא) על העדים הראשונים, עד שתתקיים עדותם (יב). הגה: ²⁰⁸ואם אינו מקיימים, הוי כאלו הוליא עליו שטר שאינו מקיים. ²⁰⁹ויש מי שאומר שצריך לכתוב בקיום שקרעו השטר הראשון, ואם לא כן, פסול הוא, דחיישינן שמא ילך לב"ד אחר ויעשו לו קיום אחר (יג), ויגבה ויחזור ויגבה. אבל שטר מתנה שנמחק (יד), כותבים לו אחר אף על פי שלא נקרע הראשון. הגה: ²¹⁰וכותבים השטר מזמן הראשון (טו) ולא מזמן שכתבין לו צית לז. אבל אם היה במתנה אחריות, וכן בשטרי מקח וממכר (טז), צריך לקרוע הראשון (יז), או לכתוב בשני: שטר זה לא נכתב לטרופ בו ממשעבדי ולא מבני חרי (יח) (יט), אלא כדי להעמיד שדה זו ביד מקבל המתנה או הלוקח, שלא יוציאנו מידו הנותן או המוכר.

(א) מעמיד עליו עדים - פירוש, בין אותם עדים החתומין על השטר בין עדים אחרים וכמו שיתבאר (סמ"ע), ועיין מ"ש לקמן סקי"ג? (ש"ך).

(ב) ובא לב"ד כו' - היינו כשכבר נמחק, וזהו שכתב המחבר אח"כ "הוציא פלוני בן פלוני שטר נמחק לפנינו", דאל"כ למה לי עדים, הא הב"ד יכולין לראות השטר כשעדיין לא נמחק (סמ"ע).

(ג) וי"א אפילו נמחק לגמרי - זה באמת אלא דאורחא דמילתא נקט שהולך לימחק, דבנמחק לגמרי אינו שכיח שימצא עדים שידעו מה היה כתוב בו, ועיין מה שכתבתי סקי"ז? (סמ"ע), וי"א דלא מהני עדים רק אם ראו השטר בשעה שהולך לימחק, אבל אם כבר נמחק והביא עדים שראו השטר בשעה שהיה שלם, לא מהני, והחולקים סבירא להו דאף בכה"ג מהני (נתה"מ).

(ד) ועדות זו שמעידים כו' - כשלא נמחק לגמרי ורישומו ניכר בפני הב"ד והעדים מעידים רק על החתימות יכולים להעיד שלא בפני בע"ד, עי' לקמן (סי' מז ס"ה), דמקיימים את השטר אפילו שלא בפני בע"ד, אבל בנמחק לגמרי ומעידים על השטר מה היה כתוב בו, אין מקבלין שלא בפני בע"ד, וצ"ע פירוש דברי הרמ"א (ש"ך), המחבר ס"ל דבעינן עדי גוף ההלואה דוקא, והרמ"א, סובר שבמקום שיש שתי כתי עדים, עדי הלואה ועדי מחיקה שנמחק לפניהם שטר זה בחתימת אלו עדים, ובזה עדי מחיקה יכולין להעיד שלא בפני בעל דבר. והטעם, כמש"כ הסמ"ע סק"י (יב) אף דבכל עדות צריכין העדים להעיד זה שלא בפני זה, מ"מ כשיש עדי ההלואה ושהיה לו שטר, ולא בעי עדי מחיקה רק לגלויי מילתא ששטר זה הוא, סגי בלא דרישה וחקירה, וכל שכן להעיד שלא

Commented [YL126]:

⁵¹⁰ לא עשיתי

⁵¹¹ לא עשיתי

באיר הבעפֿט זולק א'

בפני הלוה כשעדי הלוואה כבר העידו בפניו רק שעדי מחיקה המעידים ששטר זה הוא, דאינו רק לגילוי מילתא הן שלא בפניו מכ"ש דסגי. ועכ"ז עיקר כדברי הש"ך (נתה"מ).

(ה) אבל עידי השטר עצמם כו' - ר"ל אפילו כשעדי השטר עצמן לפנינו ומכירין חתימתן והשטר שנמחק, אפ"ה לא יכתבו הן, אלא באין לפני ב"ד. ומשום הכי חזר וכתב באין לפני ב"ד, משום דברישא איירי מעדים אחרים (סמ"ע), וכ"ש עדים אחרים, וכל זה בלא דעת הלוה וכמ"ש לקמן ס"ק ד'?, דמדעת הלוה יכולים לכתוב מזמן שני [פי' מזמן שנמחק], ועמ"ש לקמן (סי' שפו ס"ב סקט"ז?). ואם נתעכב מזמן שנמחק עד זמן שמצוה, אין כותבים אפילו ברשות הלוה מזמן שנמחק. ושטר חוב או שטר מכר באחריות שנחתם בו אחד מן העדים בלבד ואבד או נמחק, יכולים לחזור ולכתבו ולחתום בו שניהם, דכל זמן שלא עשו שניהם מעשה שטר, אף הראשון לא עשה שליחותו (ש"ך), ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ער"ד מ"ש בזה (פ"ת)⁵¹².

(ו) אין כותבין לו - הטעם, מפני שכבר עשו שליחותם, ועי' לקמן (סי' מט ס"ו) שאם טעו בכתבתן ראשונה ונתבטל השטר, נמצא שלא עשו שליחותן, חוזרין וכותבין וחותרין העדים עצמן שנית (סמ"ע), וכן אם לא כתבו בשטר הנאמנות מפורש על הפרעון [אם רצו] קורעים אותו שטר וכותבים אחר בנאמנות דה"ל לא עשו שליחותן, וה"ה אם פרע קצת, אין העדים יכולים לעשות עוד שטר על החלק הנשאר, ועיין בתשובת מהרא"ן ששון סימן ס"ו שהאריך מזה⁵¹³ (ש"ך).

(ז) אבל באים לבית דין כו' - דהפקר ב"ד הפקר (סמ"ע).

(ח) כותבים שטר אחר ואומרים כו' - וגובה בזה השטר ממונו מזמן הראשון (ש"ך).

(ט) ומ"ש ופלוני ופלוני עדי - פירוש, עדים החתומים בשטר, וי"א דבעינן להזכיר בקיום ג"כ עדים שהעידו לפניהם מה היה כתוב בהשטר הנמחק, כדי שיוכל הלוה לעמוד עליהם ולפוסלם באם הוא שהעידו שקר, אמנם המחבר מדבר כשעדי השטר מגיעים לב"ד, ואז אין צריכים לכתוב שמות עדי מחיקה, וי"א דלעולם לא צריכים לכתוב שמות עדי המחיקה (סמ"ע).

(י) והזקקנו לעדותם של עדות כו' - פירוש, בין שהעידו עדי השטר עצמן על חתימתן, בין שהעידו אחרים עליהם וכנ"ל כל חד לפי ענינו (סמ"ע).

(יא) צריך להביא ראיה כו' - מ"מ צריכין קיום הראשון ג"כ, לענין זה שלאחר שיביא עליהם ראיה גובה אפילו ממשעבדי ואינו יכול לומר פרעתי, משא"כ אם לא היה לו אלא ראיה האחרונה, דהיינו שנעשה הלוואה או מקח לפני עדים ושכתבו וחתמו לו שטר, דיכול לומר אח"כ פרעתי כיון שאין בידו שטר, וכדלקמן (ס"ד) וכ"ש דאינו גובה ממשעבדי (סמ"ע).

(יב) על העדים הראשונים עד שתקיים עדותם - לא כתב עד שתקיים חתימתן, אלא עד שתקיים עדותן, ור"ל שתקיים כל דברי העדות הכתוב בשטר, כי אף שהעדים הראשונים באו ואמרו שחתמו ע"ז השטר והיה כתוב בו כך וכך וכשטר דעלמא דסגי באמרם זהו חתימתנו, וכמ"ש לקמן (סי' מו ס"ג), כאן שונה שכבר כלה השטר לפנינו והרי הוא כעדות חדשה שבאו להעיד בע"פ לפני ב"ד, שצריך הב"ד לחקור לכל אחד ואחד בפני עצמו ולהוודע אם דבריהן הן מכוונין, ולכן כתב המחבר, כל שלא נכתב בהקיום שחקרו ועמדו על דבריהן הרי הקיום כאילו אינו, עד שיביא ראיה על מ"ש בקיום בשם עדים הראשונים, ותקיים עדותן שכן היה המעשה כדבריהן, ואז מועיל הקיום לענין לגבות בו ממשעבדי ושלא יוכל לומר פרעתי וכמ"ש, וכ"ש אם הקיום נעשה ע"פ עדים אחרים, שאף שאמרו שמכירים החתימות דהראשונים וגם ראו הכתוב בשטר, מ"מ צריכים דרישה וחקירה על כל מה שהיה כתוב בו, כיון שאין השטר לפנינו שכבר נמחק. [ואינו דומה לקיום שטר אחר שסגי באומרים שמכירים חתימות העדים, דכיון שהשטר כתוב לפנינו וחתימת העדים מקוימת, אמרינן ביה כל שטר שבא לב"ד כאילו נחקרה עדותן דמי]. ורק כאשר יש ראיה על החתימה וגם על העדות יש לו דין שטר גמור (סמ"ע), מש"כ בסמ"ע דבעינן דרישה וחקירה המבואר לעיל (סי' כח ס"ח וס"ט), דהיינו זה שלא בפני זה, וזהו כעדות חדשה, וכשיש ג"כ עדי הלוואה ולא בעי עדי מחיקה רק לגלות ששטר זה הוא, אין צריך דרישה וחקירה, משום הכי כשכתוב בו ונזדקקנו, סגי בעדי מחיקה לבד. אבל כשלא כתוב כן, דאז נראה שלא היתה דרישה וחקירה, משום הכי בעינן ג"כ עדי הלוואה, דאז כשיש עדי הלוואה לא בעי דרישה וחקירה. וקשה

⁵¹² לא עשיתי

⁵¹³ לא עשיתי.

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

על דבריו דלעיל (סי' ל ס"א) משמע כל עדות כשר בדיעבד אף שלא היתה דרישה וחקירה, אלא בעינן שיעידו על כל הלשונות שבשטר בדליכא רק עדי מחיקה, ומשום הכי בעינן שיכתוב ונזדקקנו, וכשלא כתוב כן נראה שלא היה כן, משום הכי בעינן גם כן עדי הלואה (נתה"מ).

(יג) דחיישינן שמא ילך כו' - פירוש, שיעמיד שתי כיתי עדים על השטר שידעו מה היה כתוב בו, וילך עם כל כת אל ב"ד בפני עצמו ויכתוב לו ב' שט"ח, משא"כ עתה שצריך לקרוע השטר הראשון דאז לא יכתבו לו קיום אחר כשלא יראו בידו השטר הראשון. והא דצריך לכתוב בשטר שקרעו אף על גב דלא חיישינן לב"ד טועין, מ"מ לשכחה חיישינן, שיחשבו לקרעו וישכחו בידו, משא"כ עתה, דודאי לא יכתבו שקרעוהו עד שכבר יהיה נקרע (סמ"ע), וי"א דמש"כ "דאל"כ פסול", אינו ר"ל שאם לא כתבו שהוא פסול, אלא חוזרים וקורעים, שאם לא קרעו פסול, היינו דהיכא דידעינן דלא קרעו, פסול, ולכך צריך לכתוב כדי שלא יסתפקו, אבל מסתמא כפי האמת לא חיישינן לב"ד טועין, ועיין לקמן ס"ק י"ב? (ש"ך).

(יד) אבל שטר מתנה כו' - דלא שייך ביה חשש שיגבה בו שתי פעמים כיון שהמתנה היא בשדה מיוחדת, אם לא שכתוב בו אחריות וכדמסיק (סמ"ע), כותבים לו אפילו עדים עצמם, וא"צ להעיד בפני ב"ד אלא הם בעצמם כותבין לו שטר אחר מזמן הראשון (ש"ך).

(טו) מזמן הראשון כו' - ולא מזמן השני, דחיישינן דילמא אחר המתנה חזר המקבל ומכרה או נתנה להנותן בקנין גמור, ואח"כ יוציא שטר קיום זה ויאמר חזר ונתנה לי במתנה אח"כ ועי' לקמן (סי' רלט ס"א) (סמ"ע), ולפי זה אם המוכר או הנותן בפנינו ומצוה לכתוב, כותבים אפילו מזמן שני (ש"ך).

(טז) במתנה אחריות וכן בשטרי מקח כו' - חיישינן שמא שדה זו גזולה היא ביד המוכר או הנותן, ויעשה זה המקבל המתנה או הלוקח קנוניא עם הנגזל לטרופ או לגבות ב' פעמים, כיצד, מתחילה יבוא הנגזל עם עדי אבות שהוא שלו ויוציא מיד זה הלוקח, והלוקח יטרופ עם שטר הלקיחה שבידו מהלקוחות שקנו מהמוכר אחריו, או יגבה מבני חרי שביד המוכר, ואח"כ יאמר הלוקח להנגזל הניחני לישיב בשדה זו זמן מה ותחזור ותוציאנו מידי בעדי אבהתך, ויחזור הלוקח לטרופ שנית מהלקוחות או מהמוכר בשטר קיום שבידו (סמ"ע), דבשטרי מתנה בעינן דוקא שיהא מפורש בה אחריות, דסתם מתנה אין האחריות על הנותן, וכן בשטרי מקח וממכר אף בסתם אחריות טעות סופר כדלקמן (סי' רכה ס"א) (ש"ך).

(יז) צריך לקרוע כו' - דאל"כ יש לחוש שיעשו הלוקח או המקבל מתנה קנוניא ויטרופ שלא כדין, כיצד, יבוא מי שהיתה שדה של אבותיו ויטרופ שדה זו בעדות שלו שהיתה של אבותיו, ויחזור הלוקח ויטרופ בשטר המכר שבידו מן הלקוחות שלקחו אחריו ויקרעו שטר המכר שבידו, ויחזור בקנוניא ויעמוד בשדה שנטרפה ממנו, ויבוא זה שטרפה בעצמו ויטרופ אותה פעם אחרת בעדות אבותיו, ויוציא הלה שטר המכר השני ויטרופ בו לקוחות אחרים שלא כדין (ש"ך).

(יח) שטר זה לא נכתב לטרופ בו כו' - אבל בשטר הלואה לא שייך למיכתב לו כן, דהא לא כתבינן ליה אלא לגבות בו, משא"כ בשטרות הללו שנכתבין כדי להעמיד שדה זו בידו (סמ"ע).

(יט) ולא מבני חרי - צריכים לכתוב ג"כ זה, כדי שלא יגבה בהאי קיום מבני חרי דהמוכר, ואח"כ יחזור ויגבה בהגוף מלקוחות, דשובר אצל לקוחות ליכא (סמ"ע), לכאורה לא היה צריך הסמ"ע לטעם זה, דבפשיטות היה לו לומר שמא יגבה בהגוף קודם מבני חרי ואז לא יצטרך ליתן שובר כיון שמחזיר הגוף, ואחר כך יגבה פעם שנית מבני חרי בהקיום. ולא צריכין לטעם זה רק כשידוע עכשיו בשעה שמעתיקין שיש להמוכר בני חרי, דאז ליכא חשש שיגבה מקודם מלקוחות בהגוף, דאין נפרעין ממשועבדים במקום שיש בני חרי, אבל כשאין בני חרי להמוכר יש לחוש בפשיטות שיגבה קודם בהגוף מלקוחות ואחר כך יגבה בהקיום מבני חרי (נתה"מ).

(ב) ²¹¹מי שנמחק שטר חובו(כ), מעמיד עליו עדים לפני בית דין ועושים לו קיומו. ודוקא שיש עדים שנמחק באונס, אבל מחקו מלוה מדעת(כא), או שהניחו במקום שאינו משתמר, ונמחק, אין עושים לו קיום, דכיון שהניחו במקום שראוי להמחק, ודאי פרעיה.

(כ) מי שנמחק שט"ח - לעיל בריש הסימן העתיק המחבר לשון הרמב"ם וכאן התחיל לכתוב לשון הטור, אף על גב דהוא כפל דהא כבר כתבו, ועי' מה שכתבתי עוד בריש סימן זה סק"ג? (סמ"ע).

(כא) אבל מחקו מלוה מדעת כו' - פירוש, כל שאין לו עדים על זה שנמחק שלא מדעת, הוי דינו כאילו נמחק מדעת, דהיה לו לשמור שטרו, ומדלא שמרו אמרינן כבר נפרע (סמ"ע).

Commented [YL127]:
זה אותו דבר כסמ"ע בס"ק
הקודם?

באיר הַבְּשִׁפָּט זֹלְקָא

(ג) ²¹²מי שהיה לו שטר, ואבד, ובא לבית דין שיכתבו לו שטר אחר, אין כותבין לו (כב), אפילו אם הביא עידי שטר הראשון ומעידים שכתבו ונתנו לו (כג). על כן אין לבית דין לכתוב העתקת שום שטר, אם לא יראו שיש בו צורך, כי האי דמי שנמחק שטר חובו (כד). ואם כתבו לאדם מופס שטר, ובא לפני בית דין, אין בית דין גובים בו עד שיוציא גוף השטר, אם לא כתבו בו טעם למה עשו שטר אחר (כה), כי ההיא דנמחק שטר חובו וכיוצא בו, כגון שידוע לעדים שאבד. אבל אין ידוע לעדים, לא יכתבו לו, ²¹³ואפילו נאבד בעדים, אין כותבים לו, דשמא ימצא (כו), אלא אם כן עדים מעידים שנשרף (כז) (כה). הגה: ²¹⁴ודוקא בשטר הלואה, אבל שטרי מקח ומתנה צלא אחריות (לא), כותבין לו אחר, מאחר שנאבד (כט). ²¹⁵אבל אין מטפסין שום שטר ללא צורך (ל). ²¹⁶שטר לוואה שכתוב בו מתנות לרבים, ובא אחד לבית דין שיכתבו לו לצדו חלקו במתנה, כותבים לו, דהא לאו לגוביינא קאין (לז). דהכי לאו שטרמא הוא, והיתומים יכולים למימר: פרענו. ²¹⁷ומיהו אם היה ביד אחר, ונאבד משם, כותבים לו אחר, דליכא למיחש שמא ימצאנו (לג), כיון שלא היה בידו. ²¹⁸ואם הלואה במדינת הים, והמלוה חושש שלא יוליך שטרו בידו, שמא יאבד לו בדרך, יבא לבית דין וכותבים לו אחר, והוא מניח שטרו ביד בית דין שבעירו, ובית דין שבמקום שהלואה שם יודיעו לבית דין שבמקום המלוה שהוא נפרע מחובו, וקורעים השטר הראשון שבידם. ואם נאבד השטר שהטפס, כשהוא הולך לו אצל הלואה וידוע זה בעדים, הולך (לד) לפני ב"ד ויעידו לפניהם שנאבד, ויחזירו לו שטר שבידם (לה). הגה: ²¹⁹וכל שטר שמטפסין, מעתיקין (לו) אותו אות מצות משטר הראשון, וכותבין שטרו העתק, אין לריכין בית דין להעתיק שטר, אלא אפילו שני עדים יכולין להעתיקו (ואפילו [מזה] קרובין זה לזה) ⁵¹⁴.

(כב) אין כותבין לו - דשמא לא איבדו, ויגבה תחילה בשטר חוב ויחזירו לו, ואח"כ יחזור לגבות ממנו או מלקוחות בהקיום. ע"י לעיל (סקט"ו)? דלא שייך לומר בזה דיכתבו לו ויכתבו בו שטר זה דלא למיגבי ביה כו', דא"כ כל השטר הוא נכתב לכלום (סמ"ע).

(כג) ומעידים שכתבו ונתנו לו - פירוש, דאז ליכא למיחש ביה שכתבו ללוות ולא לזה (סמ"ע).

(כד) אם לא יראו כו' כי ההיא דנמחק וכו' - פירוש, וה"ה אם יש לו עדים שאיבדו וכדמסיק ואזיל, ואז כותבין בהטופס שמשום הכי כתבוהו לו, וזהו שמסיק וכתב ש"אם טעו ב"ד או מאן דהו וכתבו לו טופס ולא כתבו בו שמשום צורך כתבוהו, דלא יגבה לו בו עד שיוציא גוף השטר, דחיישינן שהוא עדיין בידו ויחזור לגבות ג"כ בו (סמ"ע).

(כה) אם לא כתבו בו טעם למה עשו שטר אחר - קשה שכן לא חיישינן לב"ד טועין, רק לשכחה, כמו שכתב הסמ"ע סק"א?, והכא לא שייך זה (נתה"מ).

(כו) ואפילו נאבד בעדים אין כותבין לו דשמא ימצאנו - וי"א שכן כותבים דאנן קי"ל כותבים שובר (סי' נד ס"ב), ואפילו השו"ע לא מיירי אלא לכתוב שטר אחר שלא בידיעת הלואה, דבכה"ג איכא למיחש שמא ימצאנו ויתבע תחילה בגוף השטר והלואה לא יזהר בו, ואח"כ יתבענו בשטר האחר (ש"ך), ויש מקשים על הש"ך דמ"מ איכא למיחש שיגבה שלא בפניו או מיתומים בגוף השטר קודם, והן לא ידעו ויפרעו בלא לקחת שובר (נתה"מ).

(כז) אא"כ עדים מעידים שנשרף - ויש לדקדק דהא איכא למיחש דישרוף השטר בפני כמה כתי עדים, ויגבה ויחזור ויגבה. וי"ל דכיון דקיי"ל כותבים שובר כדלקמן (סי' נד ס"ב), א"כ ליכא למיחש. וצ"ל דכותבים השט"ח מזמן שני, דאי מזמן ראשון הא אכתי איכא למיחש שיעשה הלואה קנוניא עם המלוה לטרוף בכמה שט"ח ויכבוש הלואה גופיה את השובר. אבל אם העדים מעידים שלא היה בשעה שנשרף עדים אחרים כי אם הם, אפשר לכתוב מזמן הראשון עי' לקמן (סי' קטז ס"א) (ש"ך), אע"פ שהש"ך הביא שכותבין מזמן שני, מ"מ מודה הש"ך דגובה מזמן ראשון, ולא חיישינן שיעשה קנוניא ויכבוש השובר, רק דלכתחילה אין כותבין מחשש קנוניא, אבל לגבות גובין ולא חיישינן לקנוניא, דלא חיישינן לקנוניא רק בנפל ואיתרע, וכשגובה מזמן ראשון יכול ליקח תיכף אדרכתא על הלקוחות שקנו מזמן ראשון, ואין להקשות על הש"ך, דא"כ גם מזמן שני יש לחוש לקנוניא שיכבוש השובר בשעת גוביינא. דיש לומר דס"ל להש"ך דכל העתקה שמעתיק יצא הקול על הלואה מחדשת, וא"כ הלקוחות אפסידו אנפשיהו כמה שקנו מזמן שני (נתה"מ).

⁵¹⁴ תוספת זו מהסמ"ע ולא מדברי הרמ"א.

באיר הַבְּשִׁיפָּה זֹלְקָא

(כח) שם - ו"א דעדים שמעידים על שטר שנשרף ואינן עדים מן השטר, וראו השטר והכירו חתימת העדים, די, כי אין זה מפיהם ולא מפי כתבם, דהוי כאילו מעידים ראינו עדות שנחקרה בב"ד, ואם הם עדים מן השטר, צריכים לזכור מענין השטר משום מפיהם ולא מפי כתבם, היינו לדעת & לקמן (סי' מו ס"י), דעדי השטר כל שאין זוכרים ענין השטר הרי הם כחרשים, אבל להיש חולקים שם, היינו דוקא כשאין עדי השטר מכירים כל אחד חתימת חברו ואין כאן עוד עד אחר שיצטרף עמהן שיעיד על כתב ידי שניהם, אבל אם יש חד מהנך יכולים הם ג"כ להעיד אפילו אין זוכרים ענין השטר (ש"ך), ועיין בשו"ת זכרון יוסף דף קי"ח ע"ג מ"ש בזה עש"ה (פ"ת)⁵¹⁵.

(כט) מאחר שנאבד - כלומר מאחר שאומר שנאבד אפילו אין ידוע בעדים שנאבד, דהא ליכא למיחש למידי, וכמ"ש לעיל סק"י (יד) (ש"ך).

(ל) אבל אין מטפיסים שום שטר ללא צורך - אבל אם יש בו צורך קצת כותבין שטר אחר כשאין בזה היזק ללוה או למוכר, ולא חיישינן לזילי נכסי בהכי כשיש בזה צורך למלוה ולוקח וכה"ג (ש"ך).

(לא) ה"ג - "אבל שטרי מתנה ומקח בלא אחריות כו", דגבי מקח הוצרך לומר בלא אחריות ופירושו דהתנה כן, דאל"כ אחריות ט"ס, משא"כ במתנה (סמ"ע).

(לב) דהא לאו לגוביינא - עי' לקמן (סי' רנה ס"ו) שכן גובים על פי שטר צואה, ויש לחלק ששם מדובר בשטר שהשכ"מ מודה שחייב לפלוני מנה, שדינו כשטר גמור, אבל צואה אינו דינו כשטר (סמ"ע), נלענ"ד ליישב דעת רמ"א, דיש חילוק בין כותב צואה דרך כלל לכותב לשון שטר, וחילוק זה נזכר לעיל (סי' רנ סכ"א). אבל לענין הלכה אין להוציא ממון נגד דברי הסמ"ע, ואין יפוי כח של שטר לצואה (ט"ז).

(לג) דליכא למיחש שמא ימצאנו - דדוקא כשנאבד מידו והוא יודע המקומות שהיה בהן בשעת אבידה, שייך למיחש שיחזור וימצאנו אחר החיפוש (סמ"ע).

(לד) וידוע זה בעדים הולך כו' - אבל כשאין לו עדים, אין מחזירין לו גוף השטר, דשמא עדיין בידו ההעתקה וילך ויגבה בראשונה בגוף השטר, ואח"כ יגבה שנית בהעתקה. אבל מ"מ נותנין לו העתק שני משטר הראשון, דהא ליכא למיחש שמא יגבה שתי פעמים בשתי ההעתקות, דכל מי שבא לגבות בהעתק אינו גובה אלא א"כ יתן להלוה שובר, וכשיש בידו שובר תו לא מצי לגבות בו עוד. ומה"ט מניח השט"ח ביד ב"ד שבאם לא יהיה לו עדי אבידה יכול לחזור ולקחת העתק שני, משא"כ כשהיה הולך עם השט"ח והיה נאבד ממנו בלא עדים (סמ"ע), ואם מצא העתקה ומכרו לראובן, וגבה א' מהם את החוב, עם ההעתקה, ובא השני לגבות ומראה שוברו, אינו חייב לשני כלום (נתה"מ).

(לה) ויעידו לפניהן שנאבד ויחזירו כו' - הטעם, דבהא לא חששו שמא ימצא ההעתקה ויגבה ראשונה בהשטר ואח"כ שנית בהעתק, דכל שאיבדו בדרך מסתמא תו לא יחפש אחריו (סמ"ע).

(לו) וכל שטר שמטפיסים ומעתיקים כו' - צ"ל "מטפיסים" ללא אות ש', וה"פ, וכל שטר, ר"ל אפילו שטר מכר ומתנה שיש בו אחריות דמבואר לפני זה דאין מטפיסין אותו מחשש שמא יגבה ויחזור ויגבה, היינו דוקא כשמטפיסין בלשון שטר גמור ואין נראה ממנו שהראשון עדיין קיים, דאז יש לחוש שיגבה בו ויחזור ויגבה, אבל כשמעתיקין אותו אות באות וכותבין בו שהוא העתק מגוף השטר, אז נראה מתוכו שגוף השטר עדיין קיים, ולא יגבהו שום ב"ד עד שיוציא גוף השטר, וליכא חשש שיגבה בו ויחזור ויגבה, ולהעתקה זו א"צ ב"ד (סמ"ע).

(לז) קרובים זה לזה - כיון דלא מגבין ביה עד שיוציא גוף השטר, נמצא דזה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא (סמ"ע), וי"א דכל זה דווקא כשחתומים ג' בהטפסה וב' מהחתומים קרובים זה לזה, אבל לא כשאין חתומים רק ב' והם קרובים זה לזה, דאז אין לו רק דין הטפסה בעד אחד, ועי' לקמן (סי' מה ס"ב) (ש"ך), תועלת ההעתקה היא לענין אם טוען לא היו דברים מעולם, ואין חסרון "מפי כתם" כיון דאין השטר מרבה חיוב על השטר הראשון שנכתב בשליחות, הוי כאילו נכתב בשליחות ולא הוי מפי כתבם (נתה"מ).

(ד) ²⁰מי שהיה לו חוב (לה) על חברו בשטר, ואבד השטר, והרי העדים קיימים, אף על פי שקנו מידו, אם טען שפרע הרי זה נשבע היסת. ואפילו היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע זמנו להפרע,

⁵¹⁵ לא עשיתי

באיר הַבְּשִׁפָּט זֹלְקָא

הואיל וכתבו לו שטר ואינו בידו, אם טען הלוה: פרעתיו(למ), נאמן, ונשבע היסת שפרעו, שאנו חוששין שמא פרעו ולפיכך קרע השטר או שרפו(מ). ואפילו היה השטר יוצא מתחת ידי אחר(מא), והלוה טוען: ממני נפל אחר שפרעתי, אף על פי שהוא בתוך זמנו, נשבע היסת ונפטר, שכיון שאין השטר ביד המלוה, אין שם חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו, ²²¹ אבל אם הפקידו המלוה אצל אחר(מב), והוא יוצא מתחת ידי הנפקד, אין הלוה נאמן(מג) לומר: פרעתי וממני נפל ואתה מצאתו, ואף על פי שלא הפקידו אצלו בעדים. הגה: ²²² מי שהיו שטרותיו צעיר סכנצוה כרכוס, מסתמא הם בחזקת אבודים, וכותבין לו שטר אחר(מד), ואפילו הלוה עומד ומוחה, אין משגיחין בו.

(לח) מי שהיה לו חוב כו' - וי"א שיגבה על פיהם, אבל לא ממשועבדים (עי' לעיל סי' לט ס"ה), ויכתבו שובר, ואפשר לומר קים לי כדבריו (ש"ך ונתה"מ), וי"א שאין קים לי נגד השו"ע (קצה"ח), עיין בתשובות ושב הכהן סי' י' מ"ש בזה (פ"ת).

(לט) אם טען הלוה פרעתי - יש הוחזק כפרן שנאמן בטענתו אם יש לו עדים כדבריו וכמבואר לקמן (סי' עט ס"ג), א"כ בנפל דאיתרע נאמן בדיבורו בלבד אפילו לית ליה עדים, והיכא דאפילו באו עדים כדבריו אינו נאמן וכגון לא לויית וחזר ואמר פרעתי דכבר הודה דלא פרע בזה גם בנפל אינו נאמן, וצ"ע למה השו"ע לא הביא הלכה זו, עי' לקמן סי' עט ס"ו, ודברי לקמן סי' ס"ו סק"ה? (קצה"ח).

(מ) ולפיכך קרע השטר - דוקא במלוה דאיכא למיחש לפרעון אמרינן כן, משא"כ בשטר מתנה שכתב לו ליתן לאחר זמן ונקרע תוך הזמן, יעידו העדים שנקרע השטר ויעשה לו מעשה ב"ד דליכא למיחש לפרעון ולמחילה, דהא אף אם החזיר השטר לא נתבטלה המתנה (סמ"ע).

(מא) ואפילו היה השטר כו' - עיין לקמן (סי' סה ס"ב) (ש"ך).

(מב) אבל אם הפקידו כו' - עיין לקמן (סי' נו סק"ה?) (ש"ך).

(מג) אין הלוה נאמן כו' - ואף על גב דאין זה שלישי ממש, דהא המלוה לחוד הפקידו, מ"מ נאמן במיגו דהיה מחזירו לו בינו לבינו (סמ"ע), אפילו אם המלוה לחוד מסר לידו הוי שלישי, כמ"ש הרמ"א לקמן (סי' נו ס"ב) (ש"ך).

(מד) מסתמא הם בחזקת אבודים וכותבין לו שטר אחר - פירוש, אפילו באחריות, והיינו שידוע שהיו שם שטרותיו, ואם אין ידוע שהיו שם שטרותיו, אז העדים כותבין בלא אחריות (סמ"ע).

סימן מב - שכותבין השטר בכל לשון, ודין אם אין המטבע מפורש בו, ובו ט"ו סעיפים.

(א) ²²³ אין כותבין שטר חוב על דבר שיכול להודיף, ואם כתבו עליו, פסול אפילו לגבות בו לאלתרא(א). ²²⁴ ודוקא שטר חוב, אצל שטר אקנייתא, כשר(ב). ²²⁵ כל שטר שאינו עשוי תקנת חכמים, אף על פי שאין טעם לפסלו, פסול, ולכן אם נעשה בזמן הזה שטר מקושך, פסול. ²²⁶ ויש חולקין(ג), והכי קיימא לן (ועיין לקמן סימן מ"ד סעיף א').

(ב) אפילו לגבות בו לאלתרא - פירוש, אף דבלאלתרא ליכא למיחש לזיופא דהעדים זוכרים מה היה כתוב בו. והטעם, דבעינן שיהא ראוי לקיים ימים רבים (סמ"ע), אמנם י"א שאפשר לגבות בו מיד, וי"א אפילו לאחר זמן, וצ"ע לדינא ⁵¹⁶ (ש"ך), ועיין בתשובת משכנות יעקב [חז"מ] סימן י"ט מה שכתב בזה ⁵¹⁷ (פ"ת), ועיין בספר קרבן נתנאל פרק ב' דגיטין (אות ס"ב וס"ד) [סי' כ"ד אות צ' ור"ן מה שכתב בזה (פ"ת) ⁵¹⁸].

(ג) אבל שטר אקנייתא כו' - פירוש, שטר שקונה בו שדה או בית שכותב על נייר "שדה פלונית מכורה לך" או "נתונה לך", וכמ"ש לקמן (סי' קצא ס"א), שאינו עומד לראיה כלל, אלא אחר שקנה בשטר כותב שטר אחר לראיה וכשטר הנ"ל (סק"א), אף על גב דגם שם מדבר על ספר המקנה שקנה שדה, מ"מ אותו כתב גופו היה עומד לראיה (סמ"ע), אפילו ללא עדי מסירה. ועוד נראה, דאפילו אינו מודה המוכר שמסרו לו, נאמן הלוקח והמקבל שמסרו לו, דנהי דיכול המוכר או הנותן לטעון תנאי היה בו וזייפתו, מ"מ אם טוען להד"ם לא מסרתי לך שטר זה מעולם אינו נאמן, כיון שהשטר ביד הלוקח או המקבל, כשידוע שהמוכר כתבו, כגון שהוא חתום בכתובת ידו או שעדים חתומים עליו

⁵¹⁶ הצ"ע של הש"ך היא לענין לכתחילה, אבל ברור שיש לו קים לי.

⁵¹⁷ לא עשיתי.

⁵¹⁸ לא עשיתי.

באיר הַבְּשִׁפָּט זֹלְקָא

וכהאי גוונא (ש"ך), וי"א דלר' מאיר לא מהני עדי חתימה בשטרות אפילו בשטר קנין וגיטין וקידושין אם הוא בדבר שיכול להזדייף ומשום דאינו מוכח מתוכו, ואפילו ידוע שאין בו שום זיוף עפ"י הודאת נותן ועפ"י העדאת עדים מכל מקום כיון דלר"מ עדי חתימה כרתי וכל שאינו מוכח מתוך עדי חתימה הרי הוא כמו שטר שאין בו עדי חתימה דלאו כלום הוא לר"מ, וכ"ז אפילו אם יש עדי מסירה, ולר"א אם אין עדי מסירה, אז חזרנו לדין כמו ר"מ, שכל שיכול להזדייף אינו שטר כלל, והודאת הנותן או המוכר מועיל רק במקום שיש עדי חתימה לפי ר"א, משום דגם ר' אלעזר מודה דנגמר הדבר בעדי חתימה, לגבי קנין מכר ומתנה דסגי בנינו לבינו ומשום הודאת נותן ולא איברי סהדי אלא לשקרי גם לר' אלעזר סגי בעדי חתימה, אבל היכא דליכא עדי חתימה או שהם פסולין משום דיכול לזייף לא שייך הודאת נותן, דנהי דמודה שנתן לו שטר זה בלא עדי חתימה, לא מהני **מידן** (קצה"ח), אסור לחתום עצמו אחספא שמא אדם רמאי ימצא אותו ויכתוב עליו דבר, ובודאי הוא הדין דאסור לכתוב דברים אחספא לחתום עצמו, הוי כחתימה בעלמא כיון דיכול למחוק הדברים שכתב למעלה מחתימתו ולעשות רמאות כנ"ל, וכיון שאסור לעשות חתימה אחספא, ממילא אינו נאמן לומר שעשה כך, אבל העיקר דלא הוחזק כפרן כשטוען להד"ם בדבר שיכול להזדייף, [כמו שמשמע מדברי הש"ך]. ועוד [לחלוק על הקצה"ח] כל שטר דליכא עדי חתימה ולא עדי מסירה לאו שטרא הוא כלל, ולצחוק בעלמא מסר לו, מה שאין כן כשיש עדי חתימה רק שהוא דבר שיכול לזייף שטר, ואי אתו עדי חתימה קמן ואמרו דליכא זיוף, מועיל, והכי נמי מועיל הודאת בעל דין במקום עדי חתימה, דשטר קנין גמור הוא (נתה"מ).

(ב) ויש חולקין כו' - שטר פשוט שכתבו עדים מאחוריו כבמקושר, אף על פי שאין חשש ואין טעם לפסלו, פסול, כיון שלא נעשה כתיקון חכמים. וכן בחתמו מן הצד וכיוצא בזה, ודלא כרמ"א (ש"ך). (ג) ²²⁷ נכתב בכל לשון וכל כתב, ובלבד שידקדק הסופר בכתב ההוא, שלא יהא בו שום שינוי. (ד) ²²⁸ מתיקון שמרות להתבונן בואו"ן וזייני"ן שלו שלא יהיו דחוקים בין התיבות, שמא זייף והוסיף וא"ו או זיי"ן, ולא יהיו מרוחקים, שמא מחק אות אחת, כגון ה"א או ה"ת, והניח רגלה אחת במקום וי"ו, וכל כיוצא בו, מדקדקים בו בכל לשון ובכל כתב. ²²⁹ לכך צריך הסופר לזהר בכתובת השטר שיהיו אותיותיו דומות זו לזו, ויהיה הכתב מיושר ושוה בכל דבריו, שלא ירחיק האותיות זו מזו יותר מדאי, ואל ידחוק הכתב יותר מדאי, ואל ידחוק במקום אחד (ד) וירחיק במקום אחר. לפיכך אין העדים רשאים לחתום, עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו. ולפיכך כשיבא השטר לפני הדיין, צריך לעיין בכל אותיותיו, ולדמות אות לאות, ואם רואה בו שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב. (²³⁰ וכל דבר שנוכל לתלות במחק, תלענוס). ואם צריך לכוף בעל השטר ולהכותו כדי שיודה, יעשה, כדי שיוציא הדין לאמיתו. ויש מי שאומר דה"מ היכא דאתי לאפוקי מיורשים או מלקוחות, קי"ל טוענים ליורש וללוקח, אבל היכא דאתי לאפוקי מלוה או ממוכר ומנותן גופייהו, ולא טוען נתבע (טענות דשייכא) כההיא ריעותא דאשתכח בשטרא, לא טענינן ליה (ו).

(ז) ואל ידחוק במקום אחד כו' - פירוש, אפילו אינו מדוחק יותר מדאי, ומותר לכתוב באותו דוחק כל השטרות, אלא שלא ישנה לכתוב מקצת השטר באותו הדוחק ומקצת מרווח יותר, דאם כן יש לחוש שיוסיף איזה אותיות באותו ריוח ולא יהיה ניכר, שהרי יהיה שוה לתיבות המדוחקים שבשטר (סמ"ע). (²³¹ שנוכל לתלות במחק תלינן - פירוש, והשטר פסול (סמ"ע).

(ח) לא טענינן ליה - עכ"ז חייב הדיין לטעון אפילו לא יטעון הנתבע, כדי להוציא הדין לאמיתו (סמ"ע). ועיקר דאין מח' אלא השו"ע כאן מיירי כשלא טען נתבע בההיא ריעותא כלל, והמקור לסמ"ע מדבר שטוען שאינו חייב כלום בשטר זה, וכהאי גוונא אף על גב דלא טעין בההיא ריעותא שנעשה זיוף פלוני ופלוני, אגן טענינן ליה שנעשה אותו זיוף. [עיי' בתשובת מבי"ט (ח"ב) [ח"א] סי' נ"ג²³²]. (ש"ך).

(ט) ²³¹ צריך לזהר שלא יכתוב בסוף שמה (ז) משלש ועד עשר (ח), שמא יעשה מעשר עשרים (ט), ומשלש שלשים. הגה: ²³² ואם כתב שלשה או עשרה, שפיר דמי, דהא ליכא למיחש לזיוף. ואם נודמן לו בסוף שמה (יא), מחזיר הדבר פעמים הרבה (יב), עד שיבא בתוך שמה. וכן יזהר שלא יכתוב החשבון באותיות, כגון ב' או ד' (יג), שלא יעשו כ"ף או ריש. הגה: ²³³ ואם לא עשה כן, הוי שטר שאפסך לזייף, ופסול, ²³⁴ אבל אי כתב גימטריאלות או ראשי תיבות, (מדכרים) שא"ל לזייף, כשר.

Commented [YL128]:
ה שכתב הקצה"ח לגבי חתימת ידו על דף חלק מוכח ששטר שיכול להזדייף עם חתם ידו, יכול לגבות בו משום שהאמין לו, זה לא להלכה אלא רק לשיטת הר"ן או התוס' - נכון? ואם מכניסים את הקצה"ח הנתה"מ חולק עליו.

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

(¹) שלא יכתוב בסוף שיטה - יכול לכתוב בסוף שיטה אחד עשר, ולא חיישינן שיזייף לעשרים, שאז צריך להוסיף וי"ו שיהיה אחד ועשרים ויהיה ניכר (סמ"ע).

(²) משלש ועד עשר - דכשענין השטר הוא לשון נקבה צריך לכתוב לכתחילה שלש, עשר, שהוא גם כן לנקבה (ש"ך).

(³) שמא יעשה מעשר עשרים כו' - אי אשכחן תלתין וחמשינן בסוף שיטה כשר, ולא חיישינן שמא תלת וחמש היה, דחזקה על העדים שעשו כהוגן (סמ"ע).

(⁴) הג"ה ואם כתב שלשה כו' - מה שכתב שלא יכתוב משלש ועד עשר הוא לאו דוקא, דהא בשמונה ליכא חשש זיוף אפילו לשון זכר שלשה ושמונה לא יכתוב, דיזייף וימחוק הה' (ש"ך).

(⁵) ואם נזדמן לו בסוף שיטה כו' - אם כתב למעלה באמצע השיטה שלש, וחזר וכתב שלש בסוף שיטה, השטר כשר (ש"ך).

(⁶) מחזיר הדבר פעמים הרבה - פירוש, כשגם בפעם השנית יזדמן בסוף השיטה, יחזור הדבר בפעם שלישית, וכן משלישית לרביעית, ואין כותבין שלשה או עשרה שהוא לשון זכר אמספר אמות או אצבעות שהוא לשון נקיבה (סמ"ע).

(⁷) כגון ב' או ד' - וה"ה לשאר אותיות שאפשר לזייף, כגון ו' לעשות ממנו זיין ומה' ח' או ק', ואם היה כתוב ברווח שיכול להוסיף י' לפני הז' להפוך אותו ל"ז", העדים לא היו חותמין, וכס אם נראה שהיו"ד נכתב בדוחק ע"י לעיל ס"ג, דאין גובין בשטר כזה (סמ"ע וש"ך), [עיינן בתשובת רמ"א סי' ע"ד ובתשובת מבי"ט (ח"א בשאלות השניות) [ח"ג] סי' קנ"ה]⁵²⁰ (ש"ך).

(⁸) ה"ה היה כתוב בו למעלה דבר אחד, ולמטה דבר אחר,²³⁶ ואפשר לקיים (שניהם), מקיימים אותם. אבל אם הם סותרים זה את זה, כגון שכתוב למעלה: מנה, ולמטה: מאתים, או איפכא, הולכים אחר התחתון,²³⁷ והוא שלא יהיה בשטה אחרונה,²³⁸ ואין כתוב בשטר: והכל שריר וקיים. הגה: ²³⁹מיהו לאפקועי מנעל השטר למדין ואפילו משיטה אחרונה. ²⁴⁰ואס נמחק סכום של מטה, הכל פסול, לאפשר שיהיה כחונן בו למטה רק דינר אחד. ²⁴¹ויש מי שאומר שאם למעלה היה פורט והולך, ולמטה כתוב סכום הכל כך וכך, ופיחת או הוסיף, בזה אנו אומרים ודאי טעה בחשבון, ואחר הפרט אנו הולכים, ונראין דבריו. ²⁴²בד"א שהולכים אחר התחתון, כשאין האחד תלוי בחבירו. ²⁴³אבל אם היה כתוב בו: מאה שהם מאתים, או מאתים שהם מאה, אינו גובה אלא מאה, ²⁴⁴שהוא הפחות שבשניהם, דיד בעל השטר על התחתונה.

(⁹) ואפשר לקיימן מקיימן כו' - אפילו אם הקיום הוא בדוחק מכל מקום מקיימן, משום דאין דרך הבריות לחזור בדבריהם תוך כדי דיבור (סמ"ע). לשון הסמ"ע לא מדויק אלא אפשר לקיים אפילו היכא דשתי הלשונות מרוחקים זו מזו מקיימים אותן, וכל שכן היכא דסמיכי אהדדי, דלאו אורחא הוא לסתור דבריו תוך כדי דיבור, רוצה לומר שהם מרוחקים ויש דברים אחרים מפסיקים ביניהם, אבל כשאי אפשר ליישבם אם לא מדוחק, זה לא שמענו (ש"ך).

(¹⁰) הולכין אחר התחתון - הטעם הוא, כיון דסותרין זה את זה והן שני דברים ודאי חזרה היא, ועיין מה שכתבתי בס"ק י"ב? (סמ"ע), יש להסתפק אם דין זה שייך בכל מילי, שאפשר שאינו שייך אלא במנה ומאתים שיש בכלל מאתים מנה, אבל אם כתב למעלה חבית של יין ולמטה של שמן, אפשר שהוא פסול. ודוקא חזרה התלויה בבעלי הדבר אמרינן, אבל חזרה התלויה בעדים, כמו שינוי בזמן, לא אמרינן, שהרי מה שהתחיל לכתוב שנת שמ"ז הוא זיוף ומוקדם, ולא שייך לומר חזר בו, דמ"מ מתחילה לא ניתן לכתוב (פ"ת).

(¹¹) שלא יהא בשטה אחרונה - ע"י לקמן (סי' מד ס"א) טעמו דאין למדין משיטה אחרונה, משום דאין מדרך העדים לצמצם כ"כ לחתום נפשם סמוך לשטר ממש, וחיישינן שמא העדים הניחו ריוח בין חתימתן לכתובת השטר כשיעור שיכולין להוסיף בו שיטה, והמלוה זיף וכתב באותה שיטה זכותו, ומהאי טעמא כשנמצא באותה שיטה חובתו למדין ממנה, וזה שכתב הרמ"א "מיהו לאפקועי כו'" (סמ"ע).

(¹²) ואין כתוב בשטר שריר וקיים - ע"י לקמן (סי' מד ס"ט) דכשכתב בו שריר וקיים ליכא למיחש לזיוף (סמ"ע), עיין בתשובות מהרשד"ם [ח"ו"מ] סי' ר"מ וסי' תכ"ג, ובתשובות מהרי"ט [ח"א] סי' ק"ך קכ"א קכ"ב]⁵²¹ (ש"ך).

⁵²⁰ לא עשיתי.

⁵²¹ לא עשיתי.

במאיר הבישפּט זולק א'

(ח) שאם למעלה היה פורט והולך - כגון אלו שכותבין בכתובה שהכניסה שימושי דירה בכך וכך ושימושי דערסא בכך וכך כו', ולבסוף כותבין ועלה מנין כל מה שהביאה לכך וכך, והוא הדין כל כיוצא בזה (סמ"ע).

(ט) מאה שהם מאתים כו' - וטעמו, דכיון דהוא דיבור אחד ואי אפשר לחלק ביניהן לומר שהוא חזרה, משום הכי הולכין אחר הפחות (סמ"ע).

(י) דיד בעל השטר על התחונה - שטר שכתוב בו "וכל הא דלעיל קיבל עליו בקנין", ולא היה כתוב ביה "במנא דכשר למיקניא ביה", יש לחוש שקנה בקנין אחר ולא בקנין חליפין, ויד בעל השטר על התחונה (סמ"ע), צ"ע בדברי הסמ"ע שהרי לפי דבריו בעל כרחך מיירי שאותו קנין אינו מועיל, דאם לא כן מאי נפקא מינה, ואם כן הא השטר בטל לגמרי, וכל היכא דבטל לגמרי לא אמרינן יד בעל השטר על התחונה וכדלקמן סעיף ט'. אלא צריך לומר דמיירי בענין שהסופר טעה והיה סבור שאותו קנין האחר היה מועיל, והוא בענין דמספקינן בהאי דינא אי מועיל, ויתבאר לקמן סעיף ט' בהג"ה (ש"ך), אפילו בקבלת שבועה אמרינן יד בעל השטר על התחונה, היינו כשהוא טוען ברי לא שייך ספק איסור, רק דמיירי שהלשון שאמר הוא מסופק, וכל שהספק שנופל בלשון לא נתפס באיסור שבועה ונדר מטעם שאין אדם מכניס את עצמו לספק, ובמקום אחר (&) הארכנו בזה דיש להחמיר, שכן אדם מכניס את עצמו לספק (נתה"מ). עיי' לקמן (סי' קצה ס"ב). אף דכותבין בכל נוסחי השטרות בשבועה דאורייתא ובחרם חמור בתקיעת כף בפועל ממש, וספק שבועה או חרם ותקיעת כף ראוי להחמיר, מ"מ לענין ממון אמרינן יד בעל השטר על התחונה ואין מוציאין מיד המוחזק. ותו, דאף שכותבין בשטרות שנעשו בפועל ממש, מ"מ הכל יודעין שאין עושין שום שבועה ותקיעת כף כלל. ומכל מקום אין בזה משום עדות שקר, דבעל השטר מקבל על עצמו לקיים כאילו נשבע בפועל ממש דלא יהא בו משום אסמכתא וקנין דברים, אבל לא שיהא בו משום חומר שבועה ממש. שטר חצי זכר שכותבים בו "הכל יהיה נדרש לטובת בעל השטר", יש לחלק, דהיינו בספק בפירוש לשון השטר אבל לא בספיקא דדינא, וגם בספיקא דדינא אם שורש הספק תלוי בפירוש השטר, אמרינן יד בעל השטר על העליונה, זולת היכא שהוא נגד המנהג (פ"ת).

(י) 245 אם נמחק מהתחנות אות אחת, שאיפשר להבין עניינו מהעליון, למדין ממנו. כגון שכתוב למעלה שנתחייב להנני, ולמטה כתוב: להנני, ילמד תחתון מעליון וינתן להנני. אבל שני אותיות אין למדים, כגון למעלה: הנני, ולמטה: הן. ואפילו אם יש בתיבה העליונה ששה אותיות, ולא נמחק בתחתון אלא שתיים, אין למדין ממנו. וכיון שאין למדין וידוע שנמחק השטר, פסול, ואין גובין בו. אבל אות אחת למדין, אפי' אין בעליון אלא שתי אותיות, ואנו צריכים ללמוד חצי תיבה. ואם היה חסרון בלא מחק, שלמעלה כתב: הנני, ולמטה כתב: הן, ודאי חזרה היא, שהסופר לא היה טועה שתי אותיות, 246 וינתן להן.

(כא) אם נמחק מהתחנות אות אחת כו' - כלל דינים הללו הוא, שאות אחת הוא דרך הסופר לקצר או להתמחק מעצמו לפעמים שלא בכונה, ולכן למדין מהעליון, מה שאין כן בשתי אותיות. לכן אם נחסרו שתי אותיות שלא נכתבו מעולם, אמרינן ודאי הלואה שם בפי הסופר לכתוב כן מפני שלא לזה לבסוף מחנני כי אם מחן, וינתן להן. אבל כשנכתבו מתחילה ואח"כ נמחקו שתי אותיות, ודאי בכונה נמחקו, ולא ידענו אם מחקם מפני חזרה שלוחה מחן, או מחקם כדי לפסול השטר, משום הכי אין גובין בו שום אחד מהן. והיינו דוקא כשהשטר נמצא ביד שלישי ואינו יודע למי יתנו [הגה]. והוא הדין אם איש אחר הוציא שט"ח וכתב בו מלמעלה שם הלואה חנני, ומלמטה חנן, שייגבה מחנני ולא מחנן, ואם כתב למטה חן יגבה מחן ולא מחנן (מחנן) מחנני, דאיכא למימר שחזר מן העליון והלואה לזה התחתון. אבל כשהשטר ביד חנני או חן, אותו שהשטר בידו גובה בו בין בחסרון בין בנמחק (סמ"ע), יש חולקים על הסמ"ע ואפילו אם השטר ביד חנן אינו גובה (ש"ך ונתה"מ), ואם השטר ביד השלישי, אף אם אומר שחנן הלואה המעות והוא יודע שהשטר נכתב לחנן ובטעות נכתב חנני, ודאי דאינו נאמן, דמכחיש להעדים, ואין השלישי נאמן להכחיש עדים ולא לעשותן לטועין. ואם השטר ביד חנן, אף דחנן ודאי אינו גובה, דמצי הלואה לטוען מחנני לויתו ופרעתי לו וממני נפל ואתה מצאתו, מ"מ גם חנני אינו גובה, כיון שהשטר ביד חנן הוי הדין כמבואר לעיל (סי' מא ס"ד) בשטר שיוצא מתחת יד אחר דהלואה נאמן לטוען ממני נפל, דכאן לא שייך הטעם מיגו שכתב הסמ"ע שם סק"ל?, ועיי' סמ"ע לקמן (סי' סו ס"א ד"ה טען לוי), כיון דחנן טוען שהוא בעצמו הלואה, וכן בשלישי שטוען שחנן הפקיד אצלו הוי כמו שהוא ביד חנן. אמנם לפי מה שכתבתי לקמן (בחדושים שם) מבואר דאף כשהשטר ביד חנן גובה חנני (נתה"מ).

Commented [YL129]:
א הבנתי דבריו בכלל

Commented [YL130]:
י' פ"ת עוד פעם כאן
ושם, ושכתב שיש
אריכות שם ואין.

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלֶקָא

(כב) ילמד תחתון מעליון - אם מלמעלה כתב חנן ולמטה כתב נני, לא יגבה בשטר זה משום אחד מהן והמע"ה, ואם הוא שטר מתנה לא ינתן לשום אחד מהן דהמע"ה (סמ"ע), ועיקר דאם למעלה כתוב חנן ולמטה נני אם ילמוד תחתון מעליון ועליון מתחתון. והיינו כיון דדרך סופרים לחסר אות אחת, אפשר שחיסרו למעלה היו"ד מחנני ולמטה הח' מחנני והוי כאילו נכתב בשניהם חנני. ואם כתבו הרשאה זה לזה גובין ממה נפשך, היינו נני וחנני, דלחנן ודאי לא נכתב דהתחתון עיקר (נתה"מ).
(כג) וידוע שנמחק השטר - פי' שנמחק השטר אחר שכבר כתב הסופר חנני, ולכן הוא פסול. מה שאין כן כשמעולם לא כתב אלא "חנן", דהיינו דין חסרון שכתב המחבר אחר זה, דדנין אותו בחזרה וינתן לחן (סמ"ע).

(ז) ²⁴⁷כתוב בו מלמעלה: ספל (פירוש מדה שמחוקת סאה וחצי), ומלמטה: קפל (פירוש מדה שמחוקת קב וחצי בלבד), הכל הולך אחר התחתון, שהקפל פחות מספל. כתוב מלמעלה: קפל, ומלמטה: ספל, חוששים שמא זבוב הסיר רגל הקוף ונעשה סמ"ך, ואינו גובה אלא קפל. וכן כל כיוצא בזה, שיד בעל השטר על התחתונה.

(כד) מלמעלה ספל כו' - ספל הוא נוטריקון סאה ופלאגא, וקפל קב ופלאגא, וזהו שסיים וכתב שקפל פחות מהספל (סמ"ע וש"ך).

(כה) שהקפל פחות מהספל - הטעם הוא משום דדרך הזבוב לקצר האות ולעשות מקו"ף סמ"ך ולא להאריך לעשות מסמך קו"ף, ומשום הכי אף אם היה קפל הכתוב למטה טפי מספל הכתוב למעלה הולכין אחר התחתון ממה נפשך, דאי ספל היה כתוב למעלה מתחילה, נמצא חזר מספל לקפל והולכין אחר התחתון, וכנ"ל סעיף ה' בכתב למעלה מאה ולמטה מאתיים, ואי מתחילה היה גם מה שכתוב למעלה קפל ומכח זבוב נעשה ספל, מכל שכן דנותנין לו קפל (סמ"ע), אף שיש לו מיגו דאי בעי היה מוחק ליה לקי, ובנמחק אות אחת מהתחתון לומדין מהעליון, מ"מ הוי כמיגו במקום עדים, דמה שלמטה ודאי חזרה הוא (נתה"מ).

(כז) ²⁴⁸בכל הני דאמרינן לעיל שיד בעל השטר על התחתונה, אי תפס מטלמלים, לא מפקינן מיניה. הגה: ²⁴⁹וכל שכן שאומרים צבוצר יד צעל הצטר על העליונה, הואיל והוא מוחזק. ²⁵⁰ללא כיס חולקין ואומרים לאפילו צבוצר אמרינן ידו על התחתונה.

(כז) אי תפס מטלטלי כו' - פירוש, אפילו תפס בעדים (סמ"ע, ש"ך), ואפילו תפס שלא ברשות (וכן הוא לקמן סמ"ע סק"כח), אבל כל זה דווקא כשטוען ברי, אבל כשטוען שמא ובא לזכות מכח השטר, אז אין לו זכות לתפוס (ש"ך), עיין מה שכתבתי לקמן (סי' סו ס"א סק"א?) בענין אם מכר שטר זה לאחר וזה האחר תפס, אי מועיל תפיסתו (פ"ת).

(כז) מטלטלי - אבל קרקע אפילו פירות קרקע לא מהני תפיסה אפילו טוען התופס ברי אם לא דאית ליה מיגו מטעם קרקע בחזקת בעליה קיימא, כדלקמן (סי' ש"ב סט"ו וסי' ש"ז ס"ג) (ש"ך), אין כונת הש"ך דבספק המבואר לעיל בשולחן ערוך סעיף ה' במאה שהם מאתים דלא מהני תפיסה, בפירות קרקע, דמאי שנא שתופס שאר מטלטלין או חוטיף ותולש פירות מקרקע, רק כונתו בקרקע שאירע ספק בקרקע כמו לקמן (סי' ש"ב סט"ו) בחודש העיבור, דאף דהספק הוא בפירות קרקע לא מהני תפיסה, ואפילו בכהאי גוונא שהספק נולד בקרקע או בפירות קרקע דלא מהני תפיסה, אינו רק כשהוא דבר שלא יתגלה לבסוף, אבל ספק שבשטר שכתוב בו שנים סתם, מהני תפיסה, שזה יתגלה לבסוף ע"י עדים, כמבואר לקמן (סי' ש"ז ס"ג) (נתה"מ).

(כח) וכל שכן שאומרים בשובר יד בעל השטר - יש מגיהין יד בעל השובר על העליונה, ואינו צריך, דגם בעל השובר בעל השטר מיקרי. והא דכתב דכל שכן הוא, ר"ל מאחר דבתפס שלא ברשות מרשות בעלים לאחר שנולד הספק מהני, כל שכן בשובר שמוחזק ועומד בשלו הוא דאין מוציאים מידו (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע ומ"ש יד בעל השובר על העליונה היינו לבטל השטר. גם בדין אי תפס לא מפקינן, אם הלוח תובע למלוה יכול להשביעו היסת, וכדלקמן סעיף י"ב (ש"ך), כיון דקיימא לן דיכול לומר קים לי לפטור עצמו משבועה, אם כן הוא הדין הכא (נתה"מ).

(כט) דלא כיש חולקים כו' - אפילו כשהוא מוחזק, אם בא להפקיע בשטר מה שהוא מחויב בדין, אומרים יד בעל השטר על התחתונה, ויש חולקים על זה וסבירא ליה דאם בעל השטר מוחזק, כגון בשובר, ידו על העליונה, אמנם באמת אין מח' אלא הצד הראשון מדבר על מי שהיה חייב בלא השטר לפרוע לצדקה לפי ממונו, ועתה טוען שאין לו לפרוע להוצאת פדיון שבויים כלום רק שוה בשוה מחמת שהוזכר בשטר שביניהם דבהוצאת צדקה יפרע כל אחד בשוה, ועל זה אין פדיון שבויים בכלל צדקה ואמרינן יד בעל השטר על התחתונה ואף על גב דהוא מוחזק, שהרי אין חזקתו כלום, מאחר שמכח הדין מתחייב לפי ממונו, אלא שמכח השטר בא להפקיע דין תורה, ר"ל כיון דבלא השטר הוא

Commented [YL131]:
אר דבריו ופרט מח' תוס' ורשב"ם לא הבאתי הנאם זה נ צרך?

Commented [YL132]:
"ל לעבור על הסמ"ע ש"ך ונתה"מ עוד פעם.

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

חייב בודאי לפי ממונו, שהרי אינו טוען שאתם עשיתם עמי בפירוש לפרוע שוה בשוה גם בפדיון שבויים, רק שאומר כיון שעשיתם עמי שטר לפרוע שוה בשוה לצורך צדקה גם פדיון שבויים בכלל, אם כן מה יועיל לו תפיסתו הרי הוא חייב בודאי בלא שטר, ואיך יפקיע את עצמו מכח ספק שבשטר, אין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כאן שהמלוה אומר שחייב לו בודאי, אם כן גם בלא שטר חייב לו לדברי המלוה, פשיטא דאי תפס אפילו בעדים לא מפקינן מיניה כיון שטוען ברי, וכן בשובר שהלוה אומר אפילו בלא שובר אינו חייב לו, אמרינן יד בעל השובר על העליונה כיון שהוא מוחזק, עי' לקמן (סי' מג סכ"ז), דאם היה כתוב בשובר שמחל לו כל תביעות שהיה לו עד עכשיו הוי ספק, ומספיקא לא מפקינן ממונא, היינו גם כן שבעל השובר טוען שמחל לו בפירוש גם שטר זה, ועי' לקמן סעיף י"ב בדרינן גם בשטר שתפס דמפקינן מיניה (ש"ך), לדברי הש"ך דבתופס ברשות אפילו בטוען שמא מהני תפיסה, וכן כתב לעיל סק"כו), א"כ במעשה שהביא אין לך תפיס ברשות גדול מזה, שהוא תפיס במעות שלו וטוען שאינו מחוייב כלל, וגם נראה דהוי כתופס קודם שנולד הספק. אלא הצד הראשון בש"ך סובר שאין לחלק בין קודם שנולד הספק, כיון דכתב שם דדין ברור הוא שפדיון שבויים אינו בכלל צדקה. ועיקר הוא שכל שהספק שאנו מסופקיין אם נעשה החוב קודם כתיבת השובר או אחר כך, לא נקרא תפיס קודם שנולד הספק, לפי מה שכתבתי לעיל בכללי התפיסה (?). וגם לא נקרא תפיס ברשות לפי מה שכתבתי שם כלל יז? כיון שלא התפיסוהו הבעלים על ספק זה. ומכל מקום העיקר כהש"ך דכל שבא לזכות מכח הלשון ויש ספק בהלשון, אינו זוכה כלל, מה שאין כן בסימן מ"ג? שיש ספק במעשה אם השטר קודם או השובר קודם, מהני מטעם מוחזק (נתה"מ), עיין בשו"ת הרא"ש כלל ו' סימן (מ"ט) [י"ט] ובתשובת הרמ"א (סי' ד') [סוף סי' ג'] ובתשובת עבודת הגרשוני סימן ס"ח (רע"א)⁵²².

(ט) לא אמרינן יד בעל השטר על התחונה, אלא בכל כי הני גווי דלעיל, שאין השטר בטל לגמרי. אבל בדבר שהשטר בטל בו, לא. כגון שכתוב בשטר: פלוני נתחייב לפלוני מנה לפרעו בפסח, צריך לפרעו בפסח הבא ראשון, ואינו יכול לומר: לא אפרענו אלא לפסח שאחר כמה שנים. ובן כל כיוצא בזה. הנה: ⁵²²ויט' אומרים היינו דוקא דזכר לזכא למחלי צטעות, אבל דזכר שאפסך שטעה זו הנותן, כגון לאמר לשון ללא מהני צמחנה. ולדין נחבטל השטר.

(ז) אבל בדבר שהשטר בטל לא - פי' כל היכא שאם נפרש משמעות אחד בשטר נתבטל השטר, לא מפרשינן כן (סמ"ע), ראובן שהוציא שטר על שמעון בסך מה לפרוע בזמנים ידועים ונפל הספק בלשון השטר אם חיוב הלוה לסוף שלשה חדשים או שלשה שנים, כל שהלשון בעצמו מסופק אי איכא תרי לישני דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או תפוס לשון אחרון דיינין לזכות המלוה, דממון בחזקת בעלים עומד והלוה בא להחזיק מכח תנאו שהאריך לו הזמן עליו הראיה, וי"א להיפך שבמטלטלין אזלינן בתר מאן דתפס השתא היכא דליכא חזקת קרקע כנגדה, למסקנה, הרי זה מקרה של ספק והשטר לא בטל, שזה ודאי שטר לזמן השני, אם כן יד בעל השטר על התחונה, וכצד השני (קצה"ח ונתה"מ סק"י), אמנם אם זה לא הלואה אלא השאלה, אז הוא בחזקת הבעלים וידו על העליונה (קצה"ח), וי"א דגם בהשאלה זה כפי תפיסת התופס (נתה"מ סק"י), וי"א, דוקא גבי שטר אמרינן הכי, אבל בדבר הנקנה בעל פה בדיבורא, אם יש ספק בענין אמרינן תמיד יד המוציא על התחונה, אפילו היכא דנתבטל דיבורו לגמרי (פ"ת).

(ח) לפרעו לפסח כו' - פירוש, ומהאי טעמא ג"כ אינו יכול לומר אפרענו לפסח הבא אחר שנה זו. ומילתא בטעמא קאמר, דאם לא היתה כונתו לפסח הבא ראשון, א"כ לא נתפרש מתוך השטר לאיזה פסח יתנו לו, והיה יכול לדחותו לפסח דלאחר כמה שנים, וזה ודאי אינו דא"כ יתבטל השטר לגמרי, ומדהא ליתא הא נמי ליתא, ואמרינן דבודאי לא נתכוין אלא לפסח הבא ראשון (סמ"ע), ויש פוסקים שכתבו דבלאו הכי סתמא דמילתא המתחייב לעשות שום דבר לזמן ולא פירש אימתי, חייב לעשות כן בזמן הבא ראשון [עיין בתשובות רמ"א ריש סי' מ"ד וסי' מ"ח שאלה ב', ובתשובות מהרשד"ם [חור"מ] סי' י' וסי' נ"ח]⁵²³ (ש"ך), שטר שכתוב בו שנתחייב לפרוע אחר כמה שנים, לכאורה יש לדמות למתחייב לפרוע בפסח, שמחוייב בפסח הבא ראשון ואינו יכול לומר אפרענו בפסח הבא אחר כמה שנים, דאם כן השטר בטל לגמרי ובכהאי גוונא לא אמרינן יד בעל השטר על התחונה, והכי נמי יהיה מחוייב לפרוע אחר שלש שנים שהוא הפחות שבלשון זה [עיין מה שכתבתי לקמן (סי' ס"ג סק"ו)?].

Commented [YL133]:
ל מלתא דלחזרה
קאי אפילו
במטלטלין דמוחזק
בהן המחזיק כל
ספק דאתיילד
מוקמינן ליה בחזקת
בעלים - לא הבנתי

Commented [YL134]:
בדוק אותי???

Commented [YL135]:
והביאו ראיות,
ומביאם ב"י [סעיף
י"ד - ט"ו]. ונראה
דגם המחבר מודה
לזה, אלא דלדוגמא
נקט האי דינא,
ועיקר כוונתו על
מה שכתב וכן כל
כיוצא בזה. - לא
הבנתי

⁵²² לא עשיתי

⁵²³ לא עשיתי

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

אולם יש לחלק, ונראה דיש לדון בזה לפי מנהג המקום ולשער כפי הרגילות שמאחרין הלואה כזו לפי ערך הממון ולפי מה שהוא אדם, מחויב לשלם לו על כל פנים אחר תשע שנים, דכל שהוא מגיע לסכום עשר אסוכי מסכי להו (פ"ת).

^(ב) ויש אומרים כו' - גם הדעה הראשונה מודה בזה, ומה שכתב הרב בלשון "ויש אומרים", היינו משום דבדעה הראשונה לא הוזכר חילוק זה בפירושו, וכן דרכו בכמה מקומות (ש"ך).

^(ג) היינו דוקא כו' - י"א שיש חולקים על זה, ולא דק, אלא זה לכו"ע (ש"ך).

^(ד) שאפשר שטעה בו הנותן כו' - נראה דמיירי בלשונות שמקנה לו בו המתנות, כגון "שדה זו אתננו לו", וכמו שמבואר לקמן (סי' רמה ס"א), משום דכהאי גוונא לא שייך למימר אין כונת אדם על דבר שעל ידו יתבטל השטר, דאמרינן הוא לא נתכוין לבטלו, אלא שטעה וסבר דלשון זה יועיל ובאמת אינו מועיל (סמ"ע), וי"א שכל זה דווקא בלשון "הנחה", כיון שיש סוברים שלשון זה מועיל, אם כן יש לומר שהנותן טעה וסבר, אבל בלשון של "אתננו" דלכו"ע לא מועיל, אין לומר שהנותן טעה בכך, הלכך היכא דאפשר לפרש השטר בלשון אתננו ואפשר לפרשו בלשון אחר דמועיל, לא אמרינן בכהאי גוונא יד בעל השטר על התחנתה, עיין לקמן (סי' מט ס"ב ברמ"א וס"ו) (ש"ך), בכור מאם שיש לו שטר מתנה מאמו שנכתב בכל אופן המועיל עם כל שופרא דשטרא כנהוג, וכתוב בו בזה"ל, שנתנה לו במתנה עבור חלק בכורה שלו, ועכשיו טוענת האם שהשטר מתנה בטל שנעשה בטעות שהיתה סבורה שבכור מאם יש לו חלק בכורה כמו בכור מאב, לכך נתנה לו מתנה זו בשביל חלק בכורה, והבן טוען שאמו נתנה לו מתנה פסוקה לא משום בכורה, רק הסופר טעה. הדין עם האם, כי זה שטר ושוכרו עמו, והוא טעות דמוכח ולא מהני אפילו אם כתב בשטר כל שופרא דשטרא, אמנם אם היה כתוב בשטר בזה"ל, "בשביל בכורה שלו" או סתם "בשביל בכורה", הייתי יכול לפרש בשביל קדושה שבו, שהרי הוצרך לפדיון, אבל כאן כתוב "בעבור חלק בכורה שלו", הרי שטעתה וסברה דגם בכור מאם יש לו חלק ירושה יותר בשביל בכורה שלו, וזה הוא טעות גמור. ואין טענה שמתנה זו הוי כמכר, שכתב בו אחריות, אדרבה מזה יותר מוכח שטעתה שסברה שיש לו על פי הדין חלק בכורה לכך כתבה לו אחריות, שהרי אין דרך לכתוב במתנה אחריות, כמ"ש לקמן (סמ"ע סי' רה סק"י?), וכיון שזה הכל בטעות, נתבטלה המתנה מעיקרה. ומ"מ תקבל האם על עצמה בחרם בית דין שלא נתכונה למתנה גמורה רק בשביל שסברה שיש לו חלק בכורה על פי הדין. י"א דלדעת הרמ"א כאן דסבירא ליה דהיכא דאיכא למיתלי בטעות, אמרינן יד בעל השטר על התחנתה, אף היכא דנתבטל השטר, מכל מקום הכל לפי הסופרים והעדים כו'. ועל כן נראה דמחלוקת הסמ"ע והש"ך ב"אתננו" גם כן ישנתה לפי האדם, ובודאי לאו כולי עלמא דינא גמירי, ואם הוא עם הארץ ובור, אף בקנין "אתן", אמרינן יד בעל השטר על התחנתה, דזיל בתר טעמא, דלא אמרינן יד בעל השטר על התחנתה בביטול השטר, דאם כן למה כתב השטר כלל, וכיון דהוא עם הארץ סבר ומקנה לו בזה האופן, ובאמת הוא טועה דאינו קנין. ואם כן במקום שהמתחייב הוא תלמיד חכם וכל הכתב והחתימה הוא כתב ידו ממש, ודאי דלא אמרינן דטעה בדבר פשוט. ולא חשדינן ליה לת"ח לבוא בנכלי דתות וערמומית לרמות בני אדם ולהטעותן, ואפילו אם אמר כן אחר"כ לא מהימנינן ליה (פ"ת).

^(י) 253 הרבה מהמפרשים כתבו שעכשיו שנהגו לכתוב: דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, אמרינן בכל לשון מסופק, יד בעל השטר על העליונה. הגה: 254 וכל לשון שטרא כולל יותר ליפוי כח צעל השטר וסתמא משמע כן לפי דעת השומעים דנין אותו כן אפילו ליפוי צעל השטר. 254.

^(לה) שנהגו לכתוב כו'. עיין בתשובות מהר"א ו' חיים סי' כ"א דף מ"א ובתשובת מהרי"ט [ח"א] סי' קכ"ב⁵²⁵ (ש"ך).

^(לו) כולל יותר ליפוי כו' - מי שהשכין בית לחבירו ועליו עליות על גבי עליות, וכתב בשטר שראובן השכין מתחתיות ביתו עד סוף עליונה, ואחר כך טען ראובן שלא השכין לו רק עליה אחת שעל גבי הבית, והסופר אומר שכונתו היתה על כל העליות כו', הדין עם המלוה (סמ"ע), עיין בתשובות

524

השטר דנים אותו כך, ובהמשך חיבור זה נתבארו כמה אופנים דאמרינן לישנא יתירא לטפויי אתי, ועי' אמרי בינה דיני הלואה סימן יט ונחל יצחק סימן סא אות ד, ועי' שו"ת משיב דבר חו"מ סימן יב שלפעמים מפרשים לשון השטר עפ"י כונת הצדדים ותלוי מי הוא המתנה דאמרינן לטובתו התנה, עיי"ש. 525 לא עשיתי.

באיר הַבְּשִׁיבָה זִלְקָא

מהרש"ך ספר ב' סי' ק"ן וסי' קצ"ה ובתשובת מהרשד"ם [חו"מ] סי' שס"ו (ש"ך)⁵²⁶, אם טען המתחייב על השטר שנתן, שמה שנאמר בו כשאגבה השטרות, אמסור החצי לפלוני, הוי דבר שאינו ברשותו, ומה שרוצים לחייב אותו מלשון "שייך לפלוני" הנאמר שם, שהוא לשון הודאה, ומוסר השטר אמר שמאחר ולשון "שייך" יש לו שני ביאורים, הא' שהוא שלו בהחלט, והב' שיש לו שייכות בגווה, דהיינו שיש לו שעבוד על זה, והיאך יכולים לחייבו מספק. ומה שנאמר בפוסקים שהולכים בשטרות אחר לשון בני אדם, היינו דוקא בדבר שבדיבורו נגמר איזה עשיה כמו מקח וקדושין ונדריים, אבל במה שאנחנו מחייבים אותו בהודאתו יכול זה לפרש דבריו אף בפירוש דחוק, אמנם היכא שבא לחייב את עצמו באיזה דבר, או בהודה על איזה דבר, וכן בבא להקנות, ומכל שכן כשכתב הודאתו או חיובו והקנאתו בשטר, מידק דייק בו, ואין חילוק בין כתב בכתב ידו ממש או דעדים כתבו הכתב, מ"מ המה כתבו על פי ציווי שלו ואמרינן דודאי דייק, ובדאי היתה כונתו לפי דעת השומעים, דאם היתה כונתו בהיפך, הוה ליה לפרושי, ואם בא להכחיש השטר או לפרש בו פירוש דחוק אינו נאמן, דמסתמא כונתו בלשון בני אדם ולפי דעת השומעים, אבל כשאינו מכוין להתחייב את עצמו ולא להקנות ולא להודאה, רק טוען טענותיו לפני בית דין דרך טענה בעלמא, אף דאינו יכול לחזור מטענותיו לגמרי, מכל מקום כשמתרץ דבריו ונותן אמתלא לדבריו אף אם האמתלא רחוקה קצת, לא מיקרי חוזר וטוען. וגדולה מזו, אף במי שטען לפני ב"ד משכנתי לו בית עד סוף העליה, שיכול אח"כ לפרש דבריו שלא כיון רק לעליה אחת ולא מיקרי חוזר וטוען כו', ובכתב פשרה שכתבו הפשוטים ונפל ספק, יכול לפרש הכתב אף בפירוש דחוק, אבל דבר שלא נכתב על פי ציווי שלו אלא כפי אומד דעתם של הפשוטים או הכותבים, שפיר יכול לומר דלזה לא כיונו הפשוטים ואף שהפירוש דחוק קצת, והדרינן בזה לכללא דהמוציא מחברו עליו הראיה. ראובן שלוח משמעון סך מה, ונתן לו אפותיקי מפורש על מקומו בבית הכנסת שאם לא יפרע תוך שתי שנים יגבה מהמקום, והתנו בפירוש שלא יוכל ראובן למכור או להשכין המקום הנ"ל עד שישלם תחילה חוב זה, ועתה רוצה ראובן להשכיר המקום עד שיגיע זמן פרעון חובו, יכול להשכיר המקום כל ימי משך זמן ההלואה, אף די"ל שכירות ליומא ממכר הוא, ואפילו אם כתב בשטר אפותיקי דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, דאז לדעת הרבה פוסקים יד בעל השטר על העליונה, מ"מ בשטרות הולכין אחר לשון בני אדם ואחר כונתו, דהיינו מכירה ממש או להשכין המקום, דאז מיגרע כח אפותיקי שלו שיצטרך לטרוח לטרוף מלוקח או להמציא מקומו הממושכן, ואין בלשון בני אדם השכירות, דמה גריעותא יש לבעל חוב אם הלוח יושב על מקומו עד זמן פרעון, או שיושב עליו אחר, אין זה אלא מדת סדום (פ"ת).

^(לז) וסתמא משמע כך - עיין בתשובת עבודת הגרשוני סי' ג' מה שכתב בזה (פ"ת)⁵²⁷.

^(לח) לפי דעת השומעין - דאזלינן בשטרות אחר לשון בני אדם (סמ"ע).

(יא) ²⁵⁵ כתוב בשטר: ממטבע פלוני דאינון כך וכך חייב פלוני לפלוני, ונמחק אותו סכום ואינו ניכר, אין לו אלא שנים מאותו מטבע.

^(לט) דאינון כך וכך כו' ונמחק אותו הסכום - פירוש, דלאחר תיבת "דאינון" יש מחק ולא נכתב משם והלאה מה הוא הסך של "דאינון", אמרינן דמיעוט רוב שנים (סמ"ע).

^(לך) אין לו אלא שנים - אם המלוה אומר חמש היה הסך, והלוה אומר שנים היה, צריך לישבע היסט ופטור משבועה דאורייתא, כמו בכתוב בו סלעים הנזכר בסעיף שאחר זה (סמ"ע), ונראה דאם הלוח אומר שלש, דחייב שבועה דאורייתא, דלא הוי משיב אבידה כמו בסלעים דינרין, דשאני התם דמסייע ליה שטרא, מה שאין כן בנמחק דלית ליה סיוע והוי מיגו דהעזה (נתה"מ).

(יב) ²⁵⁶ כתוב בשטר: סלעים, מלוה אומר: חמש, ולוח אומר: שנים, נותן לו שנים, ונשבע לו היסט על השאר, ²⁵⁷ ואי תפיס, מפקינן מיניה.

^(מ) נותן לו שניים - הטעם, דסתם סלעים הכתוב בשטר אינן פחותין משנים, ואין זה כמודה מקצת בעל פה דחייב לישבע שבועה דאורייתא, דכשם שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות דהיינו על דבר הכתוב בשטר, כך אין הודאה דשעבוד קרקעות מביאתו לידי שבועה דאורייתא. ועיין לקמן (סי' פח סל"ב) דהוא הדין אם המלוה אומר ה' והלוה אומר ג' דאינו נשבע שבועה דאורייתא על המותר, משום דהוה ליה בהא שמודה יותר ממשמעות השטר כמשיב אבידה, וכתב כאן ד"לוח אומר ב",

⁵²⁶ לא עשיתי.

⁵²⁷ לא עשיתי.

באיר ה'שפ'ט זולק א'

משום דלא כתב כאן אלא דבר הנלמד מלשון השטר ושהוא מוסכם אליבא דכולי עלמא, מה שאין כן בלוה אמר ג' דפליגי ביה תנאים (סמ"ע).

^(מב) ואי תפיס מפקינן מיניה - היינו בתפס בעדים, דאם לא כן נאמן במיגו. ולא דמי למה שכתב בסעיף ח' דבכל הני דאמרינן דבעל השטר על התחתונה אי תפיס אפילו בעדים לא מפקינן מיניה, דשאני הכא דלשון השטר מסייע להלוה, דסתם סלעים אינן משמע יותר משנים. ולפי זה בדין שלפני זה דהיינו נכתב בשטר דאינון ונמחק הסכום, נראה דמהני תפיסה, אבל העיקר דלא מהני וצ"ע בדבר (סמ"ע), האי דתפס ללא עדים נאמן במיגו דווקא כשטוען ודאי, אבל אם טען ספק ומכח השטר יותר, אין מיגו (ש"ך), ומה שמסתפק הסמ"ע סתירה מסעיף ח', דבריו לא נכונים, דבנמחק שאני, דאם לא כן כל מי שיש לו שטר יתפוס הרבה וימחוק הסכום. אלא ודאי אין דנין מחק אלא להורעת כחו של המוציא, וכדלקמן (סי' נד ס"ה) גבי שובר שכתב "דאינון" ונמחק, דאין דנין אלא בפחות שבלשונות (ש"ך).

^(מג) שם - לפי זה היה נראה לכאורה דגם בשובר שכתוב שפרע לו דינרין אינו פטור רק משתים, וכמו שכתבתי לעיל סק"כט), אבל באמת זה אינו, שהרי לקמן (סי' נד ס"ה) כתב להדיא דשובר שכתוב בו דינרין מבטל כל שטר שיש עליו, וצריך לחלק דסתם דינרין לא הוי אלא שנים, ההיא בשטרי הלואה, דאמרינן כיון דידעי עדים דיד בעל השטר על התחתונה, אילו היה יותר משנים היו כותבים בפירוש, אבל בשובר אדרבא אמרינן איפכא דילמא לא ידעי סכום ממון השטר וכתבו סתם דכל מאי דמפיק לורעיה (ש"ך), וי"א שהחילוק בין שובר לשטר, שבשובר הוא תופס ברשות (נתה"מ).
^(יג) כתוב בשטר: פלוני לווה מפלוני כסף, נותן לו חתיכה של כסף, כל דהו, פחות שבמשקלות. כתוב בו: מטבע של כסף⁵²⁸, אם פרוטות של כסף יוצאות באותו מקום, נותן לו פרוטה, ואם אין פרוטות של כסף יוצאות בו, נותן לו מטבע של כסף הקמן שיוצא שם. ואם כתוב בו: דינרי כסף, או: כסף דינרין, נותן לו ב' דינרין של כסף. ואם כתוב בו: כסף בדינרי, נותן לו כסף ששוה שני דינרין של זהב. ואם כתוב בו: זהב דינרי, נותן לו דהבא פריכא שוה שני דינרי זהב. ואם כתוב בו: כסף בדינרים, נותן לו שבירי כסף ששוה שני דינרין של כסף. ואם כתוב בו: זהב, נותן לו חתיכה של זהב, פחות שבמשקלות. ואם כתוב בו: מטבע של זהב, נותן לו מטבע קמן היוצא של זהב. כתוב בו: זהב דינרים, או: דינרי זהב, נותן לו שני דינרי זהב. ואם כתוב בו: זהב בדינרים, נותן לו זהב שוה שני דינרין של כסף. ⁽²⁵⁹⁾ ועכשיו בזמן הזה אין חיוב בין אמר ליה: דינרין, לדינרי. ונראה לי לנותן לו הפחות).

^(מד) פחות שבמשקלות - דסתם הלואה כסף אם לא נכתב בצדו דהלוה לו מטבע, ודאי כסף במשקל הלוה לו, שמשקל הוא ג"כ דבר הידוע ומסומן להשיב לו בו כפי מה שהלוה (סמ"ע).
^(מה) הקטן שיוצא שם - פירוש, באותו המקום המפורש בשטר. ואם לא נזכר בו מקום, הולכין אחר המקום שמוציא בו שטר על הלוה לתבעו בו, וכמ"ל לקמן סעיף י"ד (סמ"ע).
^(מו) ואם כתוב בו דינרי כסף כו' - כללל דדינים הללו הוא, דסתם דינרי נאמר על דינרי זהב, וסתם דינרין נאמר בין על כסף בין על זהב, ומפני שיד בעל השטר על התחתונה אינו נותן לו אלא של כסף. והני מילי בסתם, אבל אם כתב בצידו דינרי כסף או כסף דינרי, או דינרין זהוב או זהוב דינרין, הולכין אחר דבר המפורש בצידו. והיינו דוקא אם כתב בו "דינרי" בלא ביי"ת, אבל אם כתב בו כסף "בדינרי" הבי"ת הוא עושה הבדל, ומפרשין אותו שחייב לו כסף שוה ב' דינרי זהוב, וה"ה אם כתב בו זהוב בדינרין, מפרשין אותו שחייב לו זהוב שוה ב' דינרין כסף (סמ"ע), ויש חולקים ודוקא דינרין כסף וכסף דינרין, אבל דינרי כסף וכסף דינרי בלא נו"ן הוה ליה ספיקא ואי תפיס לא מפקינן מיניה (ש"ך).
^(מז) נותן לו כסף ששוה שני דינרי זהוב - בזה נמי אם ירצה נותן לו שבירי כסף שוה שני דינרי זהוב, דיד בעל השטר על התחתונה. ולא הוצרך לפרשו אלא בסמוך היכא דכתב כסף בדינרין, דהוה אמינא דכונתו ליתן לו כסף בעד ב' דינרי זהוב, דאל"כ הוה ליה למימר דינרין סתם, קא משמע לן דלא, אלא כונתו ליתן לו שבירי כסף שוה שני דינרין של כסף (סמ"ע).
^(מח) ואם כתוב בו זהב בדינרי כו' - עיין בתשובת מהרש"ך ספר ב' סי' ק"ן (ש"ך)⁵²⁹.

⁵²⁸ עי' לקמן סק" עי' לקמן סק"נב).

⁵²⁹ לא עשיתי.

מאיר הבישפּט זולק א'

(יד) ²⁶⁰המוציא שטר חוב על חבירו בסך מאה דינרים או סלעים, ⁽²⁶¹⁾ולא מתפרס איזה מטבע, אם היה כתוב: בבבל, מגבהו ממעות בבל. ואם היה כתוב: בארץ ישראל, מגבהו ממעות ארץ ישראל. לא היה כתוב בשטר שם מקום, ²⁶²והוציאו בבבל, מגבהו ממעות בבל. הוציאו בארץ ישראל, מגבהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות ממעות המקום שיצא בו השטר, ומען הלוח שהמעות שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע, ישבע המלוה ויטול. הגה: ²⁶³מיאס חס הגי'א הלוח לאיה קהו דרין תחלה צמקום שהמטבע פחות מזו, נותן לו פחות. ²⁶⁴ואם היה כתוב בו: מאה כסף, ולא פירש אם סלעים אם פונדיונים, מה שירצה לוח מגבהו.

^(ט) המוציא שטר חוב כו' - עיין מדינים אלו בתשובת מהר"מ מלובלין סי' פ"ז ובתשובת מהרש"ך ספר ב' סי' רכ"ט ובתשובת מהר"מ אלשיך סי' ס"א (ש"ך) ⁵³⁰.

⁽¹⁾ ולא אתפריש איזה מטבע - הרמ"א פי' דברי המחבר דר"ל אף שכתב בשטר שחייב לו מאה סלעים, מכל מקום לא איתפרש בהשטר באיזה מטבע ישלם לו הסלעים, אם במטבע החריפים בהוצאה או לא, וקאמר דבבבל מגבהו המאה סלעים ממטבע שרגילין לישא וליתן בהן בבבל כו'. אבל העיקר שכונת המחבר היא, דאף שכתב בשטר מפורש המטבע, דהיינו שהלוח לו מאה דינרים או סלעים, מכל מקום דינר או סלע של בבל אינו דומה לסלע או דינר של ארץ ישראל, והוא הדין לשאר ארצות, דבמדינה זו היא כבידה יותר מבמדינה אחרת, ועל זה קאמר שלא איתפרש דינר של איזה מקום הלוחו, דמגבהו מסלע או דינר של אותו מקום שמפורש בשטר שכתבו וחתמו, ואמרינן דמסתמא שם נעשתה ההלואה וממטבע של אותה העיר, ואם אין מפורש בשטר שום מקום, מגבהו מהמטבע של מקום שמוציא בו השטר לתובעו, ואמרינן מסתמא גם כן כאן נעשתה ההלואה, ומדינרי של זו העיר, ועי' לקמן סק"נ (נב) (סמ"ע וש"ך).

⁽²⁾ מיהו אם הביא הלוח כו'. והר"ן + כתובות ס"ה ע"ב מדפי הרי"ף + חולק על זה ע"ש, ומה שכתב ה"ב"ח בכאן [סעיף י"ט ד"ה ואם טוען] ובישוב מה שהקשה הבעל תרומות על הרמב"ם, לא נתבררו לי דבריו (ש"ך).

⁽³⁾ ואם היה כתוב בו מאה כסף כו' - איירי במפורש בו שנעשתה ההלואה במקום פלוני אלא שאין מפורש בו באיזה מטבע הלוחו, וקאמר שמגבהו מה שירצה. היינו דוקא ממטבע הקטן של אותו מקום שמפורש בשטר או של מקום שמוציא בו השטר לתובעו בו, ולא מטבע הקטן של שאר מקומות, ומ"ש לעיל בסי"ג "כתב בו מטבע של כסף אם פרוטות יוצאות באותו מקום כו'". שם קאי אמטבע אחד וכאן קא משמע לן הדין במאה מטבעות (סמ"ע).

(טו) ²⁶⁵היה כתוב בו חשבון סתם, הולכים אחר המנהג שרגילים לעשות בו באותו מקום סכום חשבונם, כהוא שטרא דכתיב ביה: שית מאה וזווי, דאיכא לספוקי בשית מאה איסתרא וזווא, או בשית מאה זווי וזווא, דאמרינן שיתן לו שית מאה איסתרי, שהוא פחות. אבל אין לספק בשית מאה פרוטות, לפי שאין עושים סכום חשבון מפרוטות. ²⁶⁶לשון שרגילים לכתוב בשטרות, אף על פי שאינו מתיקון חכמים, אלא לשון שנהגו ההדיוטות לכתוב במקום ההוא, הולכים אחריו, ²⁶⁷ואפילו לא נכתב, דנין אתו כאילו נכתב. הגה: ²⁶⁸וה"ה תקנות הקהל, או ²⁶⁹לצר שטרא מנהג העיר. ²⁷⁰מי שמגדל יתוס בתוך ביתו, וכתב עליו צטור צני, או יתוס כתב על המגדל: אבי, או: אמי, לא מקרי מזויף, וכשר, הואיל וגלוהו ראו לכתוב כך.

⁽³²⁾ כהוא שטרא כו' - שטר שכתוב בו מאה וחמשים דינרין, גם המאה הוא דינרין, ואין אומרים שהם מעות (סמ"ע), כונת הסמ"ע, דבשלמא בכתוב בו שית מאה וזווא, שם זווא הוא תיבה בפני עצמה ואינו בא לפרש, והרי לא נכתב פירוש על השית מאה מה הן, ויכול ליתן לו מטבע הפחות שדרך לסוכם באותה מדינה. אבל כשנכתב מאה וחמשים דינרי זהב, שהשם דינרי זהב נכתב לפרש על הסך שלמעלה על איזה מטבע היא כונתו, לא שייך לומר שאינו מפרש רק החמשים ולא על המאה, דאם לא בא לפרש רק החמשים שהן דינרי זהב והמאה הן מין מטבע אחרת, היה לו לפרש ג"כ המאה איזה מין מטבע הוא כמו שפירש על החמשים. אלא ודאי שהפירוש דינרי זהב קאי גם על המאה, וכונתו שהמאה וחמשים הן דינרי זהב. מה שאין כן אם כתוב בשטר מאה ואחד דינר זהב מפרשינן המאה שהן רק מאה זהובים כסף (נתה"מ).

⁽⁷⁾ איסתרא וזווא כו' - איסתרא הוא סלע ⁵³¹ (סמ"ע).

⁵³⁰ לא עשיתי.

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

(72) שאין עושיין סכום חשבון מפרוטות - פירוש, אלא מצרפין אותו לזוז או איסתרא וכותבין חשבון הזוזים או האיסתרא (סמ"ע).
(73) לשון שרגילים כו' - עיין מזה בתשובות מהרש"ך ספר ג' סי' מ"ז מ"ח וסי' קט"ז, ותשובת מהרא"ן חיים סוף סי' כ"א (ש"ך)⁵³².
(74) ואפילו לא נכתב דנין אותו כאלו נכתב - פירוש משום דמסתמא היה דעתו שיכתוב כן. ולפי זה משמע בפשיטות דהיינו דוקא שידוע שידע מזה, אבל אם לא ידע מזה אף על פי שנהגו ההדיוטות כן אין דנין אותו כאלו נכתב, וכן הוא לקמן (סי' ס"ה ברמ"א סק"ט?), ועיין לקמן (סי' קד ס"ב ברמ"א ודברי שם סק"?) (ש"ך).
(75) או אמי - מהאי טעמא יש להכשיר אם כתב לחמותו אמו (סמ"ע).
(76) הואיל וגדלוהו - י"א שזה דוקא באין להמגדל בנים. ויש חולקים, ועיין מה שכתבתי בפ"ת ליו"ד סימן רי"ז סק"א⁵³³ (פ"ת).

סימן מג - שצריך לכתוב זמן בשטר, וכל דיני האיחור והקדימה בפרטות, ובו כ"ט סעיפים.
(א) ²⁷¹כותבין בשטר זמן הלואה, כדי שנדע מאיזה לקוחות יטרוף, שהלקוחות שקנו קודם זמן הלואתו אינו יכול לטרוף מהם. ואם לא כתב בו זמן, כשר לגבות בו ממנו, אבל אינו יכול לטרוף מהלקוחות (א), שיכולים לומר: קנינו קודם הלואתך. ²⁷²וייש מי שאומר שאם קנה אחר שראו העדים השטר כתוב והתום, טורף מהם (ב). ²⁷³קוצר שאין בו זמן, כש(ג), ויד בעל הסוכר על העליונה).
(א) אבל אינו יכול לטרוף מהלקוחות כו' - אפילו מבני חרי יש נ"מ, אם יש על הלוח שני שטרות ואין לו אלא קרקע כדי לשלם לאחד מהן, דאז מגבינן לזה דיש לו זמן בשטרו, דיאמר הלואתי היתה מוקדמת להלואת השני שאין זמן בשטר (סמ"ע), וכן כתוב לקמן סעיף כג ועי' לקמן סי' קד סי"ג (ש"ך).
(ב) טורף מהן - הטעם, משום דמשעת כתיבה העדים מפקי לקלא ובודאי שמעו הלקוחות ואינהו הוא דאפסידו אנפשיהו. אלא שבלא ראוהו העדים יכולין הלקוחות לומר קנינינו קודם להלואתו (סמ"ע), עיקר כ"א זו (ש"ך), אמנם במקום שיודעים שלא נכתב הזמן בכוונה, אז לכו"ע לא עוזר עדים, שבזה שלא כתב זמן, המלוה ביטל השעבוד מכל וכל (נתה"מ), ועיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [חו"מ] סי' כ"ט מ"ש בזה, ועיין בתשובת משכנות יעקב סי' (כ"ב) [כ"ז] מה שכתב בזה (פ"ת)⁵³⁴.
(ג) שובר שאין בו זמן כשר - ועיין לקמן בסעיף כ"ד מה שכתב המחבר עוד מזה. ולקמן (סי' נד ס"ג) יתבאר דתחילת תיקון השובר היה כך, שבאם אין העדים יודעים הזמן הנכתב בשטר, שלא יכתבו שום זמן בשובר, שמא איחרו עדי השטר הזמן (סמ"ע), לא ידעתי למה כתבו, הלא מבואר הוא לקמן סעיף כ"ד וסימן נ"ד סעיף ג' (ש"ך).
(ב) ²⁷⁴אם השמיט הסופר ולא כתב: לבריאת עולם(ד), וגם לא כתב(ה): חמשת אלפים כשר. ²⁷⁵ואפילו השמיט גם המאות, ולא כתב אלא הפרט הקטן, כשר(ו). הגה: ²⁷⁶אצל חס כתב האלפים וגם הפרט הקטן, ²⁷⁷ולג המאות(ז) או ²⁷⁸העשרות, פסול.
(ד) ולא כתב לבריאת עולם - ולא מצו הלקוחות למימר אין המנין דזמן השטר מתחיל לבריאת עולם אלא איזה שנים אחר בריאת עולם ונמצא קנינינו קדם להלואתו (סמ"ע).
(ה) וגם לא כתב כו' - פירוש, אפילו השמיט שניהן כשר (סמ"ע).
(ו) ולא כתב אלא הפרט הקטן - כגון שלא כתב רק שנת פ' וכה"ג, והוא עומד בשנת פ'. והיכא שלא כתב שנת פ"ד אלא שנת ד' לפרט, כשר (ש"ך).
(ז) ודילג המאות כו' - לא ידעתי למה פסק כן בפשטות, שהרי במקורם של דברים זה ספק. ועיין בתשובת מהר"א נ' חיים סי' ק"י (ש"ך).

⁵³¹ שהוא שקל שהוא שפד פרוטות.

⁵³² לא עשיתי.

⁵³³ לא עשיתי

⁵³⁴ לא עשיתי

באיר הַבְּשֵׁפֶט זולק א'

(ג) אַם כתב אלפים, והשמיט חמשת, כשר(ח).

(ח) אַם כתב אלפים והשמיט כו' - דאין לומר דאלפים ר"ל שני אלפים דמיעוט רוב שנים, דאם כן אלפיים בשני יודין הוה ליה למיכתב (סמ"ע וש"ך).

(ד) אַם כתב: ברביעי, עשרים יום לחדש שבט(ט), ודלג בשבת, כשר.

(ט) ברביעי עשרים יום לחודש כו' - הטעם, דחסרונו מוכח מתוכו (סמ"ע), אף דדין פשוט הוא, דהא אַם לא נכתב יום השבוע כלל כשר, מ"מ קמ"ל דאם ידעין שנעשה ביום כ"א, והוא מוקדם, רק שידעין שרביעי בשבת היה ביום כ"א, הטעות מוכח בתוך השטר, וכיון דלא נכתב בד' בשבת הוה אמינא דליכא בירור בזה [דאפשר לומר שנעשה בכ"ד ואינו מוקדם וכשר], קמ"ל [שזה מוקדם ופסול, ותולין שהרביעי היא רביעי בשבת] (נתה"מ).

(ה) אַם כתב: ברביעי לשבת, כ"ב לתשרי, ונמצא שאינו מכוון, שרביעי בשבת של תשרי של אותה שנה היה ביום [ארבע] ועשרים(י), אפילו הכי כ"ב.

(י) היה ביום שנים ועשרים כו' - דהסופר טעה לפי שסבר שעברו לאלול והיה ר"ה ביום ג', ועמ"ש לעיל (סי' ל ס"ז ס"ק כ"ג? - כ"ד?), (סמ"ע), ויש חולקים (עי' רמ"א אה"ע סי' קכו סכ"א), ותימה על מה שסתם כאן כדברי המחבר. ואולי דוקא בגיטין נראה לו להרב להחמיר, או שאני הכא בחודש תשרי כ"ב בו, דהוא שמיני עצרת, דעל כרחק השטר מאוחר וכדלקמן סעיף י"ד. וטעמם של החולקים, דבתרי יומי לא אמרינן דטעי, או בתר רובא דירחא לא אמרינן דטעי, כדלעיל סימן ל' [בש"ך סקט"ו?] [ועיין בתשובת מהר"א י' חיים סי' ק"ל⁵³⁵], וצ"ע לדינא (ש"ך), שטר זו הוא מאוחר, דהא הזמן הוא שמיני עצרת, וא"כ יש לומר שנכתב מקודם רק שאיחרו הזמן, ובזה שייך לומר שאיחרו וטעו באחר רובו של חודש וגם בשני עיבורים. דדוקא אחר שקבעו הב"ד החודש אמרינן אי אפשר שלא שמעו הקביעות ברובו של חודש, משא"כ הן שכתבו מקודם הזמן יש לומר שטעו אפילו בשני עיבורים, דמהיכן היה להן לשמוע הקביעות, וגם לא שמעו קול שופר של הקביעות, ובמאחר אין הגט ושעבוד חלין עד הזמן, וע"כ מן הסתם איחרוהו מדעת הבעל והלוה. ובגט ודאי דמיירי מדעת הבעל, דאי כשאיחרוהו שלא מדעת הבעל פסול לגמרי דהוי שינוי בשליחות, שהוא היה רוצה לגרשה מיד. וא"כ יש לנו לספק, אם הבעל או הלוה אמר להם שלא יחול רק עד כ"ב לחודש, ומחמת שהם טעו בעיבורא דירחא חשבו שהכ"ב לחודש הוא יום רביעי, נמצא מה שכתבו ברביעי נכתב בטעות והזמן מתחיל מכ"ב, שיום כ"ב הנכתב בשטר הוא עיקר. או אפשר שהבעל והלוה אמר להם שיתחיל מיום רביעי בשבת, ומחמת טעותם בעיבורא דירחא חשבו שרביעי הוא כ"ב לחודש ובאמת הוא כ"ד לחודש, נמצא שיום כ"ב כתבו בטעות, ואין הזמן מתחיל עד יום רביעי שהוא כ"ד לחודש. וא"כ ממילא בשטר לא אתי לידי גוביינא שלא כדין, דתמיד יד בעל השטר על התחתונה, ובכל ספק נחזיק לגריעותא לבעל השטר, הן נגד דאקני, נאמר שכ"ב עיקר והוי דאקנה, וכן נגד לקוחות שקנו בכ"ג, נאמר שרביעי הוא עיקר. משא"כ בגט, דהן לענין בת אחותו לא יקטלוה מספק ואיכא חיפוי, והן לענין פירות עיקר התקנה של הזמן היה לטובתה, ומחמת ספק לא תוכל לגבות, והוי כאין בו זמן, ובמקום שהזמן נכתב בשקר או בטעות לא אמרינן דאהני לקמיה, ואז הוא פסול, לפי הרמ"א (נתה"מ), שטר שכתב בו בט"ו באב שנת שלש מאות וארבעים ושבע, וזמן פרעון קודם ראש השנה דשנת ש"ס דהיינו בערך ב' שנים, וניכר הדבר שהסופר טעה שהיה לו לכתוב שנת שני"ז וכתב ש"ז. והעלה שם שהשטר כשר כיון שהטעות מוכח מתוכו ולא אתי לטרוף לקוחות שלא כדין, ואפילו החולק בנידון ברביעי בשבת כ"ב בתשרי, מודה הכא (פ"ת).

(ו) אַם כתב ידו אין צריך שיכתוב בו זמן(יא).

(יא) אין צריך וכו' - והטעם, כיון דאין טורפין בו מלקוחות (סמ"ע). וכן אם יש על הלוה עצמו עוד שטרות אין לזה דין קדימה, דזה הוי כמו משועבדים, דאל"כ היה צריך לכתוב בו זמן, וכדלעיל סק"א), אלא ודאי חיישינן לקנוניא שהלוה יקדים הזמן, ועיין מה שכתבתי לקמן (סימן מח סק"ב?) (ש"ך), עיין ש"ך, ועיין מ"ש בזה לקמן (סי' סט סק"א?) (קצה"ח), וי"א שאל חוששים לקנוניא, אמנם עיקר כש"ך שחוששים לקנוניא, לא מיבעיא נגד שטר מאוחר ודאי חיישינן לקנוניא, ואפילו נגד בעל חוב בעל פה (נתה"מ).

באיר הַבְּשִׁפָּט זֹלְקָא

(ז) ²⁸³שטרי חוב המוקדמים, פסולים, שהרי טורף בהם לקוחות שלא כדון. ²⁸⁴ולפיכך קנסו(יב) אותו חכמים, ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין(ג)(יד), ²⁸⁵גזרה שמא יטרוף בו מזמן ראשון שהקדימו. ²⁸⁶ואם יטעון הלוה: פרעתי, דינו כטוען כן בשאר שמרות. ואם טען: להד"מ, הוחזק כפרן. ²⁸⁷וי"א לפסול לגמרי(טו)).

(יב) ולפיכך קנסו כו' - עיין לקמן (סי' נב ס"א ד"ה וי"א) (ש"ך).
(יג) ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין - היינו לומר כשבא לבית דין בשטר כזה לתבוע את הלוה, גובה בו מיד מבני חורין וקורעין את השטר, או שכותבין לו פסק דין על הלוה וממילא טורף אף ממשעבדי מיום שנכתב הפסק דין, אבל אין מוסרים לו השטר שיגבה מהלוה מבני חורין, דהא יש לחוש שיגבה בו ממשעבדי מזמן ראשון (ש"ך).

(יד) אלא מבני חורין - אפילו אם יקחו הב"ד השטר בידם ולא יתנו לטרוף מזמן ראשון, או שיכתבו ב"ד על השטר, שטר זה לא יטרוף בו כי אם מזמן זה, אפ"ה אינו גובה ממשעבדים משום קנס, כיון דמתחילת כתיבתו היה ראוי ועומד לטרוף בו מזמן ראשון (סמ"ע), ועיקר כדברי הסמ"ע, עי' לקמן (סי' מה ס"ד), דכיון שנראה פיסולו בב"ד שוב אין לו תקנה, ולפי"ז אם המלוה בעצמו כתב עליו קודם שהראה בבית דין שלא ניתן לטרוף אלא מזמן זה, כשר (ש"ך), דברי הש"ך מיידי דאיכא גם כן עדים שראו בידו מזמן שני, דהוא בעצמו ודאי דאינו נאמן אימת מתחיל הזמן שני, דכיון דהוא מוקדם הוי כאילו אין עדים שוב על הזמן אימת היה, והוא אינו נאמן לומר שמיום פלוני התחיל הזמן חדש, אלא ודאי דאיכא עדים. אך אין צריך עדים שראו מסירת השטר, דאפילו יש עדים שראו בידו השטר, יכול לכתוב הזמן שראו העדים בידו, ואחר כך יביא העדי ראייה לב"ד ויגבה מזמן ההוא. ואם יש לו מיגו, כגון שאין ידוע שהוא מוקדם רק על פיו, נאמן במיגו מאימתי התחיל הזמן שני. ובגוף הדין שכתב הש"ך דמהני כשיכתוב עליו. אין לומר דמיירי שיכתוב למטה מחתימת העדים, דזה אינו, דהרי לא תיקן פסולו כיון שיכול לחתכו ולגבות ממשעבדי מזמן ראשון. וכן אין לומר דמיירי שיכתוב על השטר נגד הכתב או ביני שיטי, דהא עדיין יכול למוחקו, וכן קשה על הסמ"ע שכתב שהבית דין יכתוב, וצריך לומר דכונתו שיעביר קולמוס על הזמן הכתוב בשטר שתהיה הכתיבה עדיין ניכרת, דאם יעשה מחק גמור יפסול השטר, רק יעשה העברת קולמוס בקו על הזמן, ואז לא יסמכו על הזמן הכתוב בשטר רק על הזמן הכתוב למטה, וכשיביא עדים על יום כתיבתו כמו לקמן (סי' מה ס"ט) (נתה"מ).

(טו) דפסול לגמרי - אינו ר"ל נפסל לגמרי מכל וכל, אלא אם טוען להד"מ אינו נאמן והוחזק כפרן מכח זה השטר, אלא שאם טוען פרעתי נאמן (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע דנפסל לגמרי מכל וכל, וכל זה אף על פי שהעדים כשרים, ודלא כאלה שטעו בזה, אבל מ"מ לכולי עלמא גובה מהלוה כשהוא מודה שהוא חייב או כשיש עדים בזה, וכמו שכתבתי לקמן (סי' נב ס"א ד"ה וי"א) (ש"ך). ואם העדים לפנינו וזוכרין ההלואה וטוען להד"מ ודאי הוחזק כפרן, דאע"ג דהשטר פסול לגמרי כיון דהעדים כשרים ודאי לא מהימן לומר להד"מ. מיהו לפי מ"ש לקמן (סי' מו סק"י?) דהיכא דזוכרין שחתמו על השטר בציווי הלוה הו"ל כמי שזוכרין הלוואה, א"כ הכא במוקדם אפילו זוכרין שחתמו על השטר בציווי הלוה מצי טעין להד"מ כיון דהשטר פסול (קצה"ח). ועיקר כסמ"ע ואפילו בשטר שנמחל שעבודו מהני לענין להד"מ. ואף דכל שטר שלא נכתב כתיקון חכמים אינו שטר לענין פרעתי, אבל "מפי כתבם" לא הוי כיון שנכתב בציווי הלוה. אלא בכל שטר העדים אינן מעידין על ההלואה, רק כיון שמעידין שנכתב בציווי הלוה, אנו עדי מסירה אנו, ועי' לעיל (סי' לט סק"יג?), ועל המסירה אנו סהדי, מה שאין כן כשלא נכתב ונמסר בציווי הלוה, ומעידין הן על גוף הענין, ודאי דהוי מפי כתבם (נתה"מ).

(ח) ²⁸⁸במה דברים אמורים שגובה מבני חורין, כשלא הקדימו העדים זמנו בכוונה(פז). הגה: ²⁸⁹וי"א דהעדים נאמנים (זהו), אף על פי שכתב ידו יולא ממקום אחר. ²⁹⁰והוא הדין בכל טעות שהעדים מווייס לטעות (זו"ח)(יט), העדים נאמנים לומר שטעו. ²⁹¹וי"א חולקים(כ). ²⁹²אבל אם הקדימוהו בכוונה, ודאי אפילו מבני חורין אין גובין, שהרי העדים פסולים, שחתמו שקר.

(טז) כשלא הקדימו זמנו בכוונה - כגון שכתבו שטר ללוה בלא מלוה, והלוה לא לוח עד לאחר זמן, ואף על גב דאין לכתוב שטר ללוה בלא מלוה אלא בשטרי קנין (עי' לעיל סי' לט ס"ג), מ"מ מי שעשה כן לא נפסל לעדות (ש"ך וסמ"ע), ועוד אפשר לבאר כגון שבשעה שחתמו חשבו שכבר נעשית המלוה, ואחר זמן ראו שהיה מלוה לו מעות של אותו השטר והעידו כן (סמ"ע), אם כן אם כתב ללוות בניסן ולא לוח עד תשרי ה"ל מוקדם ופסול לגמרי אפילו לגבות מזמן שני, ואפילו

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

ומוסרו לו בפני עדים בזמן אחר, הוה מוקדם ופסול, ואין לגבות גם מזמן המסירה (ש"ך), ועי' דברי לקמן סק"כ), ואם כתבו שטר ללוה בלא מלוה או בטעות דעיבורא דירחא, העדים עצמן נאמנים בזה אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר, וכן כל טעותא דעבידי עדים למיטעי לית ביה משום חוזר ומגיד (ש"ך).

(יז) דהעדים נאמנים כו' - שהרי הוא ניתן לכתוב מזמן שנעשית ההלוואה, לפיכך נאמנים לומר לא נתכוונו לחתמו אלא מזמן שנעשית ההלוואה ולא הרגשנו בשעה שחתמנו שהוא מוקדם, ויש חולקים, והוא השיטה בסוף הרמ"א, שאם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינם נאמנים אא"כ מעידים עליהם שהיו אנוסים מחמת נפשות, או שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואמרו שטעו בשנות המלך, דאז נאמנים במיגו דאי בעי הוה אמרו אין זה חתימת ידינו, אבל אם כתוב בשטר ד' שנים והיה לעדים לכתוב ל"ד שנים ואמרו שטעו, אין נאמנים, דאין רגילין לטעות בהכי (סמ"ע), כלומר אף על פי שאין אומרים טעינו בעבורא דירחא וכה"ג, נאמנים לומר שהוא מוקדם ולא נתנו לב לזה כי לא חתמו רק על גוף השטר ולא על הזמן, כי נאמנים העדים לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו, אבל מש"כ בסמ"ע במקרה שכתוב בשטר ד' שנים והיה להם לכתוב ל"ד שנים, הרי זה כשר וקשה על דבריו, ועי' לעיל סק"ו (ש"ך), עי' כל הסוגיא הזה לקמן סי' מו סק"?. אמנם מה שכתב הש"ך דהעדים נאמנים לומר על זה לא חתמנו, הוא דוקא בזמן, דאין דרך של עדים לדקדק בזמנו של שטר והוי כדבר המצוי לטעות (נתה"מ).

(יח) והוא הדין בכל טעות כו' - כל טעות שהעדים מצויין לטעות בה נאמנים הם בעצמם על זה ואין בזה משום חוזר ומגיד וצריך בזה ב"ד גדול ולהחמיץ הדין [להחליט איזה דברים הם מצויין לטעות בהם] (ש"ך).

(יט) שהעדים מצויים לטעות - ונראה דהיינו דוקא העדים החתומים על השטר נאמנים במידי דמצויים לטעות, אבל עדים אחרים הבאים להעיד בדבר שמצויים לטעות ואין עדי השטר לפנינו בזה הוי תרי ותרי ומהני תפיסה, אבל העדים עצמם נאמנים במצויים לטעות ואפילו תפס מלוה מפקינן מיניה (קצה"ח).

(כ) ויש חולקין⁵³⁶ - דברי הרב צ"ע, דמשמע דלהיש חולקין אפילו בטעות שהעדים מצויין לטעות אין נאמנים לומר שטעו, והא ליתא, אלא רק חולקין על סברא, דס"ל דאפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לומר על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו, אפילו אין אומרים שטעו, כגון שאין לתלות כלל הדבר בטעות, יכולים לומר לא נתנו לב לחתום על זמן השטר. אבל אם אין אומרים טעינו בשנת המלך, אין נאמנים, אפילו כשאין כת"י יוצא ממקום אחר, דמשווי נפשיהו רשיעי, ודמי לאנוסין היינו מחמת ממון או שטר אמנה (עי' לקמן סי' מו סל"ז) ולשון הרמ"א "ויש חולקים" קשה, ועי' לעיל (סי' כט ס"א) שאין בזה מחלוקת, וצריך לדחוק דמ"ש הרמ"א "ויש חולקין", מדבר רק על ראש דבריו (ש"ך).

(ט)²⁹³ שטר מתנה שהיה לו לכתוב בשנת נ"ה, וכתב: בשנת נ"ו, ומוכיח מתוכו שהוא טעות סופר, שכתוב בו: ותנו לפלוני חתני, ובזמן נ"ז עדיין לא היה חתנו, וחתום בשטר גברא רבא בתורה ובחסידות, אין כל זה מציל מלפסול השטר(כא). ומכל מקום אם העדים קיימים, ואין כתב ידן יוצא ממקום אחר, יכולים לחתום שטר אחר מזמן שני(כב). ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר, שוב אין נאמנים(כג). מכל מקום המקבל מתנה נאמן לומר: טעות היה, מינו דאי בעי אמר: שטרא מעליא הוא ובשנת נ"ז קנו מידו(כד).

(כא) אין כל זה מציל מלפסול השטר - ולא דמי למ"ש לעיל (סעיף ה) דאם כתוב ברביעי בשבת כ"ב לתשרי כו' דכשר, דשאני התם דהטעות ניכר מתוכו, דכיון דכתב בו ברביעי בשבת ואותו רביעי היה כ"ד יום לחודש, צריכים לתלות בטעות בעיבור החדש, כנ"ל סק"י(א), משא"כ טעות זה דאינו ניכר מתוכו כ"כ, דאין הכל יודעין שלא היה חתנו, גם אין בודקין אחר זה. ועוד, שם אין חסרון אלא במה שלא דקדקו לראות אחר הזמן, משא"כ כאן שיש לקנסו שכן יכול לטרוף מזמן הראשון, וכמו שכתבתי לעיל סק"י(ד) (סמ"ע), דלא תימא דהא ליכא למיחש שיגבה מזמן ראשון, דהא בשנת נ"ז עדיין לא היה חתנו, וא"כ מה שנכתב נ"ז יהא משמעותו נ"ח, ויהיה השטר בתקפו מנ"ח, אלא ה"ל כאילו לא נכתב בו חתני, והשטר מוקדם והוא פסול (ש"ך).

⁵³⁶ עי' דברי הסמ"ע לעיל סק"י(ז).

באיר הַבְּשִׁפָּט זֹלְקָא

(כב) יכולים לחתום שטר אחר - ולא שייך בזה למימר דכבר עבדי שליחותיהו, דכיון שבטעות כתבוהו הו"ל כאילו לא נכתב מעולם, וכנ"ל (סי' מט ס"ו) (סמ"ע), ואם כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים שנעשה בשנת נ"ח (כדעת היש חולקים לעיל ס"ח ברמ"א), ואם המקבל מתנה אומר שבשנת נ"ז קנו מידו נאמן, ואם מודה שנעשה בשנת נ"ח הוא פסול, מ"מ המקבל מתנה נאמן לומר טעות היה, מיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא כו', והיינו כשכתב ידם יוצא ממקום אחר. י"א דאם כתב ידם יוצא ממקום אחר ואין להם מיגו, אין נאמנים לחתום שטר אחר, וכן נראה שהבין בסמ"ע סקט"ז. ולא נהירא לחלק לענין שיכתבו שטר אחר מזמן שני, בין כתב ידם יוצא ממקום אחר או לא, ונראה דאף שכת"י יוצא ממקום אחר יכולים לכתוב שטר אחר מזמן שני, עיין בתשובות מהר"א ן' חיים סי' מ"ג וסי' ק"י: ⁵³⁷ (ש"ך), דברי הסמ"ע לא נצרכים, דהא בשטר מתנה קי"ל דכותבין אפילו כמה שטרות (עי' לקמן סי' רלט ס"א), ואין לומר דמיירי במתנה שיש בה אחריות, דא"כ היאך יכתבו לו שטר אחר מזמן שני, הא אתי למטרף לקוחות שלא כדין בשטר מתנה זה שלא נכתב רק עתה אחר הזמן השני, ואף על פי שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואית להו מיגו, מ"מ כיון דבאמת שטר זה פסול אף מזמן שני, אינן יכולים לעשות לו שטר אף מזמן שני, ועי' לעיל (סי' מא ס"א) ששטר מתנה שיש בו אחריות שנאבד וצריכים עוד א' רק עושים בפני ב"ד, והכא אפילו ע"פ ב"ד לא מהני לעשות שטר אחר מזמן שני אם המתנה היא באחריות, מטעם שכתבתי, ומדברי הסמ"ע סק"כג) גם כן מוכח שמדובר במתנה שאין בו אחריות (ש"ך), פירש הש"ך, דודאי מן הסתם השטר כשר, דתלינן שבשנת נ"ז קנו מידו והמקבל נאמן על זה, ועל זה קאי דאם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים לפסול השטר ולומר שלא היה בשנת נ"ז רק בשנת נ"ח, ולכתוב שטר משנת נ"ח ולהכחיש המקבל שאומר שהיה קנין בשנת נ"ז, אבל כשכתב ידם יוצא ממקום אחר אינו נאמן להכחיש המקבל ולקרוע השטר שנכתב בשנת נ"ז ולכתוב שטר אחר משנת נ"ח. וסיים המחבר דכשכתב ידם יוצא ממקום אחר דהעדים אינם נאמנים להכחיש השטר ולומר שהיה בשנת נ"ח, והשטר כשר משנת נ"ז. ומ"מ אף אם המקבל מודה שהיה בטעות ושנכתב בשנת נ"ח, נאמן במיגו שהיה אומר שבשנת נ"ז קנו מידו, ואף דהעדים היו מכחישין אותו, מ"מ כיון שכתב ידם יוצא ממקום אחר נאמן. העדים כשרים ונאמנים במיגו דמשנת נ"ז קנו מידו, וגם נאמנים לומר טעינו כשהוא מצוי לטעות, אפילו בלא מיגו. רק כוונת המחבר לענין אם יכולין העדים לכתוב שטר משנת נ"ח כשיש צורך להמקבל, כגון שיש להנותן עדים שבין שנת נ"ז לשנת נ"ח מכרו המקבל לאחר, וא"כ אם נחזיק להשטר מתנה זה שהיה בשנת נ"ז דהיינו שקנו מידו בשנת נ"ז, דמסתמא אמרינן כן וכמ"ש, ממילא השדה של הלוקח. ואף שהעדים אומרים ששקר הוא מה שנכתב בשטר נ"ז והיה שנת נ"ח, א"כ בשעת מכירה היה דבר שאינו שלו ומכירתו לאו מכירה, אין בכך כלום, דהעדים אינן נאמנין, דהא חוזרין ומגידין הן כשכתב ידן יוצא ממקום אחר ואין נאמנין, ומחזיקין להשטר שהיה בשנת נ"ז. משא"כ כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, נאמנין שהיה טעות והקנין לא היה רק בשנת נ"ח, ממילא המכירה לאו מכירה היא, כיון דבשעת מכירה היה שאינו שלו. וכן נפקא מינה לענין אם מכרו המקבל שלא באחריות או נתנו במתנה לאחר, ובא בעל חוב שלא כתב בשטר חובו דאקני לטרוף, דאם האמת שהוא בשנת נ"ז, הוי דקנה ובעל חוב טורף, ואם הוא בשנת נ"ח, הוי דאקני ואינו טורף, ולכך כשכתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנין ומחזיקין להשטר שהוא משנת נ"ז, שקנין סודר היה בשנת נ"ז, משא"כ כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, נאמנין לומר שהוא משנת נ"ח ובטעות נכתב שנת נ"ז (נתה"מ), ומש"כ הש"ך "שטר זה פסול אף מזמן שני אינן יכולין לכתוב וכו'". דבריו תמוהין, דהא מיירי שהיה קנין, ובקנין ודאי דיכולין לכתוב מזמן השני שהיה בקנין בעת ההיא (נתה"מ).

(כג) שוב אין נאמנים כו' - אבל עדים אחרים שראו ג"כ הדבר, יכולים לכתוב לו שטר אחר שלא יהיה מוקדם, דעדי המתנה אינן צריכין שיהיו מזומנים לעדות, א"נ יעידו לפני ב"ד, והב"ד יכתבו לו שטר מעשה ב"ד בקבלת עדים אלו, ודוקא בעדי הלואה דאיכא למימר שעדים שהזמין כתבו וחתמו ויהבי שטר למלוה, והלוה כבר פרע לו ולקח שטרו מידו, ואיך יתנו אלו שאינן מזומנים לו שטר לגבות בו שנית, משא"כ במתנה מיוחדת דלא שייך לגבות בו ב' פעמים (סמ"ע).
(כד) מיגו דאי בעי אמר כו' - ואפילו יש עדים שאמרו שבפניהן כתב השטר אחר זמן זה שנכתב בהשטר, מ"מ אפשר לומר שהקנין היה בזמן השטר, וסתם קנין לכתובה עומד (סמ"ע).

Commented [YL136]:
א מצאתי סמ"ע
?????ז
לבדוק עוד פעם

Commented [YL137]:
עבור על הנוסח לראות
אם זה ברור

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

(י) ²⁹⁴שטר מוקדם דכתיב ביה מקמי חתימת סהדי(כה): שטרא דגן איכתיב ביום פלן ולא אחתים עד יום פלן, כשר.

(כה) דכתיב ביה מקמי חתימת סהדי כו' - דליכא למיחש שמא ימחק זה דביני ביני, דא"כ יפסל שטרו במה שיראה ריוח כשיעור שתי שיטות בין השטר לחתימת העדים, וגם יראה המחיקה. ועיין לקמן (סי' מה ס"ו) (סמ"ע), ואם כתב כן בשיטה אחרונה, לכאורה היה נראה דתליא בפלוגתא המבוארת (סימן מ"ה ס"ד וט"ו), דאם נאמר דמועיל להכשיר השטר אפילו אם לא היה ביום שנכתב, כשר אפילו היה בשיטה אחרונה, דאין לומר שמא כתבו בעצמו כדי להכשיר השטר, שכן עי' ש"ך (סק"י) דאם כתב עליו קודם שנראה בב"ד כשר. וגם אין לחוש שמא ימחקנו, דאם ימחקו אותו, נפסל דחיישינן שמא מחק חובתו. אמנם לדעת האומר דאינו מועיל להכשיר שטר כי אם ביום שנכתב ומדעת הלוח כמבואר בסי' מה שם, פסול כאן כשהוא בשיטה אחרונה, דחיישינן שמא כתב בעצמו כן כדי להכשיר השטר. אמנם נראה דאף הש"ך כונתו שיש עדים שמעידין על זמן שני, דאי לא תימא הכי מאן מעיד על הזמן שני, ומה בכך שהוא כתב על השטר שההלואה נעשתה בסיון אף שנכתב בניסן, מ"מ דילמא נעשתה בתמוז, ולפי זה מובן מה שהצריך שיהיה כתוב קודם חתימת סהדי, דאז כשר לגבות כיון שהעדים שבשטר מעידין על זמן שני, ולפי זה צריך להיות קודם שיטה אחרונה דוקא. ודוקא כשנתברר שהוא מוקדם, אבל בלאו הכי נאמן במיגו (נתה"מ).

(יא) ²⁹⁵אפילו ראו העדים שהלוח לו, ואמר הלוח: כתבו וחתמו השטר ותנו ביד המלוה, אם לא היה שם קנין, כותבין בשטר יום שנמסר בו, ולא יום שהלוח לו.

(כו) כותבים בשטר יום שנמסר בו - דשטרא לא קניא אלא או משעת דמטיא לידיה דמלוה, או משעת קנין בשטרא דאקנייתא, ולפי זה למה שלמדנו עדין בחתומיו זכין לו למפרע, הכי נמי אפילו נכתב זמן בשטר ביום א' שאמר להם הלוח לכתוב לחתום ולא מסרוהו ביד המלוה אלא אחר כמה ימים, טורף מזמן הכתיבה, וכמו שכתבתי לעיל (סי' לט סקל"ט) (סמ"ע).

(כז) ולא יום שהלוח לו - ולהפוסקים דס"ל דעדיו דחתומין זכין לו אף בלא קנין, כשנמסר למלוה זכה למפרע מיום שהלוח לו, וכבר הארכתי בזה לעיל (סי' לט ס"ג סקל"ט) [עיי' בתשובת מבי"ט (ח"ב סי' צ"ט) (ח"א סי' ק"ק)]⁵³⁸ (ש"ך).

(יב) ²⁹⁶שטרי חוב המאוחרים, כשרים, שהרי הורע כוחו של בעל השטר, שאינו טורף אלא מוזמן השטר. ²⁹⁷ואף על פי שלא כתבו בו שהוא מאוחר, הרי זה כשר. במה דברים אמורים, שכתוב בו: דאקנה. אבל אם (לא) כתוב בו: דאקנה, פסולים (וכן כתוב בסי' רל"ט), אלא אם כן מפורש וכתוב בו: ואיחרנוהו. ²⁹⁸ואין לומר שזו שטר לכתלה, דמיחזיק כשיקחלו.

(כח) שטרי חוב המאוחרים כשרים - אף על פי שאיחרוהו שלא מדעת המלוה⁵³⁹ (ש"ך), וכל המוציא על חבירו שטר מאוחר, לא טרף מלקוחות עד שהגיע הזמן הכתוב בשטר (ש"ך), וגם מהלוח עצמו אינו יכול לגבות עד זמן הכתוב בשטר, שאין חיוב הפרעון חל עד הזמן ההוא, ועי' לקמן (סי' סט ס"ב סק"ד וסי' עח סק"ה) אם יוכל לטעון פרעתי לפני הזמן הכתוב בשטר (פ"ת).

(כט) אבל אם לא כתבו דאקני פסולים כו' - משום שמא לוח בניסן וקנה קרקע באייר, ואיחרו העדים זמן השטר הלואה וכתבוהו מסיון, ואח"כ מכר הקרקע, ונמצא אילו כתבו הזמן מניסן לא היה טורף להקרקע שקנה באייר כיון דלא כתב לו דאקני, ובשביל האיחור שכתבו מסיון גובה אותו שהרי קנאו קודם הזמן הנכתב בשטר (סמ"ע וש"ך). ועיקר דין כתיבת דאקני יתבאר לקמן (סי' קד ס"ו-ז, וסי' קיב ס"א) ושם (בסי' קיב ברמ"א) נתבאר דקיימא לן דגם אחריות דדאקני אמרו ביה שהוא טעות סופר וכאילו נכתב דמי, אם לא שכתב בהשטר אחריות ולא כתב בו אחריות דדאקני (סמ"ע), לפי הרמ"א (לקמן סי' קיב ס"א) דגם בדאקני אחריות ט"ס, כשרים הכא אף בלא כתוב בו דאקנה, אא"כ שפירש בו בלא דאקני, וע"ש דברי ד"ה וי"א כיון דקי"ל (ש"ך), וי"א דמאוחרין כשרין ולא צריך דאקני. וטעם הדבר כדברינו (סי' רט ס"ד סק"ז) דלעולם לא מהני קנין בדבר שלא בא לעולם אפילו אם התנה לכשיהיה בעולם, ושטרות מאוחרים כשרים דאין הקנין חל אלא מזמן הכתוב בשטר, שונה משאר חוב שלא נתחייב רק באותו שעה שקיבל מעות הלואה או בשעה

⁵³⁸ לא עשיתי

⁵³⁹ עי' סק" (כט).

באיר הַבְּשִׁיבָה זִכְרָא

שחתם בשטר היכא דמחייב עצמו בשטר וכמבואר לעיל (סי' מ ס"א) ומאותו שעה נשתעבדו נכסיו, ואחר הלואה או אחר חיוב השטר תו ליכא עליה חיוב רק לפרוע מה שנתחייב בשעה שנתחייב, ולפי"ז אין לאחר השטר שלא מדעת הלוח דאפשר אין הלוח רוצה בחיוב שיתחייב מתוך השטר כמו שאין כותבין דאקני בלא דעת הלוח למ"ד דאקני לאו טעות סופר (עי' לקמן סי' קיב ס"א) (קצה"ח), ויש חולקים על הקצה"ח דגם בשטר מאוחר החיוב נעשה מזמן ההלואה, דאם ימות קודם שהגיע הזמן הכתוב בשטר חייבים היורשים לשלם, רק ממשעבדי לא טריף עד הזמן, דהוי כהתנה שלא יטרוף ממשעבדי עד הזמן, אבל גוף החיוב לא נתחדש (נתה"מ).

(ל) אלא אם כן מפורש וכתוב בו ואיחורוהו - פירוש, ואז ליכא למיחש להא, דאף אם לוח ואח"כ קנה לא יבוא לגבות מזה שקנה ומכר, דהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיה בידו בשעת ההלואה, דמזמן השטר אין ראיה שהרי כתבו בו שהזמן הוא מאוחר (סמ"ע).

(יג) הא דשטרי חוב המאוחרים כשרים, דוקא בשטרי הלואה.²⁹⁹ אבל בשטרי מקח וממכר, אפילו מאוחרים פסולים, אלא אם כן (כתב) האיחור בפירוש.

(לא) אבל בשטרי מקח וממכר - וכן שטר מתנה (ש"ך), אף דשטר מתנה מסתמא אין בו אחריות ואינו רק לראיה להעמיד השדה בידו, ונגד טענת להד"מ פסק המחבר לעיל סעיף ז' דכשר אפילו במקדש, מ"מ נפקא מינה באופן שאם איחורוהו בכוונה, שהעדים פסולים. וגם נפקא מינה, שאם שטר מקנה הוא, כיון שחז"ל פסלו להאי שטרא הוי חספא בעלמא ופסול לקנות בו השדה (נתה"מ).

(לב) אפילו מאוחרים פסולים - הטעם מפורש לקמן (סי' רלט ס"א), דאיכא למיחש שמא אח"כ חזר ומכרה להמוכר, ומוציא אחר כך זה השטר שזמנו אחר אותה מכירה, ויאמר הדריית זובינית ממך (סמ"ע וש"ך), דמסתמא לא יטול ממנו השטר מכירה שכתב לו, שהוא ללא צורך, דאע"פ שהחזיר לו השטר לא חזרה המכירה או המתנה, עי' לקמן (סי' רמה ס"ט), וגם גוף השטר הוא של לוקח, כיון שהוא נותן שכר הסופר כדלקמן (סי' רלח ס"ב), ובע"כ כשרוצה המוכר לחזור וליקחנו צריך לשמור גוף השטר מכירה החדש כמו שאר לוקחים, וגם יוכל הלוקח לומר אף על פי שגוף השטר בידי לא אתננו לך, כיון דבע"כ צריך אתה שטר מכירה מחדש, א"כ תשמור שטרך כמו שאר לוקחים, ואם לא תרצה לא אמכור לך, אבל בשט"ח מאוחרים יטול ממנו השטר עצמו ובטל החוב בזה, וגם גוף השטר של לוח הוא, וצריך המלוה ליתן לו גוף השטר כדלקמן (סי' נז ס"א) כיון שהלוח נותן שכר הסופר כדלעיל (סי' לט ס"ג?), וכשלא יתן לו גוף השטר כד אירכס ליה, יכתוב השובר סתם וכדלקמן (סי' נד ס"ג) (ש"ך).

(לג) פסולים - נ"ל דאם הודיעו למוכר שאיחורו השטר מכר, כשרים. ולפי"ז מסתמא כשרים עד שיתברר שלא הודיעו (ש"ך).

(לד) האיחור בפירוש - ובשטר קנין אינו קונה הקרקע עד זמן הכתוב בו, ואף אם רצה להקנות מיד, אינו קונה בשטר הזה מיד, ויש חולקים דקנה מיד עי' אה"ע (סי' קכז ס"ט) (רע"א). (לה) אין לאחר שום שטר לכתחלה - אם לא שאי אפשר בענין אחר כדלקמן סעיף י"ט וכ' ושאר דוכתי, דאז הוי כדיעבד (ש"ך).

(יד)³⁰⁰ שטר שזמנו כתוב: בשבת או בעשרה בתשרי, שטר מאוחר הוא וכשר, ואין חוששין שמא מוקדם הוא ובאחד בשבת או בי"א בתשרי נכתב, אלא מעמידין השטר על חזקתו, שהדבר ידוע שאין כותבין בשבת ולא ביום הכיפורים, ולפיכך איחורו. ³⁰¹ ויש מי שאומר דאי אמר: אשתבע לי, חייב לישבע. ודוקא בשטר מקויים, אבל אם אינו מקויים, על בעל השטר להביא ראיה.

(לו) ואין חוששין שמא מוקדם כו' - הטעם, דכל שטר שנכתב ונחתם מוקמינן ליה אחזקה, וכאילו נחקרה עדותן בב"ד דמי (סמ"ע).

(לז) דאי אמר אשתבע לי כו' - אבל אי לא אמר, הב"ד לא טוענין עבורו שישבע שאינו מוקדם (סמ"ע), וי"א דמיירי שטוען שהעדים הקדימו בכוונה, והעדים פסולים, שחתמו שקר (ש"ך).

(לח) אבל אם אינו מקויים על בעל השטר להביא ראיה - אם זה שטר הלואה וכדומה באינו מקויים אפילו ליכא ריעותא בשטר נאמן לטעון כל הטענות במיגו דמזויף, אלא צ"ל דמיירי בשטר מכר ומתנה שקונה בהאי שטרא, וטוען שהעדים פסולים ושטרא חספא בעלמא הוא, ולא קנה, ומהימן בטענתו כשאינו מקויים כיון דאיכא ריעותא בשטרא. מה שאין כן בדליכא ריעותא, לא מהימן

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

לטען שהעדים פסולין אף שיש לו מיגו, ואינו יכול לטעון רק טענת פּרעון או אמנה והעדים לא ידעו מזה⁵⁴⁰ (נתה"מ).

(טו) כל שטר הבא לפנינו, אנו תולין שנמסר בזמן הכתוב בו, חוץ מהיכא דאיתרע, כגון שנפל, דכיון דאתיליד ביה ריעותא, אינו יכול לנבות בו עד שיביא ראיה שבא לידו בזמן הכתוב בו, אם אין בו קנין.

(לט) אנו תולין שנמסר בזמן הכתוב בו כו' - עי' לעיל (סי' לט סי"ג⁵⁴¹) דאין "עדיו בחתומיו זכין לו" למפרע (סמ"ע), וי"א דאפילו למד"א דעדיו בחתומיו זכין לו, היינו דוקא כשהלוה מצוה שיעמוד השטר בידם בשביל המלוה או בסתם, אבל כאן דאיתרע בנפילה, חיישינן דילמא אמר לעדים שיתנוהו לידו של לוחה דהשתא לא זכה בו למפרע, ועיקר שאפילו לפוסקים הסוברים עדיו בחתומיו זכין לו, לא פוסקים כך בנפילה דאיתרע (ש"ך, קצה"ח), עי' דבריו בסי' סה סקט"ו? (נתה"מ).

(מ) עד שיביא ראיה שבא לידו כו' - והא דמהני ראיה שבא לידו מזמן הכתוב בו ולא חיישינן שמא פרעו כמש"ל (סי' מא ס"ד) בשטר שנאבד, דשאני התם דאין השטר בידו, שנאבד או שהוא ביד אחר שמצאו, משא"כ כאן שהמלוה בעצמו מצאו. ועיין לקמן (סי' סה סקל"ט?) (סמ"ע).

(מא) אם אין בו קנין - כבר נתבאר זה כמה פעמים (עי' לעיל סי' לט ס"ג, ועי' לקמן סט"ז) דכשקנו מידו, אפילו לא נכתב ונמסר השטר עד זמן מרובה, טורף מזמן הקנין. ועי' לעיל (סי' לט סקל"ט?) די"א דבשטר אקנייתא אפילו למאן דמצריכי כתיבה לא בעינן שיבוא לידו כלל (סמ"ע).

(מז) אם נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו, כשר, שהיום הולך אחר הלילה. אבל נכתב ביום ונחתם בלילה, פסול. במה דברים אמורים, כשאין עסוקים באותו ענין. אבל עסוקים באותו ענין, כשר. ודוקא שלא לקח מיד בקנין, אבל אם לקח מיד בקנין, אפילו לא חתמו אלא לזמן מרובה, כשר. לפיכך עדים שראו הקנין ואיחרו לכתבו עד אחר זמן, אם זוכרים לזמן הקנין,³⁰⁴ יכתבו הזמן מאותו היום, ואם לאו, יכתבו מיום הכתיבה.

(מב) אבל נכתב ביום ונחתם בלילה כו' - אמנם מעשה ב"ד נכתב ביום ונחתם בלילה, דמשעת גמר דין נשתעבד ולא מיקרי מוקדם (סמ"ע), וכתובה, ישנם מח' אם כמעשה ב"ד דמיא ונכתב ביום ונחתם בלילה כשר, או לא (ש"ך).

(מג) אפילו לא חתמו אלא לזמן מרובה כשר - עי' לעיל (סי' לט ס"?) ואם יש עדים שקנו מיניה, אפילו אי לא נכתב גובה ממשעבדי, ומטעם שהקנין יש לו קול וטורף בו אפילו בלא כתיבת השטר, ולפ"ז צ"ל דמה שכתב כאן אפילו לא חתמו אלא לזמן מרובה, אינו רוצה לומר דצריכינן לכתוב ולחתום, אלא איירי באם המלוה חפץ שיכתבו שמא תשתכח העדות או שירחיקו העדים נדוד, שאז יכתבו זמן הקנין וכשר, ועי' עוד פירוש בענין לעיל (סי' לט סק"ב?), דיש חילוק בין שאם הם עדי הקנין לפנינו ושומעים מהם שזוכרין זמן הקנין, או אמרינן כיון דזיכה לו המוכר בעין יפה בקנין, מסתמא אפקי קלא משעה ראשונה, ומשום הכי אף אם לא נכתב בשטר כלל טורף משעה ראשונה, משא"כ כשאין העדים לפנינו, דיש לחשוש דהעדים עצמן לא שמו לבם לזמן הקנין ושכחוהו ולא מפיקי קלא, דבכזה אינו טורף אא"כ יש שטר לפנינו כתוב בו זמן הקנין, דאז על ידי השטר אנו רואין דלא נשתכח מהעדים זמן הקנין, ואף שנכתב אחר הקנין זמן מרובה, מ"מ הרי ראינו שלא שכחוהו, משום הכי טורף מזמן הקנין (סמ"ע), וה"ה אפילו לא חתמו כלל, דקי"ל קנין יש לו קול וטורף אפילו לא נכתב כלל, וכדלעיל (סי' לט ס"?) ודלא כסמ"ע (ש"ך).

(יז) יש מי שאומר דהא דאמרינן דעסוקין באותו ענין כשר, היינו דוקא בשטרי הלואה, אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין או בשטר, לא.

(מד) דוקא בשטרי הלואה כו' - הטעם, דבהלואה המעות משועבדים מאותו זמן שנתנם, כיון שעסוקין באותו ענין (סמ"ע), ועיקר שאין לחלק בכך (ש"ך וט"ז).

(מה) אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין כו' - אי קנו בקנין סודר על חיובו ביום, ודאי משתעבד ליה בקנינו מאותה שעה לכו"ע אפילו בלא שטר כלל (עי' לעיל סק"מג) (סמ"ע, וש"ך).

Commented [YL138]:
כונ הש"ך וקצה"ח
למסקנה סוברים אותו
דבר?

Commented [YL139]:
כונ?

⁵⁴⁰ כדבריו לעיל סק"לא).

⁵⁴¹ עי' דברי הסמ"ע שם סק"ס).

מאיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָא

(יה) ³⁰⁶כשכותבין יום שקנו בו, סומכים זמן הכתיבה לאותו יום, וכותבין: קנינו מפלוני ביום פלוני, וכתבנו ומסרנו ליד פלוני. וכשכותבים יום שעומדים בו, סומכים הכתיבה לאותו יום, שחותמים וכותבים: קנינו מפלוני וכתבנו והתמנו ביום פלוני ומסרנו לפלוני, ואי לא, מיחזי כשיקרא. ³⁰⁷מיהו אס כתבו סתמא: צמקוס פלוני קנינו מפלוני, לא מיחזי כשיקרא.

(מו) זמן הכתיבה כו' - צ"ל זמן הקנין (סמ"ע וש"ך), ועיין בתשובת מהר"א ן' חיים סי' מ"ג: (ש"ך) ⁵⁴². (מז) ואי לא מחזי כשיקרא - ר"ל וצריך להזהר בכך. אבל השטר לא מיפסל בהכי, וי"א שהוא פסול (סמ"ע).

(מח) מיהו אם כתבו סתמא במקום פלוני כו' - לא מחזי כשיקרא אפילו נמסר במקום אחר, דמסתמא אכתיבה לחוד משמע, ורמ"א זו צריך לכתוב אותו בסוף סעיף כ (סמ"ע וש"ך), על מש"כ שם "כשכותבין מקום הכתיבה כותבין כך אמר לנו (ור"ל אמר "לנו" בלשון הודאה, או התחייב נפשו בקנין וכמ"ש בבבא שאחר זו) פלוני וכתבנו במקום פלוני כו". על זה מוסיף הרמ"א, ללמדנו דאפילו לא כתב כן בפירוש אלא כתב "במקום" פלוני "קנינו" מפלוני, והקנין לא היה באותו מקום פלוני, אפ"ה לא מחזי כשיקרא, אלא מפרשינן דמה שכתב "קנינו" מפלוני כאילו כתב "וקנינו" בוי"ו, ור"ל במקום פלוני כתבנוהו וגם קנינו מפלוני קודם לכן, ואינו מבקש לומר שבאותו מקום קנו ממנו. וזהו "אפילו נמסר במקום אחר", ר"ל נמסרה העדות בלשון ההודאה או בקנין, ומש"כ "מסתמא אכתיבה לחוד משמע", ר"ל מ"ש סתמא במקום פלוני, לא קאי אלא אכתיבה לחוד ולא אהמסירה. והרמ"א כתב את ההגה כאן משום דמדין מקום נלמד לדין זמן, כגון אם כתבו ביום פלוני (סמ"ע).

(מט) לא מחזי כשיקרא - אם איחרו השטר וכתבוהו, לא חיישינן שמא לא היו באותו זמן באותה עיר שכתבו בו השטר, דלספק מחזי כשיקרא לא חיישינן (סמ"ע).

(יט) ³⁰⁸אם אינם נזכרים ליום הקנין, לא יאמרו: ברור לנו שקנינו ממנו בתשרי, ואין אנו יודעים בכמה, ולפיכך נכתוב מתחלת חשון, שזה מיחזי כשיקרא. ³⁰⁹יש מי שאומר שאם זוכרים שקנו ממנו בתחלת תשרי או בסופו או באמצעו יכתבו: בשליש הראשון של חרש פלוני, או אמצעו, או בשליש אחרון.

(ג) ולפיכך נכתוב מתחלת חשון - ואפילו יכתוב בשטר שאיחרוהו או שנכתוב בו דאקני, אפ"ה מיחזי כשיקרא, כמ"ש הרמ"א לעיל סעיף יב, דאל"כ פשיטא דלא יעשוהו מאוחר, מחשש שנתבאר שם (עיי"ש סק"כ?) (סמ"ע), דין זה לא מסתבר כלל, אלא אם יודעים שקנו ממנו בתשרי ואינן יודעים בכמה, מותרים לכתוב מתחילת חשון (ש"ך), ועיקר כשו"ע (נתה"מ).

(גא) בשליש הראשון כו' - וליכא למיחש דיגבה בו מתחילת השליש, דהמוציא מחבירו עליו הראיה (סמ"ע).

(כ) ³¹⁰מי שנמסרה להם עדות במדינה אחת וכתבו העדים במדינה אחרת, אין מזכירים בשטר מקום שנמסרה בו העדות, אלא מקום שכתבו בו חתימת ידם. ³¹¹ודוקא כשאין כותבים זמן הקנין, וכותבים זמן הכתיבה, אבל אם זוכרים זמן הקנין, וכותבים אותו, או יכתבו המקום שנעשה הקנין, שאם יכתבו מקום הכתיבה, נמצאו משקרים, ³¹²ופסול. ³¹³וכשכותבים מקום הכתיבה, כותבים כך: אמר לנו פלוני, וכתבנו במקום פלוני. אבל כשכותבים מקום שנמסרו הדברים, כותבים: אמר לנו פלוני, או: קנינו מפלוני במקום פלוני וכתבנו והתמנו ומסרנו לפלוני.

(נב) אז יכתבו המקום שנעשה בו הקנין - מלשון זה משמע דס"ל דאין כותבין בזה אלא מקום הקנין לחוד, וי"א במקרה כזה כותבים שני המקומות (סמ"ע).

(נג) משקרים ופסול - עיקר שאין השטר נפסל בדיעבד בכך (ש"ך), עי' מש"כ לעיל (סי' לד ס"ט סק"ט?) (פ"ת).

(כא) ³¹⁴הא דאמרינן שכותבים מקום הכתיבה אף על פי שקנו במקום אחר, דוקא שאין המטבע משתנה ממקום הקנין למקום הכתיבה, או אפילו אם משתנה, ובלבד שכתוב בשטר המטבע שיוצא במקום פלוני. אבל אם המטבע משתנה ממקום המסירה למקום הכתיבה, ואין כתוב בשטר

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָא

(מטבע) היוצא במקום פלוני(נד), לא יכתבו אלא שם מקום שמסרו הדברים שם, שמטבע אותו מקום נשתעבד. ואם יכתבו מקום אחר, היה משתעבד ממטבע היוצא במקום כתיבת השטר.

(נד) ואין כתוב בשטר היוצא במקום פלוני - א"צ להוסיף המילה "מטבע", שכאן מדובר שבשני המקומות מטבע אחד, אלא שבמקום אחד אותו מטבע שוה יותר מחמת משקלו (סמ"ע).

(נה) שמטבע אותו מקום נשתעבד - ע"י לעיל (סי' מב סי"ד) (סמ"ע).

(כב) ³¹⁵שטר שאין כתוב בו מקום שנכתב בו, כשר (ומוכח לעיל סי' מ"ב סי"ד).

(נו) שטר שאין כתוב בו מקום כו' - ע"י מש"כ לקמן (סי' מט סק"ח-י"ט?) ואפילו שתי עיירות בתחום אחד, אפ"ה אין צריך לכתוב אלא מקום הכתיבה (סמ"ע), ע"י מש"כ לקמן (סי' מט סק"ה-

ר) (קצה"ח).

(כג) ³¹⁶ראובן ושמעון שיש לכל אחד מהם שטר על לוי, בשל ראובן כתוב: בחמש בניסן, ובשל שמעון כתוב: בניסן, סתם, ואין ללוי אלא שדה אחת שאין בה כדי חובות שניהם, נותנים אותה לראובן, דשמא שטרו של שמעון היה בסוף ניסן. וכן אין שמעון יכול לטרוף מלקוחות שקנו מלוי מאייר ואילך, שיאמרו לו: זמנך מאחד בניסן, והנחנו לך מקום לגבות חובך, והוא אותו שדה שגבה ראובן, כי שלא כדין גבה, שאתה מוקדם לו. לפיכך אם יכתבו הרשאה זה לזה, יגבו מלקוחות שקנו מאייר ואילך.

(נד) בשל ראובן כתוב: בחמש בניסן - צ"ל בשל ראובן כתוב כ"ח בניסן (סמ"ע), אין צורך לדברי הסמ"ע שמש"כ בטור הוא בנוי על הגמ' שבו היתה מקרה כזו (ש"ך). שאין שעבוד השטר חוב חל אלא משעה שמוכיח מתוכו דהיינו מסוף היום, דהא שטר שכתוב בו ניסן סתמא אינו טורף מהמשועבדים אלא מסוף ניסן, אפילו באו עדים שבר"ח לזה, שהרי אינו טורף מהמשועבדים אלא בשביל הקול ואין הקול אלא מזמן שמוכת מתוכו (קצה"ח).

(נח) נותנים אותה לראובן - שזמנו מבורר ושמעון אין זמנו מבורר, וי"א שבלוה שזמנו ה' בניסן טורף מלוקח שזמן שטר מכירתו ניסן סתמא. ונראה שבמקרה כזה שהשעבוד בספק, אי אפשר להוציא מספק, אמנם אם בעל חוב בא ויש שתי לקוחות שקנו אחרי ההלוואה א' שטרו כתוב ה' ניסן, והשני כתוב ניסן, הבע"ח טורף מזה שזמנו ניסן סתמא ואינו יכול לומר שמא אני בא' בניסן והנחתי לך מקום לגבות, כיון דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין הוא מטעם תקנה על הלוקח לברר שהוא מוקדם (רע"א).

(נט) וכן אין שמעון יכול לטרוף מלקוחות - להך דעה דסבירא לה בשטר שאין בו זמן דאפילו ראו שטרו בידו מ"מ אין טורף ממשעבדי (לעיל סעיף א), יכולין הלקוחות לומר הנחנו לך, למאן דסבירא ליה דמלוה על פה מוקדם קודם למלוה בשטר מאוחר, א"כ יכולין הלקוחות לומר כיון דהאי שדה בני חורין היא, ואתה זוכה לגבות מכל קרקע שנקנה אחרי א' ניסן, ושמענו הקול מאחד בניסן שלווית, שכל שטר יש לו קול, ואע"פ שמחלת השעבוד ממשועבדים ודינך כמלוה על פה, מ"מ הנחנו לך מקום לגבות מבני חורין דהא את קודם לבר ה' בניסן, ואת הוא דאפסדת נפשך שלא כתבת זמן בשטר. אכן למאן דס"ל דמלוה על פה מוקדם אינו קודם למלוה בשטר מאוחר אינו יכולים הלקוחות לומר הנחנו לך מקום לגבות (נתה"מ).

(ס) אם יכתבו הרשאה זה לזה יגבו כו' - דאז בא עליו האחד בכחו ובכח של שני, ויגבה ממנו מ"מ (סמ"ע).

(כד) ³¹⁷אף ע"פ שאין כתוב בשובר לא עידי השטר ולא זמנו, כיון שסכום המעות של השטר והשובר שוים, ממילא אמרינן שהשובר נכתב על אותו שטר.

(סא) כיון שסכום המעות של השטר והשובר שוים כו' - לא צריכים להיות שוים בכל ענין, שהרי כתב לקמן (סי' עא ס"ט): שטר שיש בו נאמנות והלוה מוציא כתב יד המלוה שקיבל ממנו סכום פלוני ביום פלוני וסכום פלוני ביום פלוני, והמלוה טוען שאותו כתב ידו הוא מעסק אחר, הדין עם הלוה. ומ"ש המחבר כאן ומ"ש שם שניהן מאותו מקור, ולא בא למעט כאן אלא לאפוקי אם היה כתוב בשובר שהוא על שטר שביד המלוה עליו על סך כך וכך, ונמצא שאין אותו סך בזה השטר שמוציא המלוה עליו, דאז ודאי לא קאי עליו השובר. והיו רגילין לכתוב בשובר שהוא על השטר שסכמו כך וכך לטובת המלוה, כדי שלא יוציא עליו השובר אשאר עסקי כי אם אענין שנתנו לו עליו. וזהו שכתב לקמן (סי' נד ס"ג): כשאין זוכרין זמן הנכתב בשטר, יכתבו סתם על שטר שסכמו כך וכך כו'. ששם מקום דין שובר איך כותבין לתקנות שניהם. גם לקמן (סי' נג ס"?) כתב המחבר: שמא פרע לו אותו של מאה וכתב לו שובר כו'. שם איירי ג"כ בסגנון שרגילין לכתוב שובר, ולא שצריך

Commented [YL140]:
ך נראה לי מסקנת הקצה"ח

באיר הַבְּשִׁיפָּה זֹלְקָא

לכתוב כן, ועי' דברי (סי' עא סקכ"א?) (סמ"ע), ואמרינן דהעדים לא ידעו זמן השטר, לכך כתבו סתמא, וכדלקמן (סי' נד ס"ג סקי"א?) (ש"ך).

(כה) ³¹⁸מי שהוציאו עליו שטר חוב בניסן, סתם, והוציא מחילה שזמנה בי"ח בניסן, יש כח במחילה זו לבטל החוב.

(סב) יש כח במחילה זו כו' - דהמוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך).

(כו) ³¹⁹ראובן הוציא שטר על שמעון שזמנו ביום כך, ושמעון הוציא שובר על שטר זה כתוב באותו יום בעצמו, יד בעל השטר על התחוננה.

(סג) שזמנו ביום כך - פירוש, זמן ההלואה (סמ"ע).

(סד) כתוב באותו יום בעצמו כו' - הטעם, דאע"ג דאמרינן חזקה אין אדם פורע ביומו, מ"מ זימנין דפרע ביומו, והרי שובר שנכתב באותו היום לפנינו, והו"ל כראינו שפרעו דהמוציא מחבירו עליו הראיה (סמ"ע).

(כז) ³²⁰ראובן הוציא שטר חוב על שמעון שזמנו חמישה בניסן, ושמעון הוציא שובר שנכתב בחמישה בניסן כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום, ראובן גובה שטר, ³²¹דבלשון העולם עד ולא עד בכלל. אבל אם היה כתוב שמחל לו כל תביעות שיש לו עליו עד עכשיו, הוי ספק, ומספיקא לא מפקינן ממונא.

(כח) ³²²שני שטרות שנעשו בשנה מעוברת, אחד כתוב בו: אדר סתם, ואחד כתוב בו: אדר שני, ואין ללוה נכסים כנגד שניהם, נותנים למי שכתוב בו אדר סתם. ואם בשניהם נכתב אדר סתם, הוי כמו שכתוב בשניהם אדר ראשון, ונותנים למי שזמנו קודם במספר ימי החדש. (ועיין נלוכה חייס סימן תכ"ז כ"ל כותבין ונאכזר העזר סימן קכ"ו). ³²³כל זמן הכתוב בשטר, כגון עד הפסח או עד הקציר, דנים אותו כמו בנדירים.

(סה) נותנים למי שכתוב בו אדר סתם - עי' ש"ך (יו"ד סי' רכ סקי"ז?) דאין נותנים אותו למי שכתוב בו אדר סתם, אלא יחלוקו, ועי' מ"ש לקמן (סי' שיב סט"ו סקט"ו?) (ש"ך).

(סו) ואם בשניהן כתוב אדר סתם כו' - ה"ה אם באחד כתוב אדר סתם ובשני כתוב אדר ראשון, דהו"ל כאילו נכתב בשניהן אדר ראשון (סמ"ע).

(סז) כמו בנדירים - ודין נדרים נתבאר ביו"ד (סי' רכ ס"א-י"ב) (סמ"ע).

(כט) ³²⁴אם כתוב בשטר: עד אחר הפסח, היינו עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת. (עד כאן יום כ"א).

(סח) עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת - דהו"ל כאילו אמר אחר שבת, דעד יום ג' מיקרי אחר שבת, ומיום ד' ואילך מיקרי קמי שבת, וה"נ לענין אם אמר עד אחר פסח. ובין סוף פסח לתחילת עצרת הוא לבני ארץ ישראל מ"ב יום, ולדידן שעושין כל יום טוב שני ימים מספק, נשאר מ"א יום. ומ"ש "עד שיעברו רוב הימים", נראה דלאו דוקא עד "שיעברו" קאמר, אלא מיד שעובר המחצה חל עליו החיוב, נמצא דלבני א"י החיוב עליו מיד אחר כ"א יום, ולבני חו"ל מיד אחר כ' יום ומחצה (סמ"ע), וי"א דרוב דוקא, ור"ל כגון היכא דיש בין רגל לרגל מספר נפרד, היינו עד שיעברו רוב הימים, דלא מסתבר לחלוק יום אחד, ועוד מסוף פסח לתחילת עצרת הוא לבני ארץ ישראל מ"ג יום ולדידן מ"ב יום, נמצא דכ"א יום לכו"ע ליכא רובא, ולבני ארץ ישראל אפילו פלגא לא הוי (ש"ך).

(סט) שם - אם כתב בשטר עד אחר סוכות, יש לו ג' חדשים (סמ"ע), וי"א דזמן רב כזה רחוק מן השכל, אלא "אחר הרגל", היינו ט"ו יום אחר הרגל, ולא שנא פסח או שבועות או סוכות (ש"ך).

(ע) עד כאן יום כ"א - פשוט הוא דאין זה ענין למה שכתב לפני זה, אלא שהמחבר חילק כל הד' טורים מהשו"ע על ל' חלקים, וכונתו היתה שילמדו ויחזרו חלק אחד בכל יום, באופן שבכל יום ילמד ויחזור, ויהיה בקי בכל הד' טורים, וכמו שכתב בהקדמתו לשו"ע, וזהו שכתב כאן, עד כאן יום כ"א (סמ"ע).

סימן מד - דין חזרת השטר בשמה אחרונה, וכיצד מקיימים המחק והתלוי, ובו י"א סעיפים.

באיר הַבְּשִׁטָּה זִכְרָא

(א) צריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה אחרונה, ³²⁶ מפני שאין למדן משטה אחרונה. מפני שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב, ויש לחוש שמא הניחו שם כדי שטה, וכתב המזויף שם מה שירצה. ³²⁷ ואם לא החזיר, אין השטר נפסל בכך, אלא שאין למדים משטה אחרונה. הגה: ולא כיש אומרים שהשטר כולו פסול, לכך שטר שלא נעשה כתיקון חכמים פסול אף על פי שאין טעם לפסול. והא דאין למדן משטה אחרונה, היינו במקום שיש חשש שמא זייף, ³²⁹ אבל אם השטה אחרונה לחובת מוליא השטר, למדן ממנה, דולאי לא זייף.

(א) וכתב המזויף שם מה שרצה - פירוש, משום הכי תיקנו שלא ילמדו משיטה אחרונה כלל, שמא נכתב בזיוף אחר שכבר חתמו העדים, ומשו"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשיטה אחרונה מה שכבר כתוב למעלה, דאז אף אם לא ילמדו ממה שכתוב למטה, כבר למדוהו ממה שכתוב למעלה. ומה שכותבין בסוף השטר וקנינא מפלוני לפלוני כו', גם זה מיקרי חזרת השטר. ואף על פי שעדיין לא נכתב למעלה אלא שאמר הלוה לעדים שיקנו מידו למלוה, ולא כתב שם דכן עשו דקנו מיניה עד לבסוף שכתוב וקנינא כו', מכל מקום כיון דאין זה דבר חדש לגמרי, גם כי מסתמא עשו העדים מה שביקש מהן ועל שום זה התחילו לכתוב השטר, משום הכי בכלל חזרת השטר הוא (סמ"ע), וי"ח ד'וקנינא מפלוני וכו'" לא הוי חזרת השטר, ואין למדים ממנו, וכל דבר שהוא פירוש על שלמעלה, אם לא היו מפרשים אותו כך בהכרח בלא שיטה אחרונה, אין למדן הימנה (ש"ך, קצה"ח).

(ב) אלא שאין למדן משיטה אחרונה - אם לא הוחזר מענינו, אפילו יש כדי שיטה אוריר בין השטר לחתימת העדים, אפ"ה אין למדן משיטה אחרונה משום דלא חילקו חכמים בתקנתם (סמ"ע), ועיקר דהטעם דאין למדן משיטה אחרונה משום שיש לחוש שמא נכתבה בזיוף, וא"כ כשיש שיטה אוריר דליכא למיחש לזיופא, למדן (ש"ך), ואפילו אמרו העדים לא הרחקנו ואנו כתבנו שיטה אחרונה, אין נאמנים להכשיר שיטה אחרונה לעשותה כשטר, אלא כעדות על פה, דכל שאין מוכיח מתוך השטר אין לו דין שטר (ש"ך), פי' דברי הש"ך אין לו רק דין מלוה על פה, וי"א שהוא פסול לגמרי (נתה"מ).

(ג) ודלא כ"א שהשטר כולו פסול - ועיקר דאין הלכה כיש אומרים אלו, ועיי' מש"כ לעיל (סי' מב סק"ג) (ש"ך).

(ד) אבל אם השיטה אחרונה לחובת מוציא השטר למדן ממנה - עיי' מש"כ לקמן (סי' מה ס"א סק"כ) (ש"ך).

(ב) ³³⁰ אם השטר כולו מכתובת ידו של מי שנתחייב, למדן משטה אחרונה. אבל אם השטר מיד אחר, והחייב חתום למטה, אין למדן משטה אחרונה.

(ה) מכתובת ידו של מי שנתחייב למדן כו' - דהא אין כאן חשש שהמלוה זייפו לאחר שבא לידו, דהא כתיבת יד הלוה הוא (סמ"ע), והיינו לגבות מבני חורין. אבל ללמוד משיטה אחרונה שהיא בכתב ידו לענין לגבות ממשעבדי, תלוי בפלוגתא אי חיישינן לקנוניא במקום דלא איתרע בנפילה, עיי' לעיל (סי' מג ס"ו סק"ד), ואפשר דיש לחלק, דלענין משעבדי חיישינן לקנוניא, מה שאין כן לענין בעלי חובות (נתה"מ).

(ו) אין למדן - גם כאן הוא מטעם דאמרינן דאין הלוה יכול לצמצם (סמ"ע).

(ג) ³³¹ אם סיים השטר בסוף שטה, והרחיקו העדים שטה שלימה, והתמו העדים באמצע שטה שנייה, אין למדן (ז) מחצי שטה אחרונה ומשטה שלימה שלפניה. הגה: אם נמצא דבר כתוב בחצי שטה שלפניהם ובשטה שלפניהם. ³³² ודוקא שחתמו העדים זה תחת זה (ח), ³³³ אבל אם חתמו זה אחר זה, כל השטר פסול (ט). כלקמן סימן מ"ה סעיף י'.

(ז) אין למדן וכו' - עיי' לקמן (רמ"א סי' מה ס"י), דאם השטר מסיים באמצע השיטה, יכולים העדים לחתום עצמן בחצי שיטה הנשארת זה אצל זה, ולמדן גם מחצי שיטה שלפניהם, וסומכין על זה דאם לא היה כתוב כן השטר מתחילה כשבא לפני העדים לא היו העדים חותמין בו (סמ"ע), הטעם משום דעדים לא דייקי ומרחיקים שיטה אחת, א"כ כשמרחיקים שיטה וחותרים באמצע שיטה שנייה, כיון דליכא אלא עובי שיטה אחת בין עדים לשטר אין למדן גם מן השלמה (ש"ך).

(ח) ודוקא שחתמו כו' - כלומר אם נמצא דבר כתוב אין למדן מטעם שנתבאר, דהעדים היו מניחים כך ריוח והיה כשר, אבל אם חתמו זה אחר זה למדן, דכל השטר פסול אם היו העדים מניחים כך ריוח כדלקמן (סי' מה ס"י), והלכך ודאי לא הניחו כלום ולמדן (ש"ך).

(ט) כל השטר פסול - עיי' דברי בסק"ז (ז), ולפי זה צ"ל דכאן מיירי בשטר שידוע שכתחילה בשעה שחתמו עברו העדים והרחיקו חתימתן שורה ומחצה, ובשעה שבא המלוה לגבות בו בבית דין

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

רואים שאין ריוח לפני העדים, ואז אם הן חתומין זה בצד זה, אז כל השטר פסול, כיון דהיה יכול לזייפו ולחתוך שטר העליון ולכתוב בחצי השורה שלפני העדים פלוני לזה מפלוני מנה, דהוה ליה שטר ועדיו בשורה אחת דכשר (עי' לקמן סי' מה ס"י-יא), וכל שכן אם בא לפני בית דין ועדיין לא נכתב באותו אויר כלום, דפסול כל השטר (סמ"ע), [כהגה על דברי הסמ"ע] היינו דוקא כשכתוב לפנינו עתה באופן זה, שהיה יכול לחתוך העליון ולהניח זה שהיה כתוב עכשיו ולגבות בו, אבל אם כתוב לפנינו עכשיו באופן שאי אפשר לחתוך העליון ולגבות בו, כגון שכתוב עליו דברים בעלמא, רק שמתחילה קודם הכתיבה היה אפשר לחתוך העליון ולכתוב על השיטה ומחצה שטר, ועכשיו כשכתוב זה אי אפשר שוב לזייף כלל, כשר, כיון שעשה כן קודם שנראה פסולו בבית דין למאן דמכשיר במילוי קרובים לקמן (סי' מה ס"י"ד) (נתה"מ).

(ד) ³³⁴היבא דכתיב ביה: שריר וקיים, למדין משטתה אחרונה(י). ³³⁵ואין לריך לחזור מעניינו על שטר נשטתה אחרונה.

(י) למדין משיטה האחרונה - הטעם, דאף אם הניחו העדים שורה חלק לפני חתימתן, ליכא למיחש לזיוף שיוסיף לכתוב זכותו באותה שורה ויחזור ויכתוב שריר וקיים לבסוף, ועי' לקמן (סק"כח)) דלא מכשרינן שטר שכתוב בו ב' פעמים שריר וקיים אלא כשיש עוד שורה חלק בין העדים לסוף השטר. ולשמא ימחוק שריר וקיים הראשון ויזייף ויקיימנה בשיטה האחרונה ויכתוב לבסוף שריר וקיים, ליכא למיחש, דהא יתבאר לקמן סעיף ח, דהיכא דאיכא מחק במקום שריר וקיים דכל השטר פסול מה"ט גופא דכתיבנא. ועי' לקמן סעיף ט, דהאינדא דאין העדים חותמין בלא שריר וקיים, אין לחשוש לכלום, ואין צריך להיות אויר שיטה ביניהן, ודוקא כשיש מחק במקום שריר וקיים כתב בסעיף ח' דבעי שיהא אויר שיטה, והכא לא איירי בזה (סמ"ע), עי' סמ"ע, ונראה אחרת, דבשריר וקיים למדין משיטה אחרונה אף כשאין שיטה חלק, והיינו דוקא כשקודם לכן לא הוחזר מענינו של שטר, דאמרינן כיון דתיקנו חכמים לחזור מענינו של שטר, נהי דאינו אלא עצה טובה, מכל מקום לכתחילה הוה ליה להחזיר, אלא ודאי העדים כתבו שריר וקיים לכך לא החזירו. אבל כשהוחזר מענינו של שטר ואחר כך כתיב שריר וקיים, אמרינן דהעדים עשו כהוגן, וכיון שהחזירו שוב לא היו צריכין לכתוב שריר וקיים, אלא שלא היה אפשר להו לצמצם והניחו שיטה חלק, וחישינן שמא כתב הוא באותה שיטה מה דבעי וכתב אחר כך שריר וקיים, אבל כל זה להסביר את המחבר, אבל כנ"ל סק"י. **Error! Reference source not found.** עיקר לא כדבריו (ש"ך), ועיקר דלא למדין בשטתה אחרונה (ש"ך).

(ה) ³³⁶אם יש בשטר מחקים או תלויות או ³³⁷תיבות שעבר עליהם הקולמוס, צריך לקיימם ³³⁸קודם והכל שריר וקיים(יא). ³³⁹ואין לריך לכתוב ודין קיומיהו(יג). ³⁴⁰ואם לא קיימם, ³⁴¹אינם פוסלים השטר, אלא שאין למדין מהם(יג). הגה: ³⁴²ויש אומרים שאם היה מחק(יד), ולא נתקיים, פסול כל השטר, שמה היה כתוב חובה לבעל השטר ונמחק. אלא אם כן מוכח מתוך השטר מה היה המחק, אז לא נפסל כל השטר. ³⁴³ואם היו בגופו של שטר, דהיינו שם הלוח והמלוה והמעות, נפסל השטר, אם לא קיימם. ואם היו בזמן ולא קיימם, הוי כשטר שאין בו זמן(טו).

(יא) צריך לקיימם קודם והכל שריר וקיים - עי' לקמן סעיף ט (סמ"ע), היינו כשמקיימם בשיטה אחרונה, וכדלקמן סעיף ח' ט' (ש"ך).

(יב) ואין צריך לכתוב ודין קיומיהו - פירושו, אלא יכתוב בזה הלשון, מילה זו כתוב על מחק, או הוא תלוי ותו לא (סמ"ע).

(יג) אלא שאין למדין מהן - שמא הוסיפו בזיוף אחר שכבר חתמו העדים והשטר היה בידו (סמ"ע). (יד) ויש אומרים כו' - וכן עיקר, דאם לא כן לעולם יש לחוש שימחקו חובתו או תנאי שבשטר (ש"ך), וגוף הדבר מחוק אף שעדיין ניכר אין למדין ממנו, כגון שיש מחק על כל הסך ולא נשאר שום סך שאינו מחוק, אין דנין ממנו אף שניכר עדיין מה היה כתוב על המחק, דכתב מחוק אינו כתב (נתה"מ).

(טו) הוי כשטר שאין בו זמן - עיי' לעיל (סי' מג ס"א) דשטר שאין בו זמן אינו גובה בו ממשעבדי, אבל מבני חרי גובה, מ"מ כשנמחק ה"ל כמזויף מתוכו ופסול, ולמה פסק בשו"ע דכשר רק שאינו גובה ממשעבדי, ועיקר דכל השטר נפסל, והוי רק כתביעה בעל פה ושכנגדו נשבע ונפטר (פ"ת).

מאיר ה'בשפ'ט זולק א'

(ו) שטר שיש בו גרר מאחריו, או ביני שיטי, במקום שנהגו לכתוב הפרעון מאחריו או ביני שיטי, כשר, אלא שיש לאיים על בעל השטר(מו).³⁴⁵ ויש פוסלים⁵⁴³.

(טז) כשר אלא שיש לאיים כו' - לפי שהשטר מוחזק ביד המלוה וכאילו הממון שכתוב בו מוחזק בידו (סמ"ע), במקורם של דברים איתא הטעם דאפילו כתב להדיא הפרעון מאחריו אינו מועיל. אמנם עי' לקמן (סי' סה ס"כ) שהמחבר סתם כצד החולק, דעל גבי השטר מאחריו מהני, ועיקר לדינא דפסול, [עיין בתשובת מהרשד"ם [חו"מ] סי' קצ"ח דף קמ"ג ע"ג]:⁵⁴⁴ (ש"ך), והנה אם נמצא מחק מתוכו לאחר חיתום שטרות לכאורה לכו"ע פסול השטר, דהא לא הכשיר מאחריו אלא לפי שסובר דמאחריו הסמפון? אינו כלום, אבל בפנים אחר חיתום שטרות דמהני הסימפון? א"כ השטר פסול אם נמצא שם מחק או גרר (קצה"ח), כל דברי הש"ך דוקא שהמחק במקום שאי אפשר לזייף, אבל כשהמחק במקום דאפשר לגזור, מהימין במיגו דאי בעי גייז ליה (קצה"ח ונתה"מ).

(ז) יש מי שאומר שאין לקיים המחקים(יז) אלא בכתב שהוא בכתב השטר, ולא בכתביבה דקה יותר מכתב השטר(יח).

(יז) שאין לקיים המחקים כו' - היינו כשמקיימם למטה בשיטה אחרונה או סמוך לה ממש, בענין שיש לחוש שהעדים הניחו שיטה ריח והוא כתב שתי שיטות דקות באותה שיטה, וסתמא דמילתא מקיימים למטה כדלקמן (סעיף ח-ט), אבל אם מקיים למעלה מזה, יכול לקיים אף בכתב דק (ש"ך).

(יח) ולא בכתביבה דקה יותר - עיין שם בתוס' פרק גט פשוט [דף קס"ג ע"א] בד"ה שיטה אחת למאי חזיא כו' (סמ"ע)⁵⁴⁵.

(ח) היה המחק בשטה אחת סמוך לאחרונה, והוא כשיעור שריר וקיים או יותר(יט), אף על פי שחזר וקיימו, פסול, שמא מחקו וכתב דבר שזייף(כ), וחזר וקיים בריוח שבין הכתב והעדים. והני מילי כשאין אויר שטה בין עדים לשטר, דאיכא למיחש שמא הוסיף באותו האויר שהניחו העדים, אבל יש בו אויר שטה, כשר, ולא חיישינן שמא הניחו אויר שני שיטין והוסיף מה שרצה בשיטה ונשאר עוד שיטה אויר(כא).³⁴⁸ והני מילי כשעדים מוחזקים ביודעים(כב), הא לאו הכי, חיישינן.

(יט) כשיעור שריר וקיים - אבל פחות מזה כשר, דאם היה כתוב שריר וקיים היה ניכר, כ"ז לדעת המחבר, אלב כנ"ל סק"י? עיקר לא כדבריו ואפילו היכא דכתיב שריר וקיים אין למדין משיטה אחרונה, ומ"מ דין זה שכתב המחבר בכל הסעיף זה סעיף ח', שייך שפיר האידנא דנהגו לכתוב בכל השטרות שריר וקיים, ושטר שאין בו שריר וקיים פסול (ש"ך).

(כ) שמא מחקו וכתב דבר שזייף כו' - אפילו אם לא נמצא כתוב במקום המחק זכות של בעל השטר, אפילו הכי פסול, שמא מחק למעלה חובתו דבעל השטר, או כתב שם זכותו. ואפילו אם גם זה אינו נמצא שם, מכל מקום כיון דיכול לזייף ולהגיה בשטר זכותו הוה ליה שטר שיכול לזייפו ופסול (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע ואם המחק הוא שאינו ניכר מה היה כתוב שם, פסול בלאו הכי, מטעמא דילמא במקום המחק היה כתוב דבר המבטל את השטר, והקיום שבשיטה אחרונה אינו כלום. מיהו אם הוא ניכר, כגון שנמחק בהעברת קולמוס וכה"ג, כשהקיום הוא בשיטה אחרונה, אין כל השטר פסול רק הקיום הוא פסול, והוה ליה כאילו לא נמחק בהעברת קולמוס, וכשהוא דבר של חובה הוא בתוקפו לגרוע כח בעל השטר, ולא פסלינן כל השטר מטעם דהיה יכול לזייפו, דהא אי זייפו הוא פסול (ש"ך).

(כא) ולא חיישינן שמא הניחו כו' - דכיון דהדין הוא דאסור להניח שני שיטין כמ"ש לקמן (סי' מה ס"ו), מסתמא עשו כהוגן (סמ"ע).

(כב) והני מילי כשעדים מוחזקים ביודעים כו' - ולפי זה בעלמא נמי חיישינן דילמא הניחו שני שיטין, ומה שאמרו אין למדין משיטה אחרונה, היינו כשעדים מוחזקים ביודעים, דאל"כ אף משני

Commented [YL141]:
אני צודק בקצה"ח

Commented [YL142]:
לש

⁵⁴³ עי' ש"ך שכותב שזה פסול אם יש מחק מאחריו, ועי' נתה"מ בסי' מג ס"ז שטוען שדברי הש"ך

הפוסלים הם מספק, ולכן מהני תפיסה

⁵⁴⁴ לא עשיתי.

⁵⁴⁵ לא עשיתי - תוס זו מצויין בש"ך בס"ק הקודם כראיה לדבריו

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָ א'

שיטין או יותר אין למדין, וכן בשאר דוכתי, דאמרינן מסתמא העדים עשו כהוגן, היינו נמי כשמוחזקים ביודעים אותו הדין שאנו דנין בו, וכן בסמוך סעיף ט' (ש"ך).
(ט) ³⁴⁹האידינא נהגו לכתוב קיום מחקים ותלויות אחר וקנינא(כג), לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים(כד), דא"א לזייף(כה), ולמדין משטת אחרונה, ואין צריך להחזיר מעניינו של שטר, משום הכי שטר שאין בו שריר וקיים, פסול(כו). ואין לעדים לחתום אלא אם כן כתוב: שריר וקיים(כז). ³⁵⁰ואם כתוב בו תרי שריר וקיים, ³⁵¹כשר(כח). ³⁵²ולכתחלה לא יעשה(כ).

(כג) אחר וקנינא - קודם שריר וקיים (ש"ך).
(כד) לפי שהורגלו בו - אבל בתר שריר וקיים לא מהני קיום המחקיין, שאין למדין ממה שנכתב בתר שריר וקיים. ואותן שמקיימים בתר שריר וקיים טועים הם (ש"ך).

(כה) דאי אפשר לזייף בו. כבר נתבאר לעיל סק"י (סמ"ע).
(כו) שטר שאין בו שריר וקיים פסול בו - דהוא שטר שהיה עומד לזיוף, שהרי היה יכול להוסיף זכותו בשורה שהניחו העדים חלק ולכתוב בסוף שריר וקיים, ואז למדין גם משורה אחרונה (סמ"ע) י"א דאם כתוב בו לשון הכל אמת, הוי כמו שריר וקיים, וצ"ע לדינא (ש"ך).

(כז) ואין לעדים - ר"ל שאין לעדים לחתום כשרואין שאין בו שריר וקיים אף אם ירצו לחתום מיד בסמוך לשטר, דכיון דאי אפשר לצמצם חיישינן שמא יניחו שיטה חלק ויכתוב מה דבעי ויכתוב שריר וקיים. אבל ודאי כשבא שטר לפנינו בלא שריר וקיים ואנו רואים שהעדים חתומים מיד בסמוך לשטר ואין כאן שיטה חלק, פשיטא דהשטר כשר, רק שיטה אחרונה לבד אין למדין ממנה (ש"ך).

(כח) ואם כתוב בו תרי שריר וקיים כשר - היינו דוקא אם נשאר עוד שורה חלק אוריר בין סוף השטר לחתימת העדים, דאם לא כן יש לחוש שהוסיף זכותו בשורה האחרונה וכתב לבסוף שריר וקיים, מה שאין כן כשעדיין נשאר שורה אוריר, דלא חיישינן שהניחו העדים שתי שורות אוריר כשחתמו (סמ"ע), קשה הדבר, ועיין מש"ל (סי' מה ס"ח סק"ט?), דיש פוסקים דתרי שריר וקיים לא כתבינן אפילו בשיטות שלפני שיטה אחרונה משום לא פלוג (ש"ך).

(י) ³⁵³שטר שכתוב בקיומו נ"ו ועל הנגר, ובדקו וחפשו השטר אות באות ולא נמצאו אותן שתי אותיות, כשר(כט).

(כט) ולא נמצאו אותן ב' אותיות כשר - דמאי נחוש, כיון שנתקיים בחותמיו כבר העידו העדים על כל מה שכתוב בו שהוא כן, ואולי שנגרר כל כך בדקות שלא ניכר מקומו עכשיו (סמ"ע).

(יא) ³⁵⁴שטר שיש בו מחקים, ושכחו העדים ולא קיימום בסוף השטר, וכתבו: שריר וקיים, וחתם העד האחד, וקודם שיהתום השני מצאו שלא קיימו המחקים, תקנתו של שטר זה שיכתבו אנן סהדי לבתר דחתם חד מנן עד שלא קיימו, כך וכך מחקים דאית ביה קיימום כדקא חזי, והכל שריר וקיים, ויחזרו ויחתמו שניהם(ל). ³⁵⁵וכל שכן אם כתוב איזה דבר למטה מחתימת עדים, וחזרו וחתמו, לכשר.

(ל) ויחזרו ויחתמו שניהם - אבל אם חתום אח"כ רק אחד לא מהני, ולא דמי לדלקמן (סי' מה סכ"א), דהתם השטר הוא על הנייר, וא"כ השטר הוא כפשוטו, ומה שנכתב בין עד לעד אינו אלא לתועלת הלוה, תיקון שלא יזייף המלוה את השטר, וכיון דאין כאן ריעותא וגם אין לחוש שיעשה זיוף, כשר. מה שאין כן הכא שהוא לתועלת המלוה, דילמא חתם כפשוטו, ומאן לימא לן שהיו בו מחקיין אלו, או שמא במקום המחקיין היה כתוב איזה ריעותא, והעד הראשון דילמא חתם כפשוטו. (ש"ך), עיין מ"ש לעיל (סי' ל סק"ט?) (קצה"ח).

סימן מה - שהעדים צריכים לקרות מקודם השטר, ודין שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק, ובו כ"ג סעיפים.

(א) ³⁵⁶העדים חותמים למטה בשטר, ולא מן הצדדים, ולא מלמעלה.

(א) העדים חותמין למטה בו - עיין אה"ע (סי' קל ס"א) [כשחתם העד, צריך לכתוב שמו ושם אביו, כגון יוסף בן יעקב עד. כתב: יוסף עד, או בן יעקב עד, או יוסף בן יעקב, ולא כתב עד, כשר. הגה: י"א מאחר דסגי אם כתב יוסף עד, אם כן בן יעקב לא צריך] (סמ"ע).

(ב) ולא מהצדדין ולא מלמעלה - דאז מצי מזייף, שיוסיף לכתוב למטה בשטר מה שירצה, משא"כ כשהעדים חתומים למטה מהשטר ולא הניחו בין חתימתן להשטר כי אם רוחב שיטה, וכמו

באיר הַבְּשֵׁפֶט זולק א'

שנתבאר לעיל (סי' מד ס"א), ועי' לקמן סעיף ו' וסק"י"ג? (סמ"ע), וי"א אפילו אינו יכול לזיף, עכ"ז פסול, כיון שלא נעשה כתיקון חכמים, ואף למ"ד דאם לא הוחזר מענינו של השטר אין השטר כולו פסול, עי' לעיל (סי' מד ס'?) מודים בזה שהוא פסול (ש"ך), אם העדים חתמו עצמם תחלה על נייר חלק ואח"כ כתבו על חתימתן את השטר פסול משום דבעינן הכתיבה קודם לחתימה. וה"ה בכתב ידו כה"ג שחתם ואח"כ כתב עליו, שדי קנויה לך לא מהני ולא כלום, דאין חתימה גומרת הן חתימת עדים הן חתימת ידו אלא אחר כתיבה. אמנם אם כל השטר היה בכתיבת ידו של לוח כיון שכן אפילו לא נחתם שמו תחלה זה הכתב לחודיה סגי לויתי ממך מנה וכמבואר לקמן (סי' סט ס"א?) דלא בעינן חתימת שמו (קצה"ח).

(ב) ³⁵⁷ראש בית דין שהיה יודע ענין השטר, וקרא לפניו הסופר שלו, הואיל והוא מאמין אותו ואימתו עליו, הרי זה הותם השטר. אף על פי שלא קראו הוא בעצמו. ואין שאר העם (או לאש כ"ד וסופר אחר) רשאי לעשות כן, עד שיקרא העד השומר מלה במלה. הגה: ³⁵⁸וי"א דקניס יקראו לפניו, וכן חותמין. ואם אינו מזינין לשון השטר, יתרגמו לזון הקוראין, והם חותמין, וכן נראה לי עיקר. ³⁵⁹וי"א דקורין לפני כזו וחותמין, דילכא לסקר לפני כזו, והוי כלאש צית דין וסופר טלו.

(ג) אעפ"י שלא קראו הוא כו' - ולא הוי כעד מפי עד, דמיירי שהראש ב"ד ראה העדות, ואין סופר זה בא אלא להודיעו שכך כתוב בשטר. ומשום דהו"ל מילתא דעבידי לגלויי דלא משקרי ביה, לכך הימננהו אפילו לא קראו כיון דאימתו עליו (סמ"ע).

(ד) עד שיקרא העד כו' - אפילו יקראו שנים לפני העד לפי תומם לא מהני כיון דאין אימתו עליהן, אבל הרמ"א סובר דשנים נאמנים אפילו אינן מסיחין לפי תומן (סמ"ע), ואפילו שנים קורין לפניו לא מהני. ועיין מ"ש לקמן סעיף ה' סק"י? [עיין בתשובות מהר"ש כהן ספר ג' סימן מ' ⁵⁴⁶ (ש"ך)].

(ה) יתרגמו להן הקוראין כו' - אין טעם לחלק בין קורא לפניו באותו לשון שמבינים, או במתרגמין, ועי' מה שפסקתי לקמן סק"י(1), דאף במביני הלשון לא מהני לכתחילה בשטרות אף כששנים אחרים קורין לפניו (ש"ך).

(ו) וכן נ"ל עיקר - ולי נראה כסברא הראשונה, אף מסיחים לפי תומם לא מהני, והטעם, דלא מהני מסל"ת לקמן (סי' סח ס"ב), אלא בשטר שנעשה כבר בערכאות של גויים ולא סגי השתא לקרותו בלא הכי, משא"כ לעשות שטר לכתחילה בפני ישראל, דאפשר לעשותו בישראלים שידועים לקרותו, והיינו דוקא לכתחילה, אבל אם אירע שחתמו כן שטר כזה ע"פ שנתנו לשנים לקרותו, השטר כשר בדיעבד, וזה אפילו בדעת השו"ע, ולהיש מכשירין לקמן סעיף ד' פשיטא דכ"ש הכא בדיעבד כשר (ש"ך), וי"א דבמסיה לפי תומו חותמין אפילו לכתחילה. ועיין בספר שער משפט [סק"א] מ"ש בזה ⁵⁴⁷ (פ"ת).

(ג) ³⁶⁰הודאה בחתם ידו, והשטר בגופן של עובדי כוכבים, והדבר ברור שאינו יודע לקרות, ויש עדים שחתם עד שלא קראו, מ"מ מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו.

(ז) ויש עדים שחתם עד שלא קראו כו' - כיון שלא חשש לקרותו וסמך על הסופר, שכל הסומך על נאמנות של אחרים, הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר מי שהאמין על עצמו (סמ"ע, ש"ך), ועיין בתשובות מהר"י לבית לוי סוף סימן ב' דף י"ב ע"ג [כלל ז' סי' נ"ז] (ש"ך) ⁵⁴⁸.

(ד) ³⁶¹עדים שאין יודעים לחתום, וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרשום, מכים [אותם] (אותו) מכת מרדות, והשטר פסול. ³⁶²וי"א מכשירין (השטר).

(ח) וקרעו להם נייר חלק - לוקחין נייר ומקרעין בו שמות העדים מעבר אל עבר ומשימין אותו על הקלף שהגט כתוב בו, ובאין עדים וממלאים את הקרעין דיו והוא עובר דרך הקרעין ונרשם בגט, ובגט התירו לעשות כן מפני עיגון, ובשאר שטרות אסור (סמ"ע), וי"א שרושמיין להם נייר חלק והם חותמים על זה (ש"ך), מש"כ בסמ"ע חסר שצריך להרחיב להם הקרעים (נתה"מ).

⁵⁴⁶ לא עשיתי.

⁵⁴⁷ לא עשיתי.

⁵⁴⁸ לא עשיתין

:Commented [YL143]

ש"ך לא הביא לפי תומו, ועי' דבריו סק"י(ג) [לא הבאתי נקודה זו] שזה מח' בין המחבר לאחרים ש"ך חושן משפט סימן מה ס"ק י'
(י) אי אמרי אקרינן כו'. יש לדקדק דהא מדברי הרמב"ם פכ"ד ממלוה ה"ז+ והמחבר לעיל סעיף ב', מבואר דאפילו שנים קורין לא מהני. בשלמה הרא"ש וטור +רא"ש גיטין פ"ב סי' י"ב, טור סעיף ה' - ו' שכתבו כן, לטעמיהו אזלי, וכן הבעל העיטור [סוף קיום דף ל"ג ע"ג נ"ב ע"ד]] שממנו מקור דבר זה, יש לפרש דמיירי שאמרו אקרינן לשנים מסיחין לפי תומם כמו שהזכיר שם מקודם, אבל המחבר שאין מחלק בין מסל"ת, קשה. ונראה דס"ל להמחבר דדוקא לכתחילה אמרינן דאין יכולים לחתום, אבל אם עשו כן כשר השטר בדיעבד, וכמו שכתבתי לעיל סעיף ב' ס"ק ד', וכן עיקר:

באיר הבעפֿט זולק א'

(ט) מכין אותו מכות מרדות - באה"ע משמע שזה מדבר על הדיין המחטים, ולכן הוא לשון יחיד, אבל אם גורסים לשון רבנים אז זה הולך על העדים, וסתימת לשון השו"ע כצד השני (סמ"ע), ועיקר שזה מדבר על העדים (ש"ך).

(ה) ³⁶³מקום שנהגו שהסופר חותם על פי העד, שכותב: פלוני בר פלוני חתם במסירת קולמוס, או שכתוב בו: פלוני בר פלוני צוה לחתום, אם קבלו בני העיר עליהם לעשות עדותו כעדות העד, כשר. ואם לא קבלו עליהם, אינו כלום. ³⁶⁴כל שטר הבא לפנינו, שעדים מעידים על התימת העדים, מקיימים אותו, שהזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן קראוהו ויודעים לחתום. ואי איתנייהו לסהדי קמן, וקים לן בהו דלא ידעי למקרי, אי אמרי: אקרינן למאן דידע למקרי, סמכינן עלייהו. ³⁶⁵(ואי לא אמרי הכי, דייקנן כסהדותיהו ע"פ, אי מכווני אשטר, מקיימנן להו).

(י) שהסופר חותם ע"פ העד כו' - והוא הדין לזה המחייב עצמו בכתב ידו או בממר"ם, שכתב פלוני בן פלוני חתם במסירת קולמוס, או שכתב בו פלוני בן פלוני צוה לחתום, מהני כנ"ל בסק"ו (ז) (סמ"ע), דברי הסמ"ע הם אפילו לא קיבלו בני העיר מנהג זה מהני (ש"ך), בעינן מנהג בני העיר משום דהוי עד מפי עד, ומשמע הא כתב ידו מהני אפילו בלא מנהג, היינו דוקא בשטר ראייה כמו גבי כתובה שחתם עליו אחר בשם החתן שהוא אינו אלא לראיה דאפילו לא כתב לה יש לה מתנאי ב"ד, ומשום הכי מהני לראיה דלא שייך בזה עד מפי עד דהא מפי בע"ד הוא מעיד, משא"כ היכא שבא להתחייב עצמו בכתב ידו או בממר"ם אפילו אינו חייב, בזה ודאי בעינן חתימתו ממש, וכשמצוה לאחר לחתום אין בזה לא משום מעיד כיון דעדיין לא נתחייב כלום, ואי משום שליחות לא שייך בזה. וכל מקום דחותמין העדים לראיה ומצווין לאחר לחתום פסול משום עד מפי עד, והיכא דבאין על גוף הענין להקנאה לא מהני כלום בזה תורת שליחות כיון דעדיין לא נעשו עדים ולא חתמו עדיין כלום לא שייך בזה שליחות כלל. ובכת"י שמצווה לאחר לחתום במקומו היכא דהוי לראיה מהני כיון דלא שייך בזה עד מפי עד, והיכא דבא להתחייב עצמו כל זמן שלא חתם בחתימת ידו לא מהני מה שמצווה לאחר לחתום דאין שייך בזה דין שליחות (קצה"ח), ויש אומרים שהבא להתחייב את עצמו שבחתימת ידו עושה קנין, ודאי מועיל שליחות לעשות קנין, אמנם. כשאין מנהג מנין ידוע שהדבר אמת, וכן לענין חיוב, כל שאין מנהג, השטר ראייה לאו שם שטר עליו ואין קנין בשטר כזה (נתה"מ).

Commented [YL144]:
??

Commented [YL145]:
זר על עצמו?

(יא) אם קבלו בני העיר עליהן כו' - דהוה כנאמן עלי אבא דלעיל (סי' כב ס"א) (סמ"ע).
(יב) ויודעים לחתום - אעפ"י דמיירי שהעדים מעידים על חתימת העדים, מ"מ קא משמע לן בזה דלא תימא דילמא קרעו להן נייר ומילאו העדים הקרע דיו דפסול השטר בכה"ג כנ"ל סעיף ד', לכך אמר דמוקמינן אחזקתיה דיודעין לחתום עצמן (סמ"ע), ומסתמא אמרינן דידעי למיקרי ואין צריך לשואלן אפילו הם לפנינו (ש"ך).

(יג) אי אמרי אקרינן כו' - מיירי דאמרי כן מעצמם קודם ששאלו הדיינים להם (סמ"ע), ס"ל להמחבר דדוקא לכתחילה אמרינן דאין יכולים לחתום, אבל אם עשו כן, כשר השטר בדיעבד, וכנ"ל (ס"ב סק"ד?) (ש"ך), לא שייך לומר דמוקמינן לסהדי אחזקה שבודאי עשו כהוגן, כיון דעכ"פ שלא כדין עשו לכתחילה, א"כ ניוחש דילמא לא אקרוהו כלל (פ"ת).

(יד) אי מכווני אשטרא כו' - שואלין אותן נמי אי מקרי מתחילה למאן דידעי למיקרי, דאי אמרי דלא יהבי למיקרי, הו"ל חתימת ידיהו מתחילה בפסול ולא מתכשר במה שמכונין ענין השטר, דדילמא ידעי המעשה כאשר היה ולא היה להם לחתום דילמא זיוף יש בשטר, אבל כשאמרו מעצמן קודם ששאלן הב"ד דאקרינן להו, מוקמינן להו אחזקתיה דהאמת אתם דאקרינן להו, ומשום הכי א"צ לדקדק בהו אי מכווני אשטרא (סמ"ע), וי"א דכי מכווני בשטרא א"צ לשואלם כלל אי מקרי למאן דידעי למיקרי. וגם משמע דאפילו אומרים בפירוש לא אקרינן כשר. אלא נראה דאפילו לא אקרי וסמכי אהמלוה גופיה והאמינו לו, נהי דלא ה"ל לחתום לכתחילה דדילמא יש זיוף בשטר, מ"מ כיון דמכווני אשטרא והשתא אומרים שהשטר כשר, ואילו היו נותנים למאן דידעי למיקרי היו חותמין, כשר השטר כיון דהשתא לא נעשה שום זיוף (ש"ך).

(ו) ³⁶⁶ידקדקו העדים שלא ירחיקו מהכתב רוחב שני שיטין. ואם הרחיקו שני שיטין, פסול, אפילו כתב: שריר וקיים. אפילו ידוע שלא הוסיף ולא זיף בו שום דבר. ³⁶⁷ואפילו טייטוהו בדיו (פירוש מלאו נקודים נקודים של דיו), פסול, שלא יאמרו: חתמו על המיוטא ולא על עיקר השטר.

(טו) ואם הרחיקו שני שיטין פסול - מפני שלא נעשה כתקנת חז"ל, שהיה יכול לחתוך השטר ולעשות שטר חדש בזיוף בשתי השורות, משא"כ באין ביניהן רוחב שתי שורות דליכא למיחש

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

לזה. ואין לחוש שיוסיף באותו שטר עצמו ויכתוב לבסוף שריר וקיים ואז למדין משיטה אחרונה כמו שכתב לעיל (סי' מד ס"ט), דהא נתבאר שם דבזמן הזה כותבין בכל שטר שריר וקיים, וא"כ יהיו כותבין ב' פעמים שריר וקיים, ואז אינו כשר אא"כ נשאר אויר שורה בין השטר לעדים וכמו שכתבתי שם (סקט"ז?) (סמ"ע), אפילו אחרי דברי הסמ"ע, בלא"ה פסול שיכול לכתוב בשורה שלפני אחרונה מה שירצה, ואפילו כתוב בסוף השטר שריר וקיים, יכול למחוק השריר וקיים ולקיים בשיטה שלפני אחרונה ולכתוב שם מה דבעי, כדלעיל (סי' מד ס"ח) (ש"ך), עיין בתשובת נודע ביהודה תניינא [חו"מ] סימן כ"ה, בדין כתב יד שהרחיק הלוח חתימתו מהכתב כמה שיטיף, ויובא לקמן סימן ס"ט סעיף ב' ס"ק ו' עיין שם באריכות⁵⁴⁹ (פ"ת), ועיין בתשובת משכנות יעקב [חו"מ] סימן (כ') [כ"ה] מה שכתב בזה (פ"ת)⁵⁵⁰.

(טז) שלא יאמרו חתמו על הטיטא - כלומר, שמעדין שבפניהן נמחק בדיו ולא יחשדו לבעל השטר שמחק איזה דבר חיוב שהיה כתוב, ונמצא שאינן מעדין על עיקר השטר. ואפילו מילא אויר דשתי שורות נקודות שאין בו מחק והלבן נראה בין נקודה לנקודה, חיישינן שמא מעדין בו (סמ"ע), אפילו אין בו מחק רק נקודות ושריטות והלובן נראה בין הנקודות, כן מוכח לקמן (סי' מו ס"ב), והמחבר כאן מיירי אפילו שהוא שריטות, כדמוכח לקמן (שם). ועיין מה שכתבתי שם (סקפ"ח?) דבשריטות כשר (ש"ך).

(ז) ³⁶⁸הא דאמרינן שאם הרחיקו ב' שיטיין פסול, היינו למגבי ביה ממשעבדי, אי נמי מבני חרי, אם הלוח טוען: פרעתי. אבל אינו יכול לטעון: לא היו דברים מעולם.

(יז) אבל אינו יכול לטעון להד"ם - דאף אם השטר פסול מפני שהיה יכול לזייפו, מ"מ נראים הדברים מהעדים שהענין הוא אמת, והו"ל כמלוה או מכר בלא שטר אלא בעדים דאינו יכול לומר להד"ם (סמ"ע), ואף הפוסקים בשטרי חוב המוקדמים דפסולים לגמרי ויכול לטעון להד"ם, וכמו שכתבתי לעיל (סי' מג סקי"ב), מודים הכא מטעם דכיון שניתנה עדות זו להכשיר אילו מילאוהו בקרובים, או בחזרת דברים (ש"ך).

(ח) ³⁶⁹ב' שיטיין שאמרו, בכתב ידי עדים שהיא גסה, ולא ידי סופר, שכל המזייף אינו הולך אצל הסופר.

(יח) בכתב ידי עדים שהיא גסה. פירוש, סתם עדים אינן כותבין בדקות כמו הסופר שמורגל בכתבתו, ובאומן ידיו לאומנותו. [הגה. ועיין ד"מ (ז') [ח'] שכתב, דיש פלוגתא אם משערין באלו העדים החתומים על השטר, וסיים שם בשם רמב"ן [ב"ב קס"ג ע"א ד"ה כגון] דאם כתיבת הסופר יותר גסה משל עדים אזי משערין (כתב) [בכתב] הסופר להקל, עכ"ל]: (סמ"ע).

(יט) שכל המזייף אינו כו'. פירוש, בין שיזייף להוסיף בשטר זה שורה אחת ויכתוב לבסוף שריר וקיים, בין שיזייף לחתוך שטר העליון ולעשות שטר חדש וכמו שכתוב בסמוך [סעיף י'], אינו הולך אל הסופר לכתוב לו, ובאם כן היה שהלך אל הסופר, אפילו לא הניח אלא כשיעור שורה ומחצה דכתב דעלמא היה אפשר לזייף ולכתוב עליו שתי שורות מכתיבת ידי הסופר (סמ"ע).

(כ) ³⁷⁰שני שיטיין אלו, הן ואוירן, כגון למ"ד בשטה העליונה וך' בשטה תחתונה, שהם שני שיטיין ושלישה אוירים.

(כ) ל' בשיטה העליונה וך' בשיטה התחתונה. כן הוא בגמרא [ב"ב קס"ג ע"א] למאן דאמר שמצריך ג' אוירים, וכן כתב הטור [סעיף ח']. ובאור הג' א"צ ליתן סימן, שכל שכתוב שתי שורות זה אחר זה מניח אויר ביניהן. ובעיר שושן כתב בזה ז"ל, כגון ל' וך' בשיטה העליונה, וך' בשיטה התחתונה תחת וך' העליונה. וללא צורך כתב וך' בשיטה התחתונה תחת וך' העליונה. ואפשר דכתבו משום דבגמרא [שם] למאן דאמר דס"ל דבעינן ב' שורות וד' אוירים קאמר כגון לך לך זה על גב זה. ור"ל הל' שבשורה התחתונה תהיה תחת וך' דבשיטה העליונה, דאז הוי ריוח ב' שורות בין שיטה לשיטה. ומשום הכי כתב הוא דלדין דקיי"ל דסגי בג' אוירים א"צ שיהיה למ"ד תחתונה תחת וך' עליונה, אלא כך' תחת וך' סגי. ולא דוקא קאמר (סמ"ע).

(ז) ³⁷¹יש מי שאומר שאם השטר מסיים באמצע שטה, והניחו אותה שטה ועוד אחרת, והתחילו לחתום בשטה שלישית (כא), פסול שיכול לכתוב באותה חצי שטה מה שירצה, ויחזיר מענינו של

⁵⁴⁹ לא עשיתי

⁵⁵⁰ לא עשיתי

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

שטר בשמה אחרונה, וכן אם מסיים בסוף שמה, והרחיקו העדים שמה שלימה, והתחילו העדים באמצע שיטה שנייה, פסול אם יחתמו זה אחר זה באותה חצי שמה, שיוכל לכתוב בחצי השמה החלק שלפני חתימתו; פלוני לזה מפלוני מנה, ויהא שטר הבא הוא [ועדיו] בשמה אחת, שהוא כשר, ויחתוך כל העליון. הגה: (ועיין סימן מ"ד סעיף ג' עד"מ). ואם הסטר מסיים באמצע השמה, יכולים העדים לחתום עליו בחצי שמה הנשארת זה אל זה, ואז ללמדו מחצי שמה שלפניהם ומשמה שעליהם, דאין לחוש לטוס דבר.

(כא) והתחילו לחתום בשיטה השלישית כו' - בזה אין חילוק בין חתמו זה תחת זה או זה בצד זה, כיון שהתחילו לחתום בריש השיטה (סמ"ע).

(כב) פסול שיכול לכתוב כו' - בכה"ג כל השטר פסול, אף אם בא לב"ד לגבות בו ועדיין לא נכתב כלום בהשורה וחצי, מ"מ היה ראוי לזייף בו ולא היינו מרגישים הזיוף, ודומיא דהפסול דכתב המחבר בבבא שאחר זה, הניחו שורה אחת ובשורה שאחריה התחילו לחתום באמצע השורה זה בצד זה, דשם נמי כל השטר פסול כשיבוא לגבות בו כיון שהיה יכול לזייף לחתכו ולעשות שטר ועדיו בשורה אחת וכדמסיק (עי' רמ"א לעיל סי' מד ס"ג), שונה מההלכה של אם הרחיקו והניחו שורה וחצי אויר והתחילו העדים לחתום בחצי השורה אחריתי זה תחת זה (שם), דאין כל השטר פסול כי אם שורה וחצי האחרונה אם נמצא דבר כתוב בו. דשאני התם דאי אפשר לזייף ולעשות ממנו שטר ועדיו בשיטה אחת כיון שהעדים חתומים זה תחת זה, וגם אם יבוא להוסיף ולכתוב באויר שהניח לא יהיה בו תועלת בההוספה, דהא דאין למדין משיטה התחתונה, היינו שורה שלמה רצופה, וא"כ לא ילמדו גם בזה מכל השיטה שעל גבי העדים, ומכל שכן מחצי השיטה שתחתיה שלפני העדים. משא"כ כשהניח אויר חצי שורה ואחריו עוד שורה שלימה, דלא יהיה ניכר זיופו וילמדו מחצי שיטה הראשונה, ועי' דברי (סי' מד ס"ג סק"ה?) (סמ"ע), זה אפילו לדין דכתבין "שריר וקיים", דכיון דקי"ל אם כתוב תרי שריר וקיים בשיטה שלפני שיטה אחרונה כשר (סי' לעיל סי' מד ס"ט), א"כ יש לחוש שיכתוב עוד איזה דבר בחצי שיטה הנשארת ויכתוב אחר כך באותה שיטה שריר וקיים (ש"ך).

(כג) אם יחתמו זה אחר זה כו' - אבל כשחתמו זה תחת זה, ליכא למיחש שיכתוב לפני כל עד, פלוני לזה מפלוני, דשני עדים בשני שטרות כל אחד בפני עצמו, או בשתי שורות בכה"ג אין מצטרפין. ואין לחוש שיעשה זיוף על כל אחד מהעדים, שיכתוב לפני חתימתו דכל אחד אני חייב לפלוני מנה, דמשום הכי לא פסלו לשטרא דהעדים אפסידו אנפשם, דלא היה להם להתחיל לחתום באמצע השורה, ולא פסלו השטר אלא כשיש לחוש שיזייף להוציא ממון מאחרים (סמ"ע), ומכל מקום אין למדין מחצי שיטה אחרונה ומשיטה שלפניה, וכדלעיל (סי' מד ס"ג סק"ט?), ויש חולקים דאם העדים חתומים בכה"ג, למדין מחצי שיטה שלפניהם ומכל שכן ממה שלמעלה מהם, דמאחר שאין דרכן של עדים לחתום עצמן באמצע השיטה ולהניח גליון בראש, ודאי היה כן כתוב מתחילה וליכא למיחש לזיופא, ויש שהיו מלמדים לסופרים לעשות כן לכתחילה, ועיקר לא כדבריו אלא שאין שום מח' בזה, אלא בחתמו זה תחת זה, אין למדין משום דזה יכולים העדים לעשות, אבל בחתמו זה אחר זה, השטר פסול, משום שיכול לעשות שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת, ואם כן ודאי דהעדים לא הניחו כן ולכך למדין, ובחתומים זה אחר זה, שאין דרכן של עדים לחתום באמצע שיטה כדי שלא יפסל השטר משום הנחת הגליון כו', ואי בחתומים זה תחת זה מאי פסול משום הנחת הגליון שייך כאן (ש"ך), מש"כ בסמ"ע כשיחתמו זה תחת זה כשר, דשני עדים בשני שטרות אין מצטרפין, לא נראה, דהא קי"ל לקמן (סי' נא ס"א) דמצטרפים עכ"פ לגבות מבני חרי, אלא כאן הטעם דכיון דליכא אלא שיטה אחת בכל שטר, ליכא למיחש למידי דיהיה ניכר הזיוף, וב' שטרות בכה"ג שאין בשום אחד רק שיטה אחת אין מצטרפים [כשיטת המחבר בסעיף הקודמת דלא כסעיף זו שהיא שיטת הרא"ש], ואפשר אפילו לפרש את דברי הרא"ש כאן כך: אם נאמר דב' עדים בב' שטרות אין מצטרפים מוכרח דכשר, משא"כ אם מצטרפים י"ל דפסול ואינו מוכרח דכשר, אבל מכל מקום יכול להיות דכשר מטעמא דפרישית, וכן עיקר (ש"ך).

(כד) ואז למידין מחצי השיטה כו' - הטעם, דמוקמינן העדים אחזקתייהו, דאם לא ראו שהשטר היה כתוב גם באותו חצי שורה שקודם חתימתן לא היו חותמין נפשם בחצי שורה, כיון שיכול לזייפו ולעשות ממנו שטר ועדיו בשיטה אחת (סמ"ע).

(יא) צריך לזוהר בשחותמין ויש חלק לפני חתימתן, שלא יחתמו זה אחר זה בשמה אחת, דשמא יכתוב בחלק שלפני חתימתן מה שירצה ויחתוך העליון, ויהיה שטר שבא הוא ועדיו

Commented [YL146]:
א"ש נגד רשב"ץ ע"י מי
זה בשו"ע

Commented [YL147]:
נכון?

Commented [YL148]:
בדוק עוד פעם

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

בשמה אחת. וכיצד יעשו, יטייטנו בדיו, ולא אמרינן דאטיוטא חתימו, אלא היכא שהטיוטא עומד בין שטר לעדים.³⁷⁴ ואם התחילו לחתום באמצע השטה וחתכו החלק שלפני חתימתן, פסול, דשמא היה כתוב שם חובתו או שום תנאי וזה חתכו. ומיהו אם כתב למעלה בסוף השטה: שריר וקיים, כשר, ובלבד שיהיו העדים חתומים זה תחת זה. אבל אם חתומים זה אחר זה, פסול, דשמא היה שטר הבא הוא ועידיו בשטה אחת, וחתכו, והיה חלק מלמעלה, וכתב עליו שטר זה.

(כה) צריך לזהר כשחותמין - יש פלוגתא בזה אם חתמו כן, אם השטר נפסל בכך (סמ"ע), טעם המח' היא דלא פסלינן אלא כשחותכים אותו השטר נפסל בכך, משא"כ הכא, דהא אכתי שטר זה כשר הוא, ואי משום חשש פיסול, יחתכו עדיין הגליון. מה שאין כן בשאר דבר שאם היו חותכים אותו, השטר פסול, ואם כן השטר פסול ממה נפשך (ש"ך).

(כו) ויש חלק לפני חתימתן - פירוש, אף אם יתחילו לחתום בראש השיטה שוה לשיטת השטר דלמעלה לחתימתן, מ"מ כשיש בגליון דלפני השיטה חלק הרבה, אז יכול לזייף לחתוך שטר העליון ולעשות שטר ועדיו בשיטה אחת, וכ"ש דלא יחתמו זה אחר זה ויתחילו באמצע השיטה מה"ט (סמ"ע).

(כז) ולא אמרינן דאטיוטא חתמו כו' - הטעם, דעדותן על זה למה לו להמלוה, דהא אי בעי היה חותך הגליון שיש בו הטיוטא ותו לא יהיה עליו חשד, אבל כשהטיוטא בהשיטה לפני חתימתן שייך לומר גם כן דאטיוטא חתמו. ולפי"ז מה שכתב המחבר אחר זה "דאם התחילו כו' וחתכו החלק כו'", ה"ה אם טייטו בדיו לפני חתימתן פסול (סמ"ע).

(כח) דשמא היה כתוב שם חובתו כו' - ואף דאין למדין משיטה אחרונה, היינו דוקא זכותו דבעל השטר, וכדלעיל (סי' מד ס"א) (סמ"ע), ויש חולקים דמיירי האידנא דלמדין משיטה אחרונה כיון דכתבינן שריר וקיים, אפילו היה דבר של חובה אין למדין משיטה אחרונה, וא"כ ה"ה לדין אפילו דבר של חובה אין למדין בתר שריר וקיים, וא"כ למאי דקי"ל לעיל (סי' מב ס"ה, וסי' מד ס"ו)? ברמ"א דדבר של חובה למדין, ליתא להך דינא. וא"כ קשה על הרמ"א שלא הגיה כאן כלום (ש"ך).

(כט) בסוף השטה שריר וקיים וכו' - דאז נראה ששם סיים השטר (סמ"ע).

(ל) וחתכו והיה חלק מלמעלה וכתב כו' - מכאן יש ללמוד שלא יעשו שטר ועדיו בשיטה אחת כשיש חלק מלמעלה, אלא יטייטנו בדיו או יחתכנו. ומ"מ כיון שיש ריעותא לפנינו, חיישינן שמא אירע כן (סמ"ע), ויש חולקים דשטר ועדיו בשיטה אחת כשר בכל ענין, ועיין לקמן סעיף י"ט. ואין לחשוך את העדים שעשו שלא כדין. אלא נראה דשטר כזה כשר ולא חיישינן שיחתוך ממה שלמעלה, משום דמסתמא כל שטר יש לו גליון מן הצדדים, וא"כ כשיחתוך לא יהיה לו גליון כלל מן הצד ויהא ניכר הזיוף, ולפי זה צריכים העדים לזהר כשכותבים שטר כזה שהוא ועדיו בשיטה אחת והוא חלק מלמעלה, שלא יניחו שום ריוח כלל בין השטר ובין חתימת העדים, ובלאו הכי נמי צריכים לזהר בזה וכמו שכתב לעיל (סי' מב ס"ג) שיהיה הכתב מיושר ואל ידחוק במקום אחד וירחק במקום אחר כו'. ואם רואה בו הדיין שום שינוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב כו' (ש"ך).

(יב) שטר שהיו עדיו מרובים, ונמצא אחד מהם קרוב או פסול, או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה,³⁷⁶ והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם,³⁷⁷ אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום, שהרי נתכוונו להעיד, הרי זה בטל. ואם לאו,³⁷⁸ תתקיים העדות בשאר, שהרי איפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום, ובא זה הקרוב או הפסול והתם שלא מדעתם, אף על פי שהעד החתום בשטר מתחלה הוא הפסול, הרי השטר כשר. הגה: ³⁷⁹ ולכתחלה לא יחתום קום קרוב או פסול על השטר.³⁸⁰ וא"ל דאין להכשיר שטר שחתומין בו פסולין, אלא אם כן ב' עדים האחרונים הם כשרים.

(לא) והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם כו' - אם העדים קיימים צריך לשאול אותם, והעדים עצמן נאמנים לומר שכולם ישבו לחתום אעפ"י שכתב ידם יוצא ממקום אחר, ולא מחשב כמגיד וחוזר ומגיד. ואם הם אומרים שלא ישבו כולם לחתום ועדים אחרים מעדין עליהן שישבו כולם לחתום, אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה (סמ"ע).

(לב) אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום כו' - להסברא הראשונה דלעיל (סי' לו ס"ב) [שהמעיד עם פסול, שאין הרחוק יודע מפסולו, לא נפסל עדותו], מיירי כאן כשאנו יודעים שהכשר מכיר בפסול של חברו, כגון שהוא אחיו או שרגיל בו וכה"ג, והיכא דליתנהו לסהדי, מכשרינן לשטרא ולא פסלינן ליה מספק, דאמרינן דילמא לא הוי ידעי הכשרים בפסולו, ואפילו נודע

באיר הַבְּשִׁיטָה זֹלְקָא

שישבו שלשתן להעיד. והיכא דאיתנהו לסהדי קמן שיילינן להו ונאמנין. מיהו לסברא האחרונה דלעיל, אפילו לא ידעו הכשרים בפסולו בטל השטר, עיין מש"כ לעיל (סי' לו סקכ"א?) (ש"ך). (לג) שהרי אפשר שחתמו כו' - והיינו כשחתמו זה תחת זה, אבל אם כולם חתמו בשורה אחת ודאי אמרינן לשם עדות גמורה נתכוננו (סמ"ע).

(לד) אעפ"י שהעד החתום בשטר מתחלה כו' - פירוש, והוה אמינא ודאי הוא מהעיקר הבאים לחתום מתחילה ונצטרף עם הכשרים, קא משמע לן דלא, אלא אמרינן העדים הכשרים הם עיקר ורווחא שבקי ובא הפסול וחתם, וכ"ש אם הפסולים חתמו נפשם אחר הכשרים דכשר (סמ"ע), ועיקר דאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, מילתא דכבוד בעלמא הוא דעבד ליה ולא לעדות אחתמיה, אבל חתם קרוב בסוף או באמצע פסול, ואמצעיים פסולים כמו בסוף, וי"א שגם אמצעיים כשרים ורק אלה שבסוף פסולים, [אבל זה דעת יחיד] ודלא כרמ"א שנקט כ"א זה בדיעבד, ומקיימים השטר מכל תרי דאית ביה, דמסתמא לא חיישינן דאית ביה קרובים (ש"ך), שיטת הש"ך דדוקא אם נמצאו הראשונים קרובים או פסולים כשר דהראשונים לשם מילוי חתמו, אבל לא האחרונים ולא אמצעיים דאלו ודאי לשום עדות חתמו. אבל העיקר היא מאחר ובכל שטר (חוץ מגט) חותמין זה שלא בפני זה, כשר, אפילו חתם פסול בסוף, דתלינן שלא חתמו כאחד. ולכן כל שטר שבא לפנינו ואין נודע אם חתמו יחד או זה שלא בפני זה, לעולם כשר תולין שהכשרין לא חתמו עם הפסולים אלא לאחר שנכשר השטר בכשרים, דכיון דלא חתמו כאחד, הוי כמו לא הגידו כאחד (קצה"ח), עדי חתימה בשעת חתימה לא מעידין כלל, דהא כותבין גט לאיש ושטר חוב ללוה ועדיין ליכא מסירה, ובשעת מסירה הוי אז כמגידין על המסירה. והא דאמרינן עדים החתומים על השטר כאילו נחקרה עדותן בבית דין, על כרחך לא הוי כנחקרה עד שעת מסירה, ובשעת מסירה הוי אז כמגידין על המסירה דאז נגמר הדבר, דקודם מסירה עדיין לא נגמר הדבר ואין העדים מגידין מאומה שאין להם מה להגיד כלל, וא"כ בשעת מסירה הוי אז כשעת ראייה והגדה, והבעל מצרפן בשעת מסירה כשמוסר לה בעדים החתומים הללו שיש ביניהם קרוב או פסול, ולהכי נתבטלה העדות (סי' לקמן סיק' מו סל"ה וסמ"ע סקפ"ז?), ולפי זה אתי שפיר דברי הש"ך, דשוב לא שייך לומר שכבר נתכשר השטר בשעת חתימת הכשרים, דקודם המסירה עדיין לא נתכשר השטר. ואפילו מאן דפוסל באמצעיים היינו כשידוע שחתמו באמצע דאז ודאי לשם עדות חתום, אבל בשטר הבא לפנינו וחתומים בו קרובים באמצע נראה דכשר, דהא גם כן נוכל לומר שהכשרים החתומים למטה חתמו קודם ואחר כך חתמו עצמם הקרובים והכשרים למילוי. ולפי דעתי אין שום סברא לחלק בין אם כל החתומים למעלה הן קרובים, דתלינן שחתמו למילוי, ובין אם הם קצתן קרובים וקצתן כשרים (נתה"מ), ועיין בתשובת משכנות יעקב [חו"מ] סימן (כ"א) [כ"ו] מה שכתב בזה (פ"ת)⁵⁵¹.

(לה) הרי השטר כשר - מדברי המחבר כאן מוכח דס"ל דדוקא בסתם שטר הבא לפנינו כשר, דתולין שחתמו הכשרים קודם למטה ואחר כך חתמו עצמם הפסולים, אבל אם ידוע שהפסולים חתמו עצמם קודם למעלה ואחר כך חתמו עצמם הכשרים למטה, פסול, והא דאמר אם יש עדות ברורה שכולם ישבו לחתום פסול, נראה כשחתמו הפסולים עצמם קודם ואחר כך באו הכשרים וחתמו עצמם אצל הפסולים הוי כישבו כולם לחתום, דהא מדעת צירפו עצמם הכשרים להפסולים, והפסולים ג"כ בודאי נתכוננו להעיד, כיון שחתמו עצמם קודם לכולן בשיטות הראשונות, למאי חתמו עצמם ודאי לעדות כיונו (נתה"מ).

(לו) שחתומין בו פסולין כו' - י"א כשהעדים הפסולים חתומים באמצע, ועדים ראשונים ועדים אחרונים כשרים, אזי אם אין אנו יודעים באיזה סדר נחתם בו, השטר פסול. וכשנודע לנו שסדר חתימתן היה כמו שהן חתומין בשטר, השטר כשר כיון שעדים ראשונים כשרים, משא"כ כשכל עדים ראשונים פסולים דמסתמא השטר כשר, דאמרינן למילוי חתמו הפסולים אחר שחתמו הכשרים, וכשנודע לנו שחתמו על הסדר פסול (סמ"ע).

(לז) אא"כ ב' עדים האחרונים הם כשרים - ואז תולין לומר שהרחיקו חתימתן בכיון כדי לחתום שם מאן דקשיש מינייהו, ומילא המלוה האויר בחתימת אלו הקרובים או הפסולים וכמ"ש לקמן בסעיף י"ד, וי"א דלפיכך שטר שעדי מרובים אין מקיימין אותו אלא מעדי של מטה כו', ואף אם חתמו שנים האחרונים הכשרים זה אצל זה, השטר כשר (סמ"ע), [כהגה על מש"כ בסמ"ע "אין מקיימין אותו אלא מעדי של מטה"], [הקפידו] חז"ל אף על גב דאיכא כשרים אפ"ה אין סומכין על

Commented [YL149]:
יפה זה בשו"ע??

Commented [YL150]:
ש להקשות, כיון דהטעם הוא שמא חתמו הראשונים למילוי ובאמת הם קרובים או פסולים, א"כ מזה מוכח שלמטה יש עדים כשרים אלא שהרחיקו שני שיטין ובאו אלו למלאות, ממילא יש כאן על כל פנים שטר כשר גמור (ט"ז). וקשה על הט"ז שאם כן כל מי שיש לו שטר כשר שיחתים קרוביו למילוי (חכ"צ בהגהות הט"ז). ולא נהירא, דאם נחוש לזה א"כ בשטר שאין בו אלא שני עדים נחוש שמא קרובים הם כיון דאין אנו מכירים הקרובים, ועוד דלמה יעשה המלוה כך לזייף שני אנשים כשרים ושיחתום ברישא שני קרובים למילוי ולא יקויים השטר אלא מאחרונים ויוכר הזיוף, טפי הו"ל למיחתם הנך קרובים ראשונים לבד ויקיים חתימתן ולא יודע הזיוף. אלא העיקר ד (קצה"ח) - הלכתי לאיבוד, אבל לא נ"ל שיש הלכה שיוצא מזה

551 לא עשיתי.

באיר הַבְּשֵׁטֶל זֹלְקָא

הפסולים, להכי אין מקיימין אלא מעדים שלמטה ודאי כשרים. והנה שיטת השו"ע שמקיימין מכל העדים בין שלמעלה בין שלמטה, בדיני ממונות כי היכי דכשר על פי עידי מסירה אף על פי שחתומין בו שמות שאין מובהקין ולא גזרינן דלמא אתי למיסמך עלייהו הכי נמי לא חיישינן שמא יקיימו בקרובים כיון דעכ"פ השטר כשר עפ"י הכשרים (קצה"ח).³⁸¹ אם נפסל על ידי חתימת הפסולים, אם הכשרים זוכרים העדות ע"י ראיות השטר יכולים להעיד, ובית דין יכתבו עדותן כמו שכתוב בשטר, וחשוב כמו שטר הראשון.

(לח) אם הכשרים זוכרים העדות כו'. וכן כתבו הטור והמחבר לקמן בסימן נ"א [סעיף ה']. ועיין לעיל סוף סימן ל"ו דכתבו הטור [סעיף ב'] והמחבר [סעיף א'] דעת הרא"ש [בתשובה המובאת להלן] דאם העידו יחד, דנפסלה גם עדות כשרים. שאני התם שהעידו על פה בב"ד יחד, וכיון דראו מתחילה יחד וגם העידו בב"ד, נפסלו בשעת הגדתן, ושוב אין תיקון כאשר יחזרו ויעידו לבדן, משא"כ כאן דלא הגידו יחד בע"פ בב"ד. ועיין דרישה [פרישה] סעיף י"ט, שם כתבתי דדין זה נלמד ממה שכתב הרא"ש בכלל ס' דין ג' בדין צואה, ושם כתבתי דממה שכתב הרא"ש שם בסי' (ד') ה' נראה כסותר למה שכתב בסי' ג', ששם כתב דאפילו כשחתומים בשטר אין לכשרים לחזור ולהעיד, אא"כ כשהפסולים לא היו עמהם בראיית הלואה אלא שישבו אח"כ וחתמו יחד, ומשום הכי אמרינן דהשטר פסול והעדו כשרה, ולא כשהיו הפסולים עמהן וכיונו להעיד גם בשעת הלואה. ונדרחקתי וכתבתי דמה שכתב בדין ה' לא כתב כן כי אם לדעת הרמב"ם [פ"ה מעדות ה"ה] דס"ל דבראיה לחוד מיפסל העדות, אבל הרא"ש [מכות פ"א סי' י"א] ס"ל דתרתיה בעינן ראייה והגדה, וכמ"ש הטור בסימן ל"ו [סעיף ב'], משום הכי כתב שם בדין ג' דיכולין הכשרים החתומים על השטר לחזור ולהעיד, והוא דוחק וצ"ע: (סמ"ע), (כד) אם הכשרים זוכרים כו'. זהו מתשובת הרא"ש כלל ס' דין ג', וכתב בסמ"ע ס"ק (ל"ג) [ל"ד], דממה שכתב הרא"ש בתשובה שם סי' ה' נראה כסותר למה שכתב בסי' ג', ששם כתב דאפילו כשחתומים בשטר אין לכשרים לחזור ולהעיד אא"כ שהפסולים לא היו עמהם בראיית ההלואה אלא שישבו אחר כך וחתמו יחד, ומשום הכי אמרינן דהשטר פסול והעדו כשרה, ולא כשהיו הפסולים עמהן וכיונו להעיד גם בשעת הלואה. ואפשר דמה שכתב בדין ה' לא כתב כן כי אם לדעת הרמב"ם [פ"ה מעדות ה"ה] דס"ל דבראיה לחוד מיפסל העדות, אבל הרא"ש [מכות פ"א סי' י"א] ס"ל דתרתיה בעינן ראייה והגדה וכמ"ש הטור בסימן ל"ו [סעיף ב'], משום הכי כתב שם בדין ג' דיכולים החתומים על השטר לחזור ולהעיד ודוחק וצ"ע, עכ"ל. ולא נהירא. אלא נראה דהרא"ש בסי' ג' וכן המחבר כאן מיירי שהפסולים לא היו עמהם בשעת ראייה, ולא הוצרכו לבאר זה, דפשיטא דכשהפסולים היו עמהם דבטלה העדות לכו"ע, דהא הוה ליה ראייה והגדה, דעדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותם בב"ד דמי, ומה"ט קי"ל בכל דוכתי [לקמן סימן מ"ו סעיף ל"ז - ל"ח] עדים החתומים על השטר אין יכולים לחזור ולהעיד, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, דהגדה בשטר כהגדה בב"ד היא. כן נ"ל. ##### ולפי מה שהעליתי לעיל סימן ל"ו ס"ק ח' דבנצטרפו בראיה לחוד בטלה העדות אפילו לא העידו אח"כ, א"כ אם היו הפסולים עמהם בשעת ראיית המעשה נתבטלה העדות אפילו לא חתמו בשטר, ואם לא היו הפסולים עמהם בשעת ראיית המעשה וחתמו על השטר, פסול. דאע"ג דהעליתי לעיל סימן ל"ו ס"ק ו' דבהגדה לחוד לפני ב"ד לא נצטרפו ודלא כהרמ"ה [בטור שם], הגדה דבשטר גרע טפי, כיון דחתומים יחד על שטר אחד והוה ליה מזויף מתוכו, וגם כיון דאין העדים חותמים על השטר אלא מדעת המתחייב שאומר להם כתובו וחתומו, א"כ חתימתן על השטר הוי צירוף לענין מעשה השטר, כיון שצירפן יחד לחתום על שטר אחד, אבל ראיית המעשה לא נתבטלה, דראיית המעשה וחתמת השטר שני ענינים מוחלקים הם, כן נ"ל. ודלא כמהר"מ אלשקר בתשובות סי' ט"ז דף כ"ד ע"א שכתב, דמדפסל הרמב"ם [פ"ה מעדות ה"ו] שטר שחתומים עליו קרובים או פסולים, מוכח דס"ל כהרמ"ה, דהא כתב אם יש עדות ברורה שישבו כולם לחתום כו', ולא קאמר אם יש עדות דבשעה שראו היו כולם ביחד, דהא אפשר דהעדות היתה בזמן אחד והחתימה מאוחרת כו', והאריך שם בזה. וליתא, אלא כמו שביארתי, דהשתא לא עסקינן אלא שהשטר בטל, אבל מענין המעשה לא מיירי והשטר בטל מכל מקום מטעמא שכתבתי. והא ראייה שהרי הרא"ש וטור לעיל סימן ל"ו ושאר פוסקים לא ס"ל כהרמ"ה, ואפ"ה פסלי בשטר, אלא ודאי כמו שביארתי. [ומה שכתב הנ"י פרק ז"ב [סנהדרין ז' ע"א מדפי הרי"ף] בשם בעל העיטור [קבלת עדות נ"ט ע"ב] ומביאו ב"י סימן נ"א סעיף ה', דאין משביעין על פי עד האחד הכשר שבא להעיד בעל פה, וכן משמע בתשובת רשב"א שהביא ב"י לעיל סוף סימן ל"ו [סעיף ה'], מיירי שנצטרפו יחד בשעת ראיית המעשה ודוק] (ש"ך), זוכרינן העדות. עיין ש"ך

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָ א'

(סק"ד) שכתב ז"ל, ולפי מה שהעליתי לעיל סימן ל"ו (סק"ח) דבנצטרף בראיה לחוד פסול כל העדות אפילו לא העידו אח"כ, א"כ אם היו הפסולים בשעת ראיה נתבטל העדות אפילו לא חתמו בשטר ע"ש. ולי נראה בשטר הלואה אף על גב דראו הלואה המעות יחד, כל שחתמו הכשרים אח"כ על פי ציווי הלואה ולא ציוה אל הפסולים לחתום והפסולים ציוה אח"כ לחתום, בזה ודאי השטר כשר עפ"י הכשרים, דאע"ג דראו כאחד הלואה המעות מ"מ דל מהכא הלואה המעות הרי הוא נתחייב עפ"י השטר אעפ"י שאינו חייב כמבואר בסימן מ' (סעיף א'), והרי הוא כאילו ראו הלואה יחד עם הפסולים ואח"כ שמעו הכשרים שהודה לפניהם שחייב, בזה ודאי דל הלואה הרי נתחייב עפ"י הודאה, אלא אם ציוה לחתום הכשרים עם הפסולין דכיון ששמעו יחד ציווי הלואה לחתום וציווי לחתום היא ראייתן ועיין פרק השולח (גיטין) דף ל"ג (ע"ב), ובזה אף על גב דחתמו הכשרים לבד כבר נצטרפו בראיה עם הפסולים, דציווי לחתום היא ראייתן וחתמתן הוא הגדתן וא"כ כיון דשמעו יחד ציווי לחתום כבר נצטרפו בראיה, ואולי מזה מיירי הש"ך, אבל היכא דלא ציוה כי אם אל הכשרים אף על גב דראו יחד הלואה המעות אמרינן סלק הלואה ונתחייב ע"י השטר שחותמין בו הכשרים וכמ"ש וזה ברור (קצה"ח), אם הכשרים זוכרין העדות. עיין ש"ך סק"ה דדוקא בית דין, אבל הם עצמם לא, שכבר עשו שליחותן, שלא נעשו שלוחים לחתום השטר אלא בצירוף הפסול, עכ"ל. ותמוה לי, דאם לא נעשו שלוחים לחתום רק בצירוף הפסול, אם כן לא נעשו שלוחים לעשות שטר כשר כלל, והאיך יכולין בית דין לעשות על פיהם שטר כשר. לכן נראה, דהא על כרחך מיירי בשטר שיש בו קנין, דבלא קנין בלאו הכי אין יכולים הבית דין לכתוב שטר מזמן ראשון, דהא עד עכשיו השטר היה חספא בעלמא, ולא נשתעבדו נכסים עד עכשיו כלל. ועל כרחך מיירי בשטר קנין, וג"כ מיירי על כרחך שלא ראו הקנין בכתב אחת, דאם כן נצטרפו בשעת ראיה וכמו שכתב הש"ך בס"ק (כ') [כ"ד]. ומיירי שלא הוזמנו אותן העדים להקנין, דאי הוזמנו נהי שנתבטלה אמירת כתבו מטעם דלקמן, מכל מקום יכולין לכתוב שטר אחר, משום הקנין שאין צריך לאמירת כתבו, ועל כרחך דמיירי שלא הוזמנו שאז לא נעשו שלוחים לכתוב כמו שכתב הש"ך בסימן ל"ט סקט"ו. ואף דלא שייך הטעם שכתב (הרשב"א) [הריטב"א קדושין מ"ג ע"א] שם וז"ל, דאי לא תימא הכי זמנין דמטמין עדים כו', דלא כתב שם טעם זה רק לראיה, אבל ודאי אף דלא שייך טעם זה אסורין לכתוב. ומ"מ כשחזר ואמר לאותן שלא הוזמנו כתבו יכולין לכתוב, אבל כשעשו שליחותן אין חוזרים ועושים שליחותן, אבל יכולין לומר להבית דין לעשות שטר אחר כעין שמבואר בסימן ל"ט סעיף ד' כשהולכים למדינת הים ע"ש, אבל הן בעצמן אין יכולים לעשות שטר, דכיון שאמר להכשרים ולפסולים אחר הקנין כתבו ולא אמר כולכם הרי לא הקפיד, וכיון שחתמו עם הפסולין עשו שליחותן, אבל הקנין לא נתקלקל ויכולין לילך להבית דין, שהבית דין יעשו לו שטר על הקנין. אבל בשטר דלית ביה קנין, לא מיבעיא אם שמעו ביחד הכשרים עם הפסולים כשאמר כתבו וחתמו, ודאי דנתבטלה עדותן על מה ששמעו כשאמר כתבו וחתמו, אלא אפילו אמר לכשרים לבד כתבו וחתמו ואחר כך אמר לפסולים כתבו וחתמו, מ"מ היאך יעלה על הדעת שהכשרים יאמרו לבית דין שיכתבו ויחתמו, הא ודאי מילי לא מימסרין לשליח, וכל זמן שלא כתבו וחתמו בעצמן לא נשתעבדו נכסים, ואפילו אמר לבית דין הגדול שבירושלים צריכים שילמדו ויכתבו ויתנו כמו בגט [גיטין ס"ו ע"ב] וכמבואר לקמן בסימן רמ"ד, ושטר שעבוד הוא כמו שטר מתנה כמבואר בפוסקים, אלא על כרחך דמיירי בשטר קנין. ואם ראו הלואה המעות ביחד, ואחר כך אמר כתבו וחתמו לכשרים לבד ולפסולים לבד, יכולים הכשרים לחתום שטר וליתן להמלוה, דדל מהכא ראיית ההלואה, הא על אמירת כתבו וחתמו שטר שאני חייב לפלוני מנה יכולין לכתוב שטר. ##### /מהדורא קמא: ##### ... וכמו שכתב הש"ך בס"ק (כ') [כ"ד] וכיון דראו הקנין הכשרים בלבד ודאי דיכולין לומר לב"ד לעשות שטר גמור, ומ"מ א"י לעשות שטר אחר כשאמר להכשרים ולהפסולים אח"כ כתבו וחתמו ולא אמר כולכם הרי לא הקפיד ויכולין הכשרים הן לחתום לבדם הן לחתום עם הפסולים, דודאי אם היו חותמים הכשרים לבד היה השטר כשר, מש"ה יכולין ג"כ לומר לב"ד לכתוב שטר, ומ"מ אם חתמו עם הפסולים מיקרי עשו שליחותם משום דלא הקפיד, דאף אם יחתמו עם הפסולים ג"כ יהיו כעשו שליחותן, ואפילו אם הקפיד שיחתמו דוקא עם הפסולים והשטר נתקלקל כיון שכבר עשו שליחותן, מ"מ הקנין שראו לא נתקלקל והב"ד יכולים לעשות שטר על הקנין. וזה דוקא בשטר קנין, אבל בשטר דלית ביה קנין.. (נתה"מ).

(לט) ובית דין יכתבו עדותן כו'. נ"ל דוקא קאמר בית דין, אבל הם עצמם לא, שכבר עשו שליחותן, שלא נעשו שלוחים לחתום את השטר אלא בצירוף הפסול ודוק (ש"ך).

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָא

(יד) ³⁸²היו העדים מרוחקים מהכתב יתר על שני שיטין, והיה הריזח שבין הכתב והעדים מלא בעדים פסולים או קרובים, הרי זה כשר, שהרי אינו יכול להודיף. ³⁸³ואם נראה השטר בבית דין קודם שמילאוהו בקרובים או פסולים, שוב אין לו תקנה. אבל אם הוכשר על ידי מילוי קרובים קודם שבא לב"ד, ³⁸⁴אפילו עשאו המלוה מדעתו, שלא מדעת הלוה, כשר. ³⁸⁵וי"א דדוקא שמילאוהו מדעת הלוה, אבל אם מילאוהו שלא מדעת הלוה, פסול.

(מ) שוב אין לו תקנה. דאלמוהו רבנן תקנתיהו ואמרו, כל שטר שנראה בב"ד דלא נעשה כתיקון חכמים הרי הוא כחספא בעלמא: (סמ"ע).

(מא) שלא מדעת הלוה כשר. שאין שם פסול עליו לאמר שאין בידו לעשות ממנו שטר בלא דעת הלוה. ומהאי טעמא נראה פשוט דס"ל דיכול המלוה למלאותו מדעתו בקרובים אפילו אחר היום שנחתם, כל זמן שלא נראה בב"ד. וכן מוכח באשר"י [ב"ב פ"י סי' ג'] וכמו שכתבתי בפרישה [דרישה סעיף כ'] ע"ש. ומה שכתב המחבר בסמוך סעיף ט"ו דאם מילאוהו למחר כו' פסול. לא כתב כן אלא לדעת הי"א שכתב בשם בסוף סעיף זה דבעינן שימלאוהו מדעת הלוה, וסבירא ליה דשם פסול עליו כל זמן שלא מילאוהו, וכל שמילאוהו שלא מדעת הלוה לא נשתעבד בו הלוה, והוא דעת רבינו יונה [המובא בציונים אות כ"א וברא"ש שם], וכוותיה פסק הרב המגיד משנה [פכ"ז ממלוה ה"ד]. אבל הבית יוסף [סעיף כ'] דכתב עליו דעת הרב רבינו אשר שחולק עמו, נראה עיקר. ואם כן קשה דלא הוה ליה להמחבר לסתום ולכתוב בסעיף ט"ו שלא כדעת הרא"ש. ולכן נראה שהכל סעיף אחד הוא, והוא מצורף למה שכתב לפני זה בשם הי"א, ולהגיה וי"ו, וצ"ל והא דמכשרינן כו'. וק"ל סמ"ע, שאין שם פסול עליו לאמר שאין בידו לעשות ממנו שטר בלא דעת הלוה, ומה"ט נראה פשוט דיכול המלוה למלאותו בקרובים אפילו אחר היום שנחתם, וכן מוכח באשר"י, וא"כ קשה על המחבר דלא הוה ליה לסתום ולכתוב בסעיף ט"ו שלא כדעת הרא"ש. ולכן נראה שהכל סעיף אחד הוא, והוא מצורף למה שכתב לפני זה בשם הי"א, ויש להגיה וי"ו וצ"ל והא דמכשרינן כו'. עכ"ל סמ"ע [סקל"ו]. ולא נהירא, דא"כ לא הו"ל להמחבר לעשות מזה סעיף מיוחד. אלא נראה דס"ל דכו"ע מודו בזה, דנהי דיכול לעשותו שלא מדעת הלוה, היינו כיון שמסר השטר לידו כאילו הרשהו לעשות, אבל מ"מ אין השטר נכשר אלא משעת המילוי, וגם באשר"י לא מוכח מידי, וי"ל דמודה בזה להרב רבינו יונה + בעליות דרבינו יונה קס"ב ע"ב ד"ה מלאהו + ע"ש (ש"ך).

(מו) ³⁸⁶הא דמכשרינן במילאוהו בקרובים או פסולים ³⁸⁷אם הוא שטר שאין בו קנין, דוקא שמילאוהו ביום שנכתב ונחתם. אבל אם מילאוהו למחר וליומא אחרא, אפילו במצות הלוה, פסול.

(מב) אם הוא שטר שאין בו קנין כו'. דאילו יש בו קנין, כבר נתבאר בסימן ל"ט [סעיף ג'] ובסימן מ"ג [סעיף ט"ו] דיכול לכתוב אימת שירצה ומזמן הקנין. אבל כשאין בו קנין, אף למ"ד עדיו בחתומיו זכין לו [ב"מ י"ג ע"א], בשטר כזה דלא נחתם כראוי, מודה דאינן זוכין לו: (סמ"ע), אם הוא שטר שאין בו קנין כו'. ואפי' מ"ד [לעיל סימן ל"ט ס"ק ל"ט] עדיו בחתומיו זכין לו, בשטר כזה דלא נחתם כראוי מודה דאינן זוכין לו. סמ"ע [סקל"ז] וכ"כ הב"ח [סעיף כ'] (ש"ך).

(מז) ³⁸⁸אם אחר שפרעו הוא טוען שהשטר היה פסול לפי שהרחיק הסופר חותם ידו יותר משטה אחת, אין בדבריו כלום.

(יז) ³⁸⁹הבא מכח עובד כוכבים, הרי הוא כמוהו לגבות בשטר שעידיו מרוחקים ב' שיטים, אם נהגו העובדי כוכבים לגבות בו.

(מג) הרי הוא כמוהו לגבות כו' - עי' לקמן (סי' קנד סי"ח) דדוקא לגרעיותא הרי הוא כגוי, ומלשון זה משמע דהמלוה הבא לגבות בא מכח הגוי, ואף שהוא למעליותא, שאני הכא בשטר חוב שהוא דינא דמלכותא (עי' רמ"א סי' שסט ס"?) , ואפשר לומר דגם המחבר מודה דינא דמלכותא. והיותר נראה, דשאני הכא דכיון דהגויים נהגו לגבות בו, ומהשטר מוכח שחייב לו הישראל, ואפילו ישראל בישראל היה יכול לגבות בו שהרי אנו רואין שאין בו זיוף, אלא שפסלוהו בישראל משום שהיו יכולין לזייפו, ובשל גויים לא התקינו להפקיע ממונו של זה הבא מכח גוי. משא"כ בסימן קנ"ד דשם הוא מוחזק בחלונו כמה שנים, וזה הבא מכח גוי בא להזיקו בידים בבנין שרוצה לבנות כנגדו להאפיל עליו, ואף שבמניעת הבנין יהיה היזק להלוקח, מ"מ אינו אלא גרם היזק (סמ"ע), עיין סמ"ע, ועיין מ"ש לקמן (סי' סו סכ"ה סקפ"ד?) (ש"ך).

באיר הַבְּשִׁטָּה זֹלְקָא

(יה) שטר הבא כולו בשטה אחת, ועידיו בשטה אחרת, פסול, דשמא הרחיקו העדים מהשטר שמה אחת, וחתך כל השטר וכתב זה השטר באותה שיטה, ונמצאו העדים התומים עליו. הגה: וכן אם היה השטר ב' שיטין, אלף שאין השטה לאשונה מתחלת זראש הקלף, לחיישין שמא סיימו השטר זאלמע שטה והניחו הנשאר חלק גם שטה שתחתיה, וחתמו, וחתך כל השטר וזיף בשטה ומחלה מה שלכה, והרי העדים התומים עליו.

(מד) שאין השטה ראשונה מתחלת בראש הקלף - פירוש, ראש הקלף של שיטה שאחריה, דהשיטה ראשונה מתחלת באמצע של שיטה שניה והקלף שלפניה נחתך (סמ"ע).

(מה) דחיישין שמא סיימו השטר באמצע השטה כו' - ואף על גב דכבר נתבאר לעיל (ס"י סקכ"ב?), דלא חשדינן להעדים שיחתמו על השטר שיכול לזיף, וזה נמי יכול לזיף ולהוסיף בחצי שיטה ראשונה ולחזור מענינו של שטר בשיטה האחרונה ולא יוכר הזיוף וכמ"ש שם, מ"מ כיון דאיכא ריעותא לפנינו דמתחיל השטר באמצע שיטה חוששין לזה (סמ"ע), ע"י לעיל סעיף י' דאם סיימו השטר באמצע שיטה והניחו הנשאר חלק וגם שתחתיה, פסול השטר, א"כ היכי חיישין שעשו העדים כך. אלא כל דברי הרמ"א הם למ"ד שלא כותבים פעמיים "שריר וקיים", אז חיישין שמא סיימו שריר וקיים באמצע שיטה ותו לא היה חשש זיוף, הא לאו הכי אף על גב דאיכא ריעותא לפנינו שהשטר מתחיל באמצע שיטה היה כשר, והרי אנן דקי"ל דתרי שריר וקיים כתיבין בשיטה שלפני אחרונה (ע"י לעיל סי' מד ס"ט), אם כן שטר זה כשר, דודאי נעשה כך שטר זה מתחילה, דאל"כ לא היו העדים מניחים חלק מחצה ושיטה, שהרי היה אפשר לזיף ולכתוב תרי שריר וקיים, וא"כ דברי הרמ"א בכאן דפוסל שטר זה צ"ע (ש"ך).

(יט) היה השטר כולו עם כל עידיו בשיטה אחת, כשר, דליכא למיחש למידי. אבל אם השטר ועידיו בשטה א', ועוד למטה ממנו בשיטה אחרת שני עדים, יש לחוש שמא חתך כל השטר העליון שהיו העדים התחתונים התומים, ובשיטה שבין שטר לעדים כתב שטר ועידיו ובעדים שבשיטה שנייה יאמר כוונתי להרבות בעדים. ולפיכך כשיבא לפנינו שטר כזה אין מקיימים אותו מעדים שבשיטה שנייה, אלא מעדים שבשיטה ראשונה.

(מו) ובשטה שבין שטר לעדים כתב שטר ועידיו - פירוש, חוששין שכתב בזיוף השטר וגם העדים, ומשום הכי מקיימין מאותן עדים, דאם יכול לקיימן ודאי אין בו זיוף (סמ"ע).

(כ) שטר הבא הוא ועידיו על המחק, כשר. והוא שלא יהא שום שינוי בין השטר למקום חתימת העדים. שאם יש שום שינוי, יש לחוש שמא מחק וכתב מה שרצה ולפיכך הוא משונה, שהרי מחקו ב' פעמים. ³⁹⁴ על כן לא יחתמו העדים על שטר מחוק, אלא אם כן נמחק בפניהם, שאל"כ יש לחוש שמא מקום חתימות נמחק שתי פעמים, ומקום השטר פעם אחת, וכשחוזר ומחק פעם שנית וכתב מה שירצה, נמצא השטר ומקום חתימת העדים שוה, הכל מחוק שני פעמים. הגה: ולכיון לחזק שנמחק הכל זיוס אחד, לאינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים. ואם יש בין חתימת העד לשני ריוח כשיעור כתיבת אנהנא סהדי התמנו על המחק והשטר על הנייר, פסול, שמא היה השטר על הנייר ועידיו על המחק, והיה כתוב בין חתימת העדים: אנהנו סהדי וכו', ומחקו ומחק השטר, וכתב מה שרצה אחר כך. ³⁹⁵ (אבל אם לא היה כאן מחק כלל, השטר כשר אף על פי שיש בין חתימה לחתימה ריוח גדול).

(מז) והוא שלא יהא שום שינוי בין השטר למקום חתימת העדים כו' - וה"ה שלא יהא שינוי בשטר עצמו בין מקום שטר זה למקום שטר זה, אלא משום דבשטר עצמו יכול למחוק כל השטר ולא יהא בו שום שינוי, לכך קאמר למקום חתימת העדים (ש"ך).

(מח) שמא מחק - פירוש, המלוה אחר שבא לידו שטר שהיה כתוב הוא ועידיו על המחק, זיף וחזר ומחק אותו שטר וכתב עליו מה שרצה (סמ"ע).

(מט) ומקום השטר פעם אחת כו' - והעדים לא ירגישו בזה בשעה שיבואו לחתום, דאין ניכר ההפרש בין נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים רק לאחר שנכתב על המחק ונתייבש הכתיבה, והעדים ילכו משם קודם לכן (סמ"ע וש"ך), ולשיטת הרמ"א דלקמן דס"ל דההפרש ניכר מיד, כתבו דהיינו דוקא לבית דין ניכר, דדייקי, אבל לעדים אינו ניכר, דלא דייקי (ש"ך).

(נ) וכשחוזר ומחקו פעם שנית - פירוש, המלוה לאחר שבא לידו, וכנ"ל סק"מ (מח) (סמ"ע). (נא) ואם יש בין חתימת העד לשני ריוח כו' - וי"א דאפילו יש ריוח כשר, כשאינו ניכר כשנמחק שתי פעמים, דאף קודם שנכתב עליו ניכר ההפרש בין נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים, וכן עיקר (ש"ך).

Commented [YL151]
שב"ם נגד תוס' אמנם
בש"ך סקנ"א כתוב
שזה הריב"ש גם כן
ולכן הוא הרמ"א

באיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָ א'

(נב) אף על פי שיש בין חתימה לחתימה ריוח גדול - והיינו כשהשטר והעדים חתומים על הנייר. אבל כשחתימת העדים על המחק, והשטר על הנייר, ונכתב בין עד לעד אנחנו סהדי, פסול כשיש ריוח בין עד לעד כשיעור שתי שיטות, דיכול למחוק הנייר עד העד ולעשות שטר בעד אחד על המחק, וכן הריוח שבין העד לעד יעשה שטר בעד אחד, ושני שטרות בשני עדים מצטרפין, והוא פשוט (נתה"מ).

(כא) ³⁹⁶שטר שהוא על הנייר ועידיו על המחק, פסול, שמא ימחוק השטר ויזיפו, ונמצאו הוא ועידיו על המחק. ואם כתבו העדים: אנו העדים התמנו על המחק והשטר על הנייר, כשר. והוא שכתבו כן בין חתימת עד הראשון לחתימת עד השני. אבל אם כתבו כן לפני חתימתם או אחריהם, לא מהני.

(נג) ואם כתבו העדים אנו העדים כו' - ה"ה לא כתבו נמי, אם יש ריוח בין עד לעד תו ליכא למיחש לזיוף שימחוק להשטר, דאז יהיה השטר פסול, דיאמרו שהיה כתוב בין עד לעד שהשטר על הנייר, אם לא שתאמר דאיירי דהעדים הם על המחק לבד ובין עד לעד אין הקלף מחוק, ויותר נראה דלכתחילה צריך לברר ולכתוב כן בפירוש (סמ"ע).

(נד) והוא שכתבו כן בין חתימת עד הראשון לחתימת עד השני - לפי הרמ"א שנמחק שתי פעמים ניכר אף שאין נכתב עליו, לאו דוקא כשכתבו העדים כן בין עד לעד, דה"ה כשכתבו כן על המחק לפני חתימתן. אבל לפירוש המחבר מובן, שאינו ניכר כיון שאין כתוב עליו כלום, שאם יכתבו כן לפני חתימתן, יש לחוש שימחקנו ולא יכתוב עליו כלום, ואף שיהיה חלק בין השטר לעדים אין השטר פסול בכך, דשיעור כתיבת "אנחנו עדים כו'" אינו אלא שיטה אחת, וכשיש חלק שיטה אחת לפני השטר כשר משום שאין העדים יכולים לצמצם לחתום מיד סמוך לכתב (ש"ך), אם השטר על הנייר ועדיו על המחק ונמצא כתוב בין עד לעד "אנחנו סהדי כו'", אפילו ידעינן בודאי שהעדים לא כתבו כן, רק שהמלוה בעצמו כתב כן, מ"מ השטר כשר, כיון דסוף סוף לא יכול להזדייף כו', וצ"ע בדבר (פ"ת).

(נה) לפני חתימתן או אחריהם - לאחריהם, שמא יגזו אותו או ימחוק אותו, ולפניהן, שמא ימחוק אותו (סמ"ע). י"א דכשכותבין "אנחנו סהדי" צריכים לכתוב כך "אנחנו סהדי המעידים על השטר שסכמו כן, וזמנו כן, וכך שם המלוה והלוה". אבל כשכותבין סתם אנחנו סהדי כתבנו שטרא אניירא וחתמנו אמחקא, פסול, דיאמרו עדים רק אזה חתמו, כמו בטיטא שאומרינן עדים אטיטא חתמו. ועיקר לא כדבריו אלא "אנחנו עדים" מספיק, ודוקא בטיטא שהרחיקו העדים מגוף השטר שלא כדרך העדים דדרך העדים לחתום בסמוך, אמרינן סהדי אטיטא חתמו, אבל כשחותמים סמוך לכתב אכולא מילתא מסהדי (נתה"מ).

(נב) ³⁹⁷שטר שהוא על המחק ועידיו על הנייר, פסול. אפילו כתבו: אנו העדים התמנו על הנייר והשטר מחוק, דסוף סוף ימחוק השטר ויזיפו ויכתוב מה שירצה, אף על פי שנמחק שני פעמים, אינו ניכר, כיון שאין אצלו מקום שמחוק פעם אחת שיוכלו להבחין בין זה לזה.

(נו) אפילו כתבו אנו העדים כו' - כלומר, אפילו כתבו כן על הנייר לפני חתימתן ובא שטר כזה לפנינו, דודאי השתא לא נעשה בשטר זה שום זיוף, אפ"ה פסול מטעם דסוף סוף ימחקנו כו', אבל אין לפרש אפילו כתבו העדים כן בין עד לעד, דא"כ בלאו הכי פסול, דשמא היה שטר זה כפשוטו כולו על הנייר וחתם עד הראשון ואחר כך מחק כל השטר, והעד השני כתב כן אחר עד הראשון, והעד הראשון אינו מסכים על זה, ונמצא שאין השטר נכשר רק על פי עד אחד ואינו כלום. ולא דמי לסעיף שלפני זה, דהתם מה שנכתב בין עד לעד הוא לתועלת הלוה שלא יזיף המלוה השטר, משא"כ הכא שהוא לתועלת המלוה, פשיטא שאינו כלום כיון שאין כאן אלא עד אחד, דאל"כ כל מלוה אחר שיחתום עד אחד יזיף בשטר מה שירצה ויקיימנו בין עד לעד ויעשה קנוניא עם העד השני (ש"ך).

(נז) אינו ניכר כיון שאין אצלו מקום כו' - לפ"ז אפילו אם יכתבו בין עד לעד דמקום השטר נמחק פעם אחת לא מהני (סמ"ע).

(נח) ³⁹⁸במקום שנהגו לכתוב פרעון ביני שיטי, צריך לזהר שלא יהא שום גרר ביני שיטי, דאיכא למיחש שמא היה בו פרעון ומחקו. וכל שכן אם הפרעון שביני שיטי הוא על המחק, דאיכא למיחש שמא היה יותר, ומחקו וכתב מה שרצה. ואם יש עדים שהפרעון הוא כתב יד הלוה, כשר, דתו ליכא למיחש למידי.

(נח) צריך לזהר - היינו רק לכתחילה, ובדיעבד כשר (נתה"מ).

Commented [YL152]:
י' סקנ"א |
הקודמת
comment

מאיר הַבְּשֵׁפֶט זֹלְקָא

(נט) כתב יד הלוה - ואף דהמחבר לעיל (סי' מד ס"ו) מכשיר מחק בין השיטות, מ"מ הכא דאיכא פרעון כתוב ויש בו גרר או מחק הוי כמו שובר שיש בו מחק דדנין לריעותא לבעל השטר, כנ"ל (סי' מב ס"?) (נתה"מ).